

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 37

FÖRSTA KAMMAREN

1964

24—27 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 24 november

	Sid.
Minnesord över herr Weibull	5
Svar på frågor:	
av fru Segerstedt Wiberg om ytterligare offentliggörande an- gående svensk utrikespolitik under andra världskriget ..	5
av herr Schött ang. rekryteringen av ordförande i taxerings- nämnd	8
Svar på interpellationer:	
av herr Adolfsson ang. utrustning av svenska militära förband med stridsgas	9
av herr Jonasson om upprustning av vägnätet i Klarälvdalen	12
Interpellation av herr Kristiansson, Axel, ang. tvångssammanslag- ning av kommuner	16

Onsdagen den 25 november

Svar på frågor:	
av herr Eskilsson om förlängd remisstid för förslaget till ny organisation för jordbrukets och skogsbrukets rationalise- ring	18
av herr Larsson, Thorsten, om ytterligare medel för kredit- garantier inom jordbruket	19
Svar på interpellationer:	
av herr Nilsson, Ferdinand, ang. arrenderingen av kronans in- nehav av skogsfastigheter, m. m.	21
av herr Petersson, Per, ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av do- mänverkets försäljningspolitik	24

	Sid.
Rättssäkerheten i skatteärenden	29
Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor	37
Suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige	38
Om ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder	45
Personalorganisationen i rådhusrätterna	48
Om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London	50
Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner	56
Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper	68

Fredagen den 27 november

Meddelande ang. enkel fråga av herr Sveningsson ang. trafikövervakning utan allmän hastighetsbegränsning	86
--	----

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 25 november

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, om kontroll genom riksdagens justitieombudsman över taxeringsmyndigheterna	29
Bevillningsutskottets betänkande nr 61, om ökat rättsskydd i skatteärenden	37
Bankoutskottets utlåtande nr 42, om ökat rättsskydd i skattefrågor genom förstärkning av JO-ämbetet, m. m.	38
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 31, ang. ändrad lydelse av 18 och 20 §§ lagen om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning	38
— nr 32, ang. suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige	38
— nr 33, om ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder	45
— nr 34, om förfarandet i kommunal besvärnämnd	48
Statsutskottets utlåtande nr 163, ang. huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m.	48
— nr 164, ang. avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, m. m.	50
Första lagutskottets utlåtande nr 37, ang. avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, m. m.	50

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 165, om statsbidrag till ett nytt ålder-	
domshem för svenskar i London	50
— nr 166, om erosionskydd på ön Ven	55
— nr 167, ang. ersättning för skada å fiske till följd av militär	
verksamhet m. m.	55
— nr 168, om överförande av jordbrukare m. fl. till lokala för-	
svarsförband	55
— nr 169, om femdagarsvecka inom försvaret	55
— nr 170, om förflyttning av Moderna museet till Sergels torg,	
m. m.	55
— nr 171, om utbildning och fortbildning av företagare	55
— nr 172, om rätten till statsbidrag för anläggande av semesterby	
— nr 173, om utbildning av idrottsledare m. m. och om instruk-	
törsverksamheten inom idrottsrörelsen	55
Bankoutskottets utlåtande nr 43, ang. beslutanderätten i pensions-	
ärenden vid riksdagens verk	55
Första lagutskottets utlåtande nr 43, ang. revisorer i aktiebolag ..	55
— nr 44, om jämkning av rättegångskostnad, m. m.	55
— nr 45, ang. ändrad lydelse av 12 § lagen med vissa bestämmel-	
ser om rättegången i tryckfrihetsmål	55
Andra lagutskottets utlåtande nr 67, ang. korttidsanställdas och	
lågavlönades ATP-pensioner	56
— nr 68, om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa	
åldersgrupper	68
Jordbruksutskottets utlåtande nr 26, ang. återväxtåtgärder inom	
skogsbruket	84
— nr 27, ang. statlig kreditgaranti för lån avseende anskaffning	
av vissa maskiner m. m. åt domänverkets skogsarbetare	84
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 49, om inrättande av	
en statlig riksbyrå för konstutställningsverksamheten	84
Fredagen den 27 november	
Protokoll från justitiedepartementet ang. fullmaktgranskning ..	85

Tisdagen den 24 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

Budet om den svåra flygolyckan i fredags kväll i närheten av Ängelholm grep djupt oss alla. Våra tankar går med varmt deltagande till dem som då förlorade anhöriga och vänner och till dem som, ehuru de överlevde katastrofen, nu lider av ådragna skador.

Bland de omkomna var tre ledamöter av riksdagen, Gunnar Weibull i första kammaren och Tore Bengtsson och Eva Karlsson i andra kammaren. Gunnar Weibull hade, fastän endast 45 år gammal, hunnit att på många områden, särskilt i fråga om växtförädling och naturvård, nedlägga ett intresserat och väsentligt arbete. Också i det allmännas tjänst har hans kapacitet tagits i anspråk. Han tillhörde sitt läns lands- ting sedan år 1958 och första kamma- ren sedan innevarande års början med arbetsuppgifter i jordbruksutskottet och särskilda utskottet. När han så plötsligt rycktes bort mitt uppe i en in- tensiv verksamhetsperiod hade han, mänskligt att döma, såväl inom sitt speciella yrkesområde som i allmänna värv ännu mycket att uträtta. Kamma- ren sörjer över att det ej förunnades honom att fullfölja de uppgifter för vil- ka han var så väl rustad och vilka han, såvitt gäller riksdagen, ännu just blott hunnit påbörja.

Vi minnas honom som en god med- arbetare och kamrat.

Vi lyser frid över hans minne.

Härefter uppläste herr talmannen föl- jande inkomna telegram:

Riksdagens talmän, Riksdagen,
Stockholm

På Folketingets vegne beder jeg Sve- riges Riksdag modtage vor dybe med- følelse i anledning af den tragiske flyve- ullykke.

København 23/11 1964

Julius Bomholt

Talman Gustaf Sundelin, Riksdagens
Första kammare, Stockholm

Jag ber att genom Eder, Herr Tal- man, till Riksdagen få framföra Linje- flygs djupa beklagande av den förlust som drabbat Riksdagen genom de i samband med flygolyckan omkomna riksdagsledamöterna.

Stockholm 23/1 1964

Sven Östling

Herr talmannens anförande och upp- läsningen av de båda telegrammen åhör- des av kammarens ledamöter stående.

Herr *Kilsmo* anmälde, att han åter in- funnit sig vid riksdagen.

Om ytterligare offentliggörande angå- ende svensk utrikespolitik under andra världskriget

Hans excellens herr ministern för ut- rikes ärendena NILSSON erhöi ordet för att besvara fru *Segerstedt Wibergs* fråga om ytterligare offentliggörande angående svensk utrikespolitik under andra världskriget, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 20 no- vember, och anförde:

Om ytterligare offentliggörande angående svensk utrikespolitik under andra världskriget

Herr talman! Fru Segerstedt Wiberg har ställt frågan om någon ny aktpublication angående svensk utrikespolitik under andra världskriget är att vänta inom den närmaste framtiden.

Som svar vill jag meddela, att någon sådan aktsamling f. n. icke är under arbete. Det aktmaterial, som det här är fråga om, är mycket stort. En publicering — om en sådan nu bedömes lämplig — skulle bli orimligt omfattande. Man finge begränsa sig till ett axplock i det rika materialet. Skulle något begränsat problem aktualiseras i den offentliga debatten, vore det däremot tänkbart, att utrikesdepartementet sammanställde en publikation av samma typ som t. ex. redogörelserna 1956 och 1957 för svensk hjälpverksamhet och viss svensk intervention i andra världskrigets slutskede. Ändamålsenligheten även av en sådan utgivning får dock bedömas från fall till fall.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret. Jag kan väl inte säga att jag är helt nöjd med svaret, men jag får kanske vara glad över den positiva inriktning jag tycker mig kunna inläsa i det.

Min fråga föranleddes närmast av den publicitet som förekommit under den senaste tiden kring Sveriges utrikespolitik under kriget. Publiciteten har varit livlig först i samband med ambassadör Bohemans bok och sedan livlig både hemma och utomlands med anledning av det material som publicerats i London. Det förefaller mig som om publiciteten kring dokumenten från London har fått ett tycke av sensation, som i viss mån baseras på bristande tillgång till svenskt material. Dementier i alla ära, men de har ju sällan den genomslagskraft som det, som uppfattas såsom en nyhet, har när det först publiceras. Som ytterligare en illustration till hur svårt det är att uppehålla

respekten för sekretessbelagda handlingar har vi nu fått en avhandling, där det tydligt till stor del har utnyttjats material som har kommit från privata källor men som på UD är hemligstämplat.

Utrikesministern sade mig för två år sedan, då vi hade uppe en fråga liknande dagens, att Sverige lika litet som något annat land kan ge fri tillgång till det utrikespolitiska materialet — hänsyn till andra länder och vårt förhållande till dem och hänsyn till ännu levande och kanske verksamma statsmän och politiker kan spela in.

Synpunkterna går tillbaka till grundlagen och sekretessbestämmelserna, men det förefaller mig som om man driver hänsynen alltför långt, då vi inte publicerar aktmaterial, medan de tidigare krigförande publicerar samma material. Vi har ju också kommit i den egendomliga situationen, att material har publicerats i Bonn och London som är hemligstämplat här. Som jag sade tror jag detta har bidragit till att svenska tidningar, och även utländska, nu delvis har felbedömt materialet. Jag tror i likhet med Stockholms-Tidningen att man lätt får en skev bild av vad som verkligen hände utan redovisning av den svenska syn på händelserna under krigsåren som framkom bl. a. i rapporter från våra beskickningar utomlands.

Utrikesministern har talat om att det vore tänkbart att man finge ett axplock. Han anser att materialet är orimligt omfattande. Ja, men orimligt är väl ett starkt ord — de som har publicerat annat material utomlands har tydligt inte ansett materialet orimligt omfattande, även om jag medger att det varit stort till omfång. Pressen har efterlyst besked, och den har av förre utrikesministern Günter och av herr Sköld fått svar på en del frågor, men man har, för att ta några exempel, inte fått besked om varför man i Berlin vidarebefordrade de vilseledande uppgifterna

Om ytterligare offentliggörande angående svensk utrikespolitik under andra världskriget

från London eller om den engelska offeren som transporterades genom Sverige — det har antyts att flera sådana transporter har förekommit. Man har också fått ytterligt knappa besked om de tyska fartygen och det svenska skyddet av dem.

Skulle det inte vara möjligt att låta forskarna gå igenom materialet på något sätt och därigenom tillfredsställa pressens upprepade efterlysningar av ett fulligare material? En sådan genomgång måste — det förstår jag — ske under UD:s överinseende, men även om det har sagts här att materialet är orimligt stort, undrar jag om man inte skulle kunna göra något mer, så att vi slapp att ständigt komma i efterhand.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **NILSSON**:

Herr talman! Jag vidhåller nog mitt påstående att materialet är så omfattande att en publicering skulle bli orimlig.

Jag vidhåller också det svar som jag gav fru Segerstedt Wiberg för ett par år sedan, att regeringen såväl beträffande tidigare svensk utrikespolitik som i aktuella utrikesfrågor vill tillhandahålla upplysningar och material så långt detta är förenligt med svenska intressen och rimliga internationella hänsyn.

Det är svårt, och jag betraktar det också som irrationellt, att göra axplock ur detta material, försåvitt det inte är fråga om en forskare som håller på att kartlägga en viss period eller en viss händelse i svensk utrikespolitik och med utgångspunkt härifrån önskar att få se materialet. I sådana fall måste emellertid UD med hänsyn till andra makter och ännu levande politiker både här hemma och i utlandet förbehålla sig rätten att sovra det material som ställs till forskarens förfogande.

Fru Segerstedt Wiberg ville göra gällande att andra länder har kunnat till-

låta sig att publicera material även från det andra världskriget. Vad menar fru Segerstedt Wiberg därmed? Den i dagarna aktuella publikationen Documents on German Foreign Policy har utgivits av Förenta staterna, England och Frankrike i samarbete. Den innehåller, märk väl, endast material från det besegrade Hitler-Tyskland. Därtill kan sägas att man nu har beslutat att avbryta serien, och den kommer således inte att fullföljas. De stater som utger denna publikation publicerar alltså inte sitt eget material. Jag vågar påstå att Sverige har en helt annan kontinuitet i sin utrikespolitik än de länder som drabbades av kriget och framför allt än de stater som satte i gång kriget och för vilka en helt ny period börjat i och med efterkrigstiden.

Av dessa skäl, herr talman, kan jag inte göra fru Segerstedt Wiberg helt nöjd. Vi är dock, upprepar jag, från utrikesledningens och regeringens sida beredda att ställa material till förfogande beträffande begränsade avsnitt, när en forskare är angelägen om att ge en beskrivning av denna tidsperiod eller när ett påstående göres som vi har möjlighet att korrigera därest detta påstående skulle vara oriktigt.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag vet inte om vi kan komma så mycket längre — förstod jag utrikesministern rätt har jag kanske skäl att vara nöjd så till vida, att han förklarar att regeringen är beredd att i begränsade avsnitt publicera aktmaterialet. Sedan vi senast talade om detta ärende har det också, såvitt jag förstår, faktiskt blivit en viss lättnad för forskarna. Jag har tittat efter vilka forskare som fått tillgång till UD-material, och det förefaller mig som om antalet blivit större.

Då jag talade om publikationer i andra länder, skall jag villigt medge att de nu publicerade dokumenten gäller

Ang. rekryteringen av ordförande i taxeringsnämnd

Tyskland. Men en mycket riklig litteratur har publicerats i England och Amerika, memoarer som i stor utsträckning bygger på dokument; inte minst har väl Churchill varit en föregångare i det fallet.

Förra gången utrikesministern och jag debatterade talade vi om svenske ambassadören i London. Han skrev redan 1952 om dessa frågor och menade — med all rätt, synes det mig — att svenska folket också kan ha rätt att få en del upplysningar. Nu kommer sådana gärna i form av dementier, och jag tror att de då tyvärr inte får samma slagkraft som de först lämnade upplysningarna. De första meddelandena, som exempelvis i detta fall baserades på tyska dokument, observeras mest och vinner lättast tilltro; sedan hjälper inte dementierna så mycket. Allmänheten får på detta sätt en ännu ofördelaktigare bild av vårt uppträdande än som är befogat.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. rekryteringen av ordförande i taxeringsnämnd

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Schöotts fråga angående rekryteringen av ordförande i taxeringsnämnd, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 20 november, och yttrade:

Herr talman! Herr Schött har frågat om jag uppmärksammat att uppdraget som ordförande i taxeringsnämnd blivit så föga lockande att länsstyrelse numera nödgas annonsera efter personer, som är intresserade att erhålla uppdraget, och vilka åtgärder jag avser vidtaga för att säkerställa en tillfredsställande rekrytering till dessa grannliga och ansvarsfulla uppdrag.

Till svar får jag meddela, att arvoden till taxeringsnämndsordförandena under de senaste fyra åren höjts med i

det närmaste fyrtio procent — varav drygt fem procent under 1964 — just i syfte att främja en kvalitativt god rekrytering. Även om det för dagen föreligger ett problem har jag förhoppningen att det på sikt skall lätta.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Först ber jag att få tacka statsrådet Sträng för svaret. Med hänsyn till reglerna för frågeinstitutet skall jag begränsa mig till några korta kommentarer.

Av svaret framgår med all tydlighet, tycker jag, att ifrågavarande arvoden tidigare varit orimligt, för att inte säga upprörande, låga. En förbättring har onekligen skett, men det vore felaktigt att tro att de nuvarande arvoden är tillfredsställande. Länsstyrelserna hade i sin äskanden till departementet för detta år önskat en höjning med i genomsnitt 12 procent, och taxeringsnämndsordförandenas egen organisation hade hemställt om 16 procent. Kungl. Maj:ts beslut stannade vid endast drygt 5 procent förhöjning.

I detta sammanhang bör man som jämförelse erinra sig att de kommunalvalda ledamöterna av taxeringsnämnderna nu fått en väsentlig lyftning av sina ersättningar — ofta nog utgår 20 kronor för första timmen och 10 kronor för varje därpå följande timme. Ansvaret för arvoden till ordförande och kronombud faller emellertid på staten, eftersom det är länsstyrelserna som utser dessa funktionärer.

Det är ett obestriddigt faktum att våra länsstyrelser varje år har mycket stora bekymmer när det gäller att besätta taxeringsuppdragen med kvalificerat folk. Länsstyrelsen i Stockholms län meddelar att man har ett nyrekryteringsbehov på 25 å 30 procent, och i Älvsborgs län har man de båda senaste åren nytillsatt 27 respektive 42 ordförande. Allmänt framhåller länsstyrelserna de ökade rekryteringssvårigheterna och arvodenas betydelse för möj-

Ang. utrustning av svenska militära förband med stridsgas

ligheten att förvärva och behålla för taxeringsuppdrag lämpliga personer. Flera av länsstyrelserna åberopar vad bevillningsutskottet anförde i sitt betänkande nr 43 till 1962 års riksdag. Det hette där: »Med hänsyn till att således frågan om den enskildes rättskydd inför taxeringsnämnden inte minst är beroende av att de personer, som har att granska avgivna självdeklarationer, är kvalificerade för uppdraget, är det givetvis angeläget att de ekonomiska villkoren för sådana taxeringsnämndsordförande och kronombud, som fullgör uppdragen på fritid, sättes så att personer, som besitter de önskvärda egenskaperna, också är villiga att åtaga sig uppdragen.»

För min del vill jag helhjärtat instämma i detta bevillningsutskottets uttalande. Jag vill också framhålla att jag tagit upp denna fråga mindre med tanke på taxeringsnämndsfunktionärerna, vilka jag givetvis önskar en skäligen ersättning och en rättvis behandling, än med hänsyn till de enskilda skattskyldiga, som — härom är vi säkert alla eniga — har en absolut rätt att kräva att deras självdeklarationer blir behandlade av välkvalificerade taxeringsfunktionärer.

Statsrådet avslutar sitt svar med orden: »Även om det för dagen föreligger ett problem har jag förhoppningen att det på sikt skall lätta.» Varpå denna förhoppning grundar sig är för mig förborgat.

Låt mig sluta med att som min mening framföra, att problemet nu är så allvarligt, att man måste inrikta sig på en snabb förbättring av situationen. Rättssäkerheten och allmänhetens tilltro till taxeringsmyndigheternas oväld och kompetens får ej äventyras.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet Johansson, som enligt å före-

dragningslistan gjord anteckning tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Sundins fråga angående användningen av vissa medel vid inlösen av egnahem, anmält sig vara förhindrad att nu besvara nämnda fråga.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

På grund av utrikes resa anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet den 24 och den 25 november 1964.

Stockholm den 22 november 1964

Olle Dahlén

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 334, till Konungen i anledning av väckta motioner om översyn av det statliga kommittéväsendet.

Ang. utrustning av svenska militära förband med stridsgas

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Adolfssons interpellation angående utrustning av svenska militära förband med stridsgas, erhöi ordet och anförde:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Adolfsson frågat mig om stridsgaser ingår i samtliga svenska regementens vapenutrustning och av vilka skäl senapsgas fanns i Kronobergs regementes vapenförråd.

Till svar vill jag meddela följande. Stridsgaser ingår icke i vapenutrustningen, vare sig för något regemente eller för något annat förband inom den

Ang. utrustning av svenska militära förband med stridsgas

svenska krigsmakten. Någon senapsgas har följaktligen inte heller förvarats i Kronobergs regementes vapenförråd. Däremot förvaras mindre kvantiteter senapsgas i särskilda övningsförråd på ett antal regementen, bland dem Kronobergs. Denna gas användes i vissa realistiska moment vid utbildningen av de skyddsspecialister som ingår i våra krigsförband. Vi måste nämligen vara beredda på att stridsgaser eller andra kemiska stridsmedel kan komma till användning mot oss i ett framtida krig. Det kan här räcka med ett påpekande att båda stormaktsblocken disponerar stridsgasammunition i stor omfattning.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret på min interpellationens två frågor.

Fler än jag blev obehagligt överraskade då stölden vid Kronobergs regemente avslöjade att vår militärmakt förfogade över den mycket farliga senapsgasen. Vi kunde ju erinra oss Genève-protokollet från år 1923 om förbud mot användning av giftgaser som stridsmedel; detta protokoll har ju också Sverige undertecknat. Vidare visste vi att denna överenskommelse av ena eller andra skälet kom att respekteras under andra världskriget.

Det chockerande meddelandet i samband med stölden i höstas, att senapsgas ändå förvarades inom vårt lands försvarsmakt, gav ingen antydning om i vilken utsträckning detta skedde eller av vilken orsak det förekom. Jag för min del kände mig, får jag lov att säga, mycket upprörd över vad som yppats, och jag framställde därför vid höstriksdagens början denna interpellation. I detta sammanhang kanske jag för korrekthetens skull får nämna, att ansvaret för att interpellationen i denna fråga besvaras mycket senare här i första kammaren än en likartad interpellation i andra kammaren icke faller på för-

svarsministern utan helt och hållet på mig själv, till följd av att jag drabbades av sjukdom vid tillfället i fråga.

I ett väsentligt avseende känner jag mig nöjd med det svar som försvarsministern har gett, nämligen när i svaret sägs att stridsgaser icke ingår i den svenska krigsmaktens vapenutrustning. Jag skulle ha funnit det ur skilda synpunkter upprörande om så hade varit fallet. Min interpellation syftade inte minst till att få den saken klarlagd.

Helt till freds med de fakta som interpellationssvaret redovisar är jag trots detta inte. Jag sätter några frågetecken i kanten, där andra kanske helst skulle sätta utropstecken, för uppgiften att senapsgas används vid utbildningen av skyddsspecialister. Visst bör man, herr försvarsminister, förbereda sig för så många eventualiteter som möjligt, men under andra världskriget togs dock som bekant giftgaser inte i bruk. Alltför långtgående illusioner om orsaken här till bör man nog inte hysa; det kan ju också bero på att giftgaser kan bli farliga för angriparen själv. Även dylika motiv kan ha legat till grund för att detta vapen inte togs i bruk. I detta fall föreligger ju dock en internationell överenskommelse om fördömande av giftgasers användning i krig och om förbud mot sådan användning. Detta gäller också andra likartade vätskor, ämnen och medel. Jag tycker att det genom vad som statsrådet här har redovisat liksom yppas en svensk misstro mot detta förbuds efterlevnad. Vi är misstrogna mot andra stater och makter. Den fläcken tycker jag att vårt neutrala land inte borde ha satt på sig självt.

Vidare vill jag fråga om det kan vara lämpligt vid utbildningen av skyddsspecialister att bedriva övningarna så väldigt realistiskt att man måste ha senapsgas tillgänglig vid utbildningen i fråga? Jag är förstås lekman eller låt mig hellre säga novis på detta område. I vart fall såsom novis reagerar jag emot att ett kvalificerat gift sådant som

Ang. utrustning av svenska militära förband med stridsgas

senapsgas användes för övningsändamål.

Ja, herr talman! Några ytterligare kommentarer har jag inte nu att anföra till det svar som givits. Jag vill bara tillägga, att jag tycker att vårt land genom att sluta upp med användandet av senapsgas — även på det sätt som nu sker — borde deklarera en tilltro till Genève-överenskommelsen i stället för att liksom affischera den misstro mot denna överenskommelse och dess efterlevnad som kan utläsas ur de handlingsätt som förekommer och som statsrådet har redovisat för i sitt svar till mig, för vilket svar jag än en gång tackar.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Först vill jag säga några ord om Genève-protokollet. Det är endast, herr Adolfsson, ratificerat av 18 stater. Det är alltså blott ett mycket litet antal stater som har bundit sig vid att under krig inte använda giftiga gaser eller bakteriologiska stridsmedel. Av dessa 18 stater har ett stort antal gjort en rad förbehåll, som faktiskt innebär att värdet av protokollets förbud tyvärr kanske inte är så stort.

Så långt jag förstår kan tiden börja bli aktuell för att i internationellt sammanhang ta upp frågan om man inte skall se över 1925 års protokoll och modernisera det, framför allt med hänsyn till att det efter andra världskriget har kommit nya stridsgaser, som är mycket farligare och allvarligare än dem som fanns tillgängliga under det kriget men som, vilket herr Adolfsson mycket riktigt sade, inte kom till användning. Det är de oerhört giftiga nervgaser som stormakterna förfogar över samt de s. k. stridsvärdesnedsättande ämnena som har tilldragit sig en mycket stor uppmärksamhet.

Såsom jag har sagt i svaret har stormakterna tyvärr utrustat sig med stora mängder av nervgaser och andra kemiska ämnen med stridsvärdesnedsät-

tande effekt. När vi inom det svenska försvaret sedan länge har ansett det nödvändigt att ha viss utbildad personal som kan ingripa, i den händelse vi skulle råka ut för olyckan att bli utsatta för ett anfall med sådana här vapen, så är det därför att vi anser att det finns risker för att gas kommer till användning i ett eventuellt krig.

Inom försvaret har varje man en personlig skyddsutrustning. Varje man i det svenska försvaret har en skyddsmask, en atropininjektor och personsaneringsmedel. Så stor vikt lägger vi alltså vid denna risk att vi förser varje soldat med skyddsmedel mot gaser, och dessutom finns det inom försvaret skyddsspecialister — skyddsmanskap, skyddsunderofficerare, skyddstekniker, skyddsingenjörer och skyddsofficerare — som tränas för att kunna sanera områden där gaser har spritts.

Den gas som har visat sig mest lämplig vid en realistisk övning är senapsgasen. Det är anledningen till att man just använder senapsgas. Man kan hantera den utan att råka ut för några allvarliga risker. Det har heller inte skett några olyckor i samband med de övningar som förekommer vid varje infanteriregemente. Senapsgasen är alltså lämplig för övningsändamål. Vi använder inte senapsgas därför att vi tror att det är just senapsgasen som närmast skulle komma till användning i händelse av ett krig, utan vi begagnar oss av den därför att vi kan pröva vår skyddsmateriel just med hjälp av senapsgas. Det finns senapsgas i mycket små mängder för detta ändamål. Vi har ingen produktion av senapsgas i gång, och de cirka 15 kg senapsgas som vi gör slut på varje år tillverkas under helt laboratoriemässiga former, vilket inte innebär någon svårighet. Detta betyder inte att man på något sätt förbereder någon produktion för försvarets räkning. Det tillverkas endast små mängder, som får användas enbart för att framför allt våra skyddsspecialister skall få pröva sina skyddsdräkter, prö-

Om upprustning av vägnätet i Klarälvdalen

va sina indikeringsapparater och pröva hur det går till att få ett område som är täckt med t. ex. senapsgas så fort som möjligt befriat från gasen.

Det är på det sättet senapsgasen används inom det svenska försvaret. Det finns säkerhetsbestämmelser o. s. v., som är mycket detaljerade. Vad som var tråkigt i det här fallet var att förvaringen vid regementena inte har varit tillfredsställande. Man har faktiskt inte räknat med att någon skulle bryta sig in i ett område där det klart anges att det finns farliga gaser. Jag har nu givit överbefälhavaren i uppdrag att komma med förslag om en helt annan förvaring av dessa små tuber, som finns på ett tjugutal platser i landet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om upprustning av vägnätet i Klarälvdalen

Ordet lämnades därefter till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet SKOGLUND, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Jonassons interpellation om upprustning av vägnätet i Klarälvdalen, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig om regeringen med hänsyn till det lämnade tillståndet till nedläggning av person- och styckegodstrafiken på järnvägen Karlstad—Hagfors är villig att snarast möjligt medverka till erforderlig kraftig upprustning av Klarälvsdalens vägnät samt, om så är fallet, vilka åtgärder som förbereds i fråga om vägnätets upprustning i berörda område, dels omedelbart och dels mera långsiktigt.

Till en början vill jag nämna att vägförvaltningen i länet i yttrande över Nordmark-Klarälvens järnvägsaktiebolags framställning att lägga ned persontrafiken på ifrågakvarande järnvägslinje anförde att några speciella

väganläggningar inte var direkt erforderliga, eftersom den förutsatta ersättningstrafiken på landsväg var ringa i förhållande till den redan framgående trafiken. För att klarlägga att den aktualiserade trafikomläggningen inte skulle komma att medföra försämrad transportstandard eller förlängda restider på landsväg befanns det vid beredningen av ärendet inom kommunikationsdepartementet erforderligt att vidtaga vissa kompletterande undersökningar. Dessa undersökningar, som bedrevs i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, resulterade i att Kungl. Maj:t anvisade särskilda medel till vägupprustning, bl. a. för att vissa i gällande flerårsplaner intagna vägarbeten på riksväg 62, delarna Munkfors—Bogerud och Bäckåsarna—Vågbacken, skulle kunna forceras. För att vägombyggnad mellan Munkfors och Bogerud skulle kunna påbörjas 1964 och fullföljas utan dröjsmål anvisades sålunda omedelbart 300 000 kronor, varjämte ytterligare upp till 1 300 000 kronor kommer att anvisas successivt efter framställning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Härutöver, och i syfte att redan under 1965 kunna påbörja vissa till åren 1966—1967 planerade ombyggnadsarbeten på sträckan Bäckåsarna—Vågbacken skall på liknande sätt anvisas medel intill ett belopp av 2 000 000 kronor. De nyss nämnda vägarbetena, som genom Kungl. Maj:ts anvisande av särskilda medel nu kommer till utförande i anledning av nedläggningen av persontrafiken på järnvägen, avser nya sträckningar, och trafiken kan därför under byggnadstiden gå fram på befintliga vägar.

I detta sammanhang vill jag även framhålla, att i gällande flerårsplaner för vägbyggnader är intagna — utöver de nyss angivna arbetena — även arbeten på väg 62, delen Karlstad—Grava kyrka och genom Deje, samt på väg 63, delsträckan Kroppkärr—Ulvby. Under de närmaste åren kommer sålunda sammanlagt cirka 5 000 000 kronor att in-

Om upprustning av vägnätet i Klarälvdalen

vesteras i det av trafikomläggningen berörda vägnätet.

I fråga om den mera långsiktiga vägupprustningen vill jag erinra om att jag i juli i år tillkallade särskilda sakkunniga med uppgift att verkställa utredning rörande den översiktliga vägplaneringen och därmed sammanhängande spörsmål. På de sakkunniga ankommer bl. a. att upprätta en översiktsplan för väg- och gatubyggnadsbehovet såsom underlag för en fördelning inom landet av de resurser, som i sammanhanget kommer att stå till förfogande. De sakkunniga skall beakta bl. a. det samhällsekonomiska utrymme, inom vilket väginvesteringarna måste inpassas. Härtill kommer den revision av nu gällande flerårsplaner som författningens enligt skall äga rum under år 1966.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat herr Jonassons interpellation.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet Skoglund för svaret på min interpellation. Svaret är mycket positivt — jag skall i stort sett inte bestrida att så är fallet — men jag vill ändå försäkra kommunikationsministern, att människorna i Klarälvdalen för närvarande inte är belåtna med förhållandena och än mindre med att regeringen mot människornas och kommunernas önskemål gav NKLJ tillstånd att lägga ner person- och styckegodstrafiken på sträckan Karlstad—Hagfors.

Sedan jag väckte interpellationen har detta beslut gått i verkställighet, och förbittringen är mycket stor i detta område. Man kan naturligtvis förstå att nedläggning sker när trafikunderlaget försvinner i ett område, men med hänsyn till den starka folktäthet som präglar Klarälvdalen och den resandefrekvens som förekom på järnvägen är det för människorna oförklarligt att regeringen gav tillstånd till denna nedläggning. Den ersättningstrafik som vi har

fått genom GDG:s busstrafik utgör en försämring av trafikservicen. Förutom den längre tid som resenärerna får sätta till, är det också en försämring av komforten, som bussåkandet ändå innebär i förhållande till järnvägsresor.

Man kan nämna att hela norra Värmland ovanför Ekshärad inte har mer än en enda förbindelse med residensstaden per dag, trots att så mycket människor bebor dessa områden. Jag anser det inte vara välbetänkt av regeringen att bevilja NKLJ:s framställning om nedläggning av denna trafik. Det är också mycket svårt både för mig och för befolkningen att förstå att det nya systemet skulle vara billigare än det förra, även om det nya är väsentligt sämre. Nu har nedläggningen emellertid skett, och då gäller det att upprusta vägnätet och skapa så goda kommunikationsförhållanden som möjligt. En nedläggning av persontrafiken på en järnväg brukar ju följas av en upprustning av vägnätet, och så skall också ske nu enligt kommunikationsministerns svar. Dessa åtgärder, som kommunikationsministern har nämnt i svaret på interpellationen, skulle emellertid ha kommit i alla fall inom de närmaste åren. Dessa anslag är ju med i 5-årsplanen. Enda skillnaden är att de kommer litet tidigare genom indragningen av tågtrafiken.

Det är naturligtvis nödvändigt att få dessa vägar i ordning, och jag hälsar också åtgärderna i denna del med tillfredsställelse och tackar för dem. Vägar är i stort behov av en ombyggnad. Jag kan inte påstå att man kan helt förebygga olyckor genom vägbyggnad, men jag kan nämna att det har inträffat en serie olyckor, även med dödlig utgång, på de sträckor som det nu närmast är fråga om. Det har också inträffat ytterligare en olycka med dödlig utgång sedan jag väckte denna interpellation.

Utöver vad kommunikationsministern här nämnt bör även vägen mellan Vågbacken och Molkom — nummer 240 —

Om upprustning av vägnätet i Klarälvdalen

upprustas. För min del anser jag dessutom att vägen genom Deje även skall bli föremål för en ombyggnad. Det förhåller sig faktiskt på det sättet att denna sträcka för närvarande är en flaskhals.

Sedan vill jag också hoppas att de 5 miljoner som kommunikationsministern här talat om skall erhållas som nya pengar, som extra tillskott, för vägväsendets upprustning i Värmland och att de inte behöver inkräkta på de vanliga pengarna. Det är ju en speciell händelse — indragningen av järnvägstrafik — som gör att man tycker att de borde utgå av särskilda medel. För att ge värm-länningarna utkomstmöjligheter måste vi också bygga ut näringslivet, och därvidlag är det viktigt att vi har goda vägar och en transportapparat som fungerar. Jag är emellertid rädd för att regeringen genom att ge NKLJ nedläggningsstillstånd för persontrafiken också medverkade till bygdens avfolkning. Om inte så skall bli fallet, är en ännu kraftigare upprustning av vägnätet av nöden. Jag hoppas att kommunikationsministern skall ställa ytterligare medel till förfogande för detta ändamål. I den förhoppningen tackar jag än en gång för svaret.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Vi skall kanske inte tvista så mycket om den reaktion som uppstod i bygden då vi diskuterade frågan om en nedläggning eller inte, men jag har ett starkt intryck av att reaktionen ändå inte var av den omfattning som herr Jonasson i dag vill göra gällande i historiens ljus. Vi hade ändå en nedgång av persontrafiken med 43 procent mellan åren 1953 och 1963. Det var en fullt tydligt trend.

Hur reaktionen i dag kan vara, kan jag självfallet inte yttra mig om, ty på den har jag inte någon annan värdemätare än den som herr Jonasson utgör. Det är klart att innan dessa vägar blir färdigställda kan det hända att folket

inte är helt tillfredsställt med förhållandena. Detta är fullt förståeligt. Av det interpellationssvar som jag lämnade herr Jonasson framgick att vi har tidigarelagt vägar, som skulle bli färdigställda 1966 och 1967, genom extra anslag på 3,5 miljoner kronor, så att de skulle bli färdiga 1965.

Vad sedan själva trafikförsörjningen beträffar är det väl för ögonblicket svårt att yttra sig om huruvida den är tillfredsställande eller inte, eftersom det inte gått mer än 23 dagar sedan om-läggningen. Den test som vi har gjort i området talar emellertid inte för att det skulle finnas några starka erinringar mot de förhållanden som nu råder i fråga om försörjningen med bussar och med busstrafiken, men det är klart att vi med anledning av vad herr Jonasson sade omedelbart skall undersöka om trafikförsörjningen är tillfredsställande eller inte. Om den inte är tillfredsställande och inte följer de riktlinjer som var uppdragna i den PM som var bifogad nedläggningsakten, skall vi naturligtvis åstadkomma en rättelse. Vi är öppna för diskussion, och vi är också beredda till åtgärder i den mån de kan anses vara motiverade.

Jag har velat säga detta med anledning av vad herr Jonasson anförde i fråga om trafiken. Jag menar att vi hittills har haft för kort tid på oss för att kunna göra ett eget bedömande. Jag utgår från de uppgifter som herr Jonasson har lämnat, och jag har alltså förklarat att vi skall göra undersökningar och vidta erforderliga åtgärder som kan anses vara motiverade.

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Kommunikationsministern sade att reaktionerna var starkare när frågan diskuterades än nu. Jag ljuger inte ett dugg om jag säger att de är kraftigare nu än de någonsin har varit. Men många människor har resignerat, och det är en tråkig iakttagelse.

Kommunikationsministern sade att

Om upprustning av vägnätet i Klarälvdalen

trenden varit nedåtgående. Den uppgiften vill jag inte bestrida, men jag har också fått den uppgiften att trenden skulle ha vänt under den allra senaste tiden. Det har jag dock inga direkta siffror på.

De som sköter trafiken gör vad de kan, men när man åkt med de här bussen måste man konstatera att människorna är kolossalt missnöjda. Jag hälsar därför med mycket stor tillfredsställelse att kommunikationsministern säger att man skall diskutera de här frågorna och, om det är nödvändigt, företa en undersökning. Han sade ju att att han var öppen för diskussion och beredd till åtgärder. Hur det än förhåller sig är nedläggningen beslutad, och då gäller det att man gör det allra bästa. Att kommunikationsministern är positiv till nya åtgärder tackar jag för.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag måste tyvärr konstatera att herr Jonasson vänt upp och ned på mitt uttalande. Om det inte korrigeras, ser det underligt ut i protokollet, framför allt för herr Jonasson. Jag sade att jag inte uppfattade reaktionen i bygden i samband med nedläggningen som särskilt stark efter förhållandena. Jag kan tillägga att jag hade personliga kontakter med kommunalmän och andra i bygden och resonerade med dem om motiveringen för nedläggningen. Jag fick då inte alls något starkt intryck av en kraftig opinion mot nedläggningen. Jag sade att när nedläggningen nu skett och man övergått till busstrafik men ännu inte byggt de planerade vägarna, är det möjligt att reaktionen är en annan — därom vet jag ingenting. När det gäller den förra reaktionen visste jag vad jag talade om.

Nu har jag sagt till herr Jonasson att vi har anvisat extra medel och att vi drar fram och tidigarelägger vägar inom området just därför att vi vill tillmötesgå de önskemål som finns i bygden och som vi var medvetna om fanns

när vi beslöt nedläggningen, allt i avsikt att åstadkomma någonting till gagn för bygdens befolkning. Utöver vad som gjorts i fråga om vägarbetena är jag beredd att ta upp till seriös prövning de anmärkningar som herr Jonasson nu har riktat mot att trafiken inte skulle löpa tillfredsställande. Jag förstår nu inte riktigt vad herr Jonasson begär mera av mig.

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Jag har inte vänt upp och ned på någonting. Jag sade att reaktionen mot detta beslut är hårdare nu än tidigare när frågan diskuterades bland människorna. Kommunikationsministern säger att kommunalmännen inte skulle ha reagerat så starkt. Det strider mot mina erfarenheter, men folk har, som jag sade, resignerat i många fall.

Kommunikationsministern frågade vad jag ville ha mera. Jag har sagt att de som sköter det hela gör så gott de kan för att klara trafiken. Det gör de visst. Men man har fått — och det är det som man är missnöjd med — längre restid och sämre komfort. De som åker från nordligaste Värmland har tjugo mils bussfärd, och det är inte så lätt för dem. Har man åkt buss halva den sträckan, är det värdefullt att få byta till tåg, och det är därför som det ändå har skett en försämring. Nu kan man inte göra så mycket åt den saken. Man kan inte fordra att kommunikationsministern skall ge NKLJ och sig själv bakläxa. Men det är många servicefrågor som man kan diskutera i detta sammanhang och som jag hoppas på att man skall ha möjlighet att lägga till rätta.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 198, angående organisationen av delgivningsverksamheten efter förstatligandet av polisväsendet m. m.,

Interpellation ang. tvångssammanslagning av kommuner

hänvisades propositionen, såvitt den avsåg vid propositionen fogat lagförslag, till behandling av lagutskott samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 200, angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till underrätterna, m. m.; och

nr 201, angående personalstater för viss personal i teknisk tjänst vid marinen m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 202, med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 26 och 31—34, statsutskottets utlåtanden nr 163—173, bevillningsutskottets betänkande nr 61, bankoutskottets utlåtanden nr 42 och 43, första lagutskottets utlåtanden nr 37 och 43—45, andra lagutskottets utlåtanden nr 67 och 68, jordbruksutskottets utlåtanden nr 26 och 27 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 49.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde bevillningsutskottets betänkande nr 61 och bankoutskottets utlåtande nr 42 skulle i nu angiven ordning uppföras näst efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 26 samt första lagutskottets utlåtande nr 37 sättas näst efter statsutskottets utlåtande nr 164.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 197, angående godkännande av konvention om kontinentalsockeln m. m.; samt

nr 203, angående godkännande av ett tilläggsavtal till överenskommelsen den 16 november 1949 mellan svenska regeringen och polska regeringen angående ersättning för de svenska intressena i Polen.

Interpellation ang. tvångssammanslagning av kommuner

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Riksdagen fattade 1962 beslut om rikets indelning i kommunblock ävensom om lag om kommunala samarbetsnämnder att verka inom desamma.

Sedan dess har länsstyrelserna uppgjort förslag till sådan indelning. Efter vissa justeringar, främst innebärande ändring till större block, har desamma fastställts av Kungl. Maj:t. Samarbetsnämnder har också på ett flertal håll redan utsetts och börjat sin verksamhet.

Lagens innebörd, vilket starkt betonades i utskottets skrivning, var att det inom de således fastställda, näringsgeografiskt avgränsade, områdena skulle vara full frihet för kommunerna att, om de så önskade, leva vidare som självständiga kommunenheter. Man betonade således starkt frivilligheten och syntes närmast med reformen vilja leda den frivilliga sammanslagningen efter vissa riktlinjer.

Enligt meddelande i dagspressen har chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Rune Johansson, inför Föreningen för samhällsplanering uttalat, att därest samgående ej skett före kommunalvalet 1966 eller senast 1970, övervägande om tvångssammanslagning kommer att ske.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till chefen för inrikesdepartementet ställa följande frågor:

Förberedes inom inrikesdepartementet förslag om dylik tvångssammanslagning av kommunerna eller har herr

Interpellation ang. tvångssammanslagning av kommuner

statsrådet för avsikt att förbereda så-
dan?

Om så är fallet vill herr statsrådet re-
dovisa motiven för detta ändrade stånd-
punktstagande visavi frivilligheten så-
dan den uttalades av riksdagen 1962?

På gjord proposition medgav kamma-
ren, att ifrågavarande spörsmål finge
framställas.

Anmälades och bordlades följande un-
der sammanträdet till herr talmannen
avlämnade motioner:

- nr 870, av herr *Bengtson m. fl.*,
- nr 871, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*,
- nr 872, av herr *Jacobsson, Per*,
- nr 873, av herr *Jacobsson, Per*, och
herr *Gustafsson, Nils-Eric*,
- nr 874, av herr *Jansson, Paul, m. fl.*,
- nr 875, av herrar *Jonasson och Käll-
qvist*,
- nr 876, av herrar *Lager och Adolfs-
son*,
- nr 877, av herr *Larsson, Nils Theodor*,
- nr 878, av herr *Lundström m. fl.*,
- nr 879, av fröken *Mattson m. fl.*,
- nr 880, av herr *Nilsson, Ferdinand*,

- nr 881, av herr *Nilsson, Hjalmar*,
m. fl.,
- nr 882, av herr *Olsson, Manne*, och
herr *Jansson, Erik*,
- nr 883, av fröken *Ranmark*,
- nr 884, av herr *Risberg m. fl.*,
- nr 885, av fröken *Stenberg m. fl.*,
- nr 886, av herr *Svanström*,
- nr 887, av herr *Widén* och herr *Gus-
tafsson, Nils-Eric*,
- nr 888, av herr *Wikner* och herr *Ols-
son, Erik*, samt
- nr 889, av herr *Virgin m. fl.*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position nr 185, angående riktlinjer för
en aktiv lokaliseringpolitik m. m.,
ävensom

nr 890, av herr *Alexanderson*, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition nr
195, med förslag till lag om ändring i
6 kap. strafflagen.

Justerades protokollsutdrag för denna
dag, varefter kammarens sammanträde
avslutades kl. 17.08.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 25 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet för tiden den 26—den 28 november 1964 för utrikes tjänsteresa.

Stockholm den 24 november 1964

Herman Kling

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 331, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i visst fall från betalningsskyldighet till kronan.

Om förlängd remisstid för förslaget till ny organisation för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Eskilssons* fråga om förlängd remisstid för förslaget till ny organisation för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 20 november, och anförde:

Herr talman! Herr Carl Eskilsson har frågat om jag med hänsyn till förslaget stora omfattning vill förlänga remisstiden för det förslag till ny organisation för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering som 1960 års jordbruksutredning utarbetat.

Jag anser att det med hänsyn till den långa tid som denna organisationsfråga diskuterats är angeläget att möjlighet

skall föreligga att kunna fatta principbeslut i ämnet vid 1965 års riksdags vårsession. Det är mot denna bakgrund inte möjligt att generellt förlänga den till den 1 januari nästa år fastställda remisstiden.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Jag beklagar att svaret blev negativt. Visserligen förhåller det sig så som herr statsrådet anför att organisationsfrågan har diskuterats mycket länge inom jordbruksutredningen, men resultatet av dessa diskussioner har inte kommit till allmänhetens kännedom officiellt förrän utredningen presenterades för ett par veckor sedan. Detta förslag till ny organisation av rationaliseringsverksamheten är rent kvantitativt av ganska stor omfattning och det innebär också sakligt mycket stora ändringar. Tre förut självständiga länsorgan — hushållningssällskap, lantbruksnämnd och skogsvårdsstyrelse — föreslås bli sammanslagna till ett gemensamt organ. Detta förefaller i och för sig rationellt med hänsyn till de många gemensamma arbetsuppgifterna, men sammanslagningen medför också en hel del speciella problem, eftersom det här gäller en sammansmältning av ett organ, hushållningssällskapet, som är relativt fritt och självständigt med två rent statliga organ nämligen lantbruksnämnd och skogsvårdsstyrelse. Förslaget är inte heller enhälligt, vilket antyder att man kan lägga olika synpunkter på detsamma.

Remisstiden går ut den 1 januari, säger herr statsrådet, och det är givetvis riktigt, men för de länsorgan som skall yttra sig över detta förslag är tiden be-

Om ytterligare medel för kreditgarantier inom jordbruket

gränsad till den 12 december. Förutom den korta tiden tillkommer också den omständigheten att man varit väldigt njudd med att tillhandahålla exemplar av utredningen för de organ som skall yttra sig. Det klagas allmänt ute i länen att man inte fått så många exemplar av förslaget att man kunnat dela ut det till dem som skall ta ställning till förslaget och stå bakom remissvaret. Det har varit praktiskt taget omöjligt för andra än tjänstemännen i de olika organen att få ta del av betänkandet direkt.

Detta är emellertid en fråga som i mycket hög grad berör lekmännen i de olika länsorganen. Förslaget syftar ju bland annat till att ge det nya organet en starkare förankring i jordbrukarledet än de nuvarande statliga organen har. Då borde det ha varit värdefullt att remissförfarandet verkligen gav möjlighet för dessa intressen att komma till tals. Det borde ha beretts tid och möjlighet för dem, som skall yttra sig, att sätta sig in i frågan och ta ställning till de framlagda förslagen. Inte minst skulle detta ha en psykologisk betydelse, för att inte själva remissförfarandet skall betraktas som en tom formalitet.

Ur den synpunkten vill jag än en gång beklaga att herr statsrådet inte funnit det möjligt att tillmötesgå önskemålet om en förlängd remisstid.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag kan väl föreställa mig, att man ur vissa synpunkter kan anse, att sex veckor är en för kort remisstid. Men förslaget har kommit in mycket sent och det är uppenbart, att i den mån vi skulle medge en generell förlängning av remisstiden, skulle vi få svårigheter att kunna komma i tid till riksdagen med ett förslag. Vi måste ju rimligtvis också ha en viss tid på oss i departementet för att kunna hantera frågan.

Med god vilja tror jag att det skall vara möjligt att på dessa sex veckor få en belysning av denna fråga. Jag vill

erinra om att många av de betydelsefulla remissinstanserna har varit representerade i utredningen.

När herr Eskilsson säger, att man fick officiellt besked om förslaget först för kort tid sedan, skulle jag vilja tillägga, att denna fråga har varit så omskriven långt i förväg, att jag föreställer mig, att folk ändå i principfrågan hade klart för sig vilken lösning utredningen skulle komma fram till.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Det är riktigt att många av de centrala instanser, som skall yttra sig, har varit representerade i utredningen, och även enstaka representanter för en del länsorgan har suttit med i utredningen. Nu är emellertid syftet med remissen att de olika hushållningssällskapen och deras förvaltningsutskott samt lantbruksnämnderna och skogsvårdsstyrelserna ute i länen skulle yttra sig. För flertalet ledamöter i dessa organs styrelser har det inte varit möjligt att följa utredningen, och de har heller inte hittills fått tillfälle att få förslaget till sig så att de kunnat tränga in i de spörsmål, som detsamma aktualiserar.

Det är detta förfarande jag anser otillfredsställande i sammanhanget.

Överläggningen ansågs härmed slutad

Om ytterligare medel för kreditgarantier inom jordbruket

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Thorsten Larssons* fråga om ytterligare medel för kreditgarantier inom jordbruket, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 20 november, och yttrade:

Herr talman! Herr Thorsten Larsson har ställt en fråga till mig rörande ökning av de ramar, som för innevarande budgetår står till förfogande för bevil-

Om ytterligare medel för kreditgarantier inom jordbruket

jande av statlig kreditgaranti för lån avseende olika ändamål i samband med jordbrukets rationalisering.

Till svar vill jag meddela, att lantbruksstyrelsen den 19 november i år inkommit med slutlig framställning om ökning av de för innevarande budgetår fastställda kreditgarantiramarna. Ärendet bereds för närvarande inom jordbruksdepartementet.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Holmqvist för svaret. Det kan väl knappast ge oss något besked om vilka avsikter som finns för ökning av kreditramarna, men jag hoppas kunna tolka det positivt, när ärendet har kommit så långt att det står inför avgörande.

Anledningen, herr statsråd, till att jag redan nu ställt denna fråga är, att det tidigare om åren i regel uppstått en ganska stor brist på detta område, så att kredittillgången ibland varit slut flera månader före budgetårets utgång.

För den lantbruksnämnd som jag tillhör var situationen i fjol särskilt besvärlig. Då var exempelvis kreditramen för driftlånen slut redan i februari månad, och vi fick en brist i kreditgarantierna på cirka 500 000 kronor för det budgetåret. Detta innebar, att många berättigade låntagare fick vänta fram till det nya budgetåret tog sin början i juli månad. Denna väntan och ovisshet för vederbörande — i detta fall nystartade jordbrukare — är inte bra för vare sig deras ekonomiska planering eller deras möjligheter att göra inköp. Därtill kommer den orättvisa som uppstår mellan de olika låntagarna därigenom att bland de lika berättigade det ändå är några som får vänta, medan andra kan få.

Bristen på 500 000 kronor i fjol, som länkades över till i år, åstadkom givetvis ett ganska djupt hål i den kreditgaranti på 1,2 miljon, som vi fick för innevarande år. Årets brist har beräk-

nats till 800 000. Enligt de uppgifter jag har fått är förhållandena ungefär motsvarande över hela landet. Jag förmodar att statsrådet också har dessa uppgifter tillgängliga med anledning av det svar han har givit, och jag behöver därför inte närmare gå in på summorna som sådana.

Denna starkt ökade behovstrend beror givetvis i första hand på den starka rationalisering av jordbruket, som bedrivs både av nämnderna och av den enskilde lantbrukaren, ty större brukningsenheter, större, effektivare och bättre maskiner kräver stora kapitalinsatser. Såvitt jag kan bedöma är villigheten att satsa medel härvidlag från den enskilde företagaren mycket god. Men för detta behöver han givetvis statens borgen och kreditgarantier.

Herr talman! Jag hoppas att jag får tolka svaret så positivt, att staten skall vara villig att medge en tillräcklig ökning för denna rationalisering. Med detta ber jag än en gång få tacka herr statsrådet för svaret.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Det brukar vara så att herr Larsson någon gång i november eller december mera under hand brukar fråga mig hur det blir med dessa saker, fastän han ändå vet, att han inte kan få något svar förrän vi träffas den 11 januari.

I år har vi avsiktligt bett lantbruksstyrelsen vänta in i det sista med att presentera sina bud, för att man skulle kunna följa upp hur möjligheterna till lånegarantier utnyttjas. Därför har lantbruksstyrelsen först den 19 november kommit in med sina anspråk och vill med anledning därav att man skall höja ramarna till 111 miljoner kronor. Just samma dag riktade herr Larsson sin fråga till mig hur det skulle bli. Jag tror kammarens ledamöter har förståelse för att jag först i januari månad kan ge besked på den punkten.

Ang. arronderingen av kronans innehav av skogsfastigheter, m. m.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! Att min fråga ställdes samtidigt som beskedet inkom till departementet från lantbruksstyrelsen är väl en händelse. Jag hade egentligen avsett att ställa frågan redan när riksdagen började i år, eftersom jag från den utsiktspunkt jag har i min egen lantbruksnämnd klart såg hur det skulle gå. Som statsrådet nyss sade har vi annars om åren när vi träffats i korridorerna resonerat om de här sakerna, jag har nämligen inte tidigare ställt frågan på detta direkta sätt.

Att jag har gjort det i år beror på att jag anser det vara av mycket stort intresse för jordbrukarna att få tillräcklig tid att planera, det har nämligen tidigare uppstått stor irritation på grund av dröjsmålet när banker och jordbrukskassor inte kunde ge dessa lantbrukare kredit och att de fått vänta från den 14 mars fram till juli månad på denna. Det är inte alltid så lätt att plocka pengar från trädet herr statsråd.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. arronderingen av kronans innehav av skogsfastigheter, m. m.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST** som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Ferdinand Nilssons interpellation angående arronderingen av kronans innehav av skogsfastigheter, m. m., erhöll åter ordet och anförde:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson har ställt vissa frågor till mig om försäljning av kronoegendom i syfte att förbättra arronderingen av statens skogsmarksinnehav samt om kompensation i mark då staten tar i anspråk fast egendom.

Det är enligt min mening angeläget att ta till vara uppkommande möjlighe-

ter att förbättra arronderingen av skogsmarken. I fråga om statens skogsmarksinnehav har domänverket i detta syfte medverkat till mycket omfattande markbyten med andra skogsägare. Härjämte har skogsmark överförts från domänfonden till jordfonden för att av lantbruksorganisationen användas för rationaliseringsändamål. En förutsättning för att domänverket skall avstå mark måste dock vara att det inte medför nackdel ur allmän synpunkt och att det verkligen blir någon påtaglig arronderingsförbättring av köparens skogsmark.

Om staten måste ta i anspråk mark för försvarsändamål eller liknande finns enligt min mening i princip ej anledning att kompensera detta genom att avyttra kronoegendom till vederbörande markägare. Jag vill tillägga, att jag anser att denna principfråga inte faller inom lantbruksnämndernas kompetensområde. Däremot är det givet att avseende bör fästas vid lantbruksnämndernas uppfattning i fråga om lämpligheten ur arronderingssynpunkt av försäljning.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Jag ber, herr talman, att få tacka statsrådet för att han velat besvara min interpellation. Jag har tagit upp ett problem som intresserar oss mycket på den ort där jag bor men som har principiellt intresse också rätt långt därutöver.

Centerpartiet har redan tidigare genom en framstöt av herr Näsgård i denna kammare påyrkat att kronan, när den tar i anspråk mark för kraftledning o. d., borde kunna lämna ersättning i mark, och såvitt jag vet har denna framstöt bemötts välvilligt. Jag kan dock inte ange i vilken utsträckning som den har lett till resultat. Enligt vad som har upplysts torde vidare jordbruksministern i annat sammanhang få tillfälle att ta ställning till frågan om ersättning i mark för områden

Ang. arronderingen av kronans innehav av skogsfastigheter, m. m.

som tas i anspråk för naturvårdsändamål, då ett enhälligt tredje lagutskott torde stå bakom en framstöt i denna riktning. Jag menar således att det inte är någonting egenartat att frågor om ianspråktagande av mark för försvaret bedömes likartat.

Såvitt jag har fattat situationen rätt har i domänverket domänintendenten visserligen funnit skäl som talar för att egendomen Åbrunna i Lossa socken av Bro härad bevaras i kronans hand, som förlorar mark till kronan, men han säger att om det visar sig att det bör ske, så bör det enligt hans mening inte vara olämpligt ur domänverkets synpunkt.

Jag skall gärna medge att någon god arrondering icke erhålls genom att häradsallmanningen får förvärva denna mark, men i vart fall blir den bättre, herr statsråd, än den arrondering som kronan har, eftersom det är två mil till närmast belägna kronopark. Under sådana förhållanden borde det även ur den synpunkten vara sakligt motiverat att medge sådan kompensation.

Vidare har allmäningsstyrelsen framhållit, att det blir så litet kvar av allmanningen, att det inte kan vara skäligt att bibehålla den med de anspråk som det allmänna ställer på dess förvaltning. Det är från den utgångspunkten som häradsallmanningens styrelse har gjort sin framstöt och anhållit om att få en markförstärkning, så att det kan bli en skälig proportion mellan förvaltningens uppgifter och den skog som skall förvaltas.

Jag har bedömt det på det sättet att om, såsom skett i Upplands-Bro, kronan för ett högre ändamål, d. v. s. försvarsändamål, bryter markinnehavarnas rätt till allmanningens skog, är det skäligt att man från kronans sida gör vad man kan för att bota den skada som vållas, så att allmanningen likväl skall kunna fortsätta att bedriva sin verksamhet under rimliga förhållanden.

Statsrådet säger, att själva frågan om ersättning från det allmännas sida inte berör lantbruksnämnden. Däri kan jag

endast delvis ge honom rätt. — Vad lantbruksnämnden har att bedöma är lämpligheten från arronderingssynpunkt och från allmanningens synpunkt med tanke på dess möjlighet att bedriva skogsskötsel, att allmanningen får förvärva detta tillskott av mark i stället för den mark som kronan övertar. Det är i det sammanhanget, herr statsråd, som lantbruksnämndens uppfattning bör tillmätas ett visst värde.

Ärendet kommer ju upp igen och skall underställas regeringen då förestående förvärv av mark till försvaret skall ske. Då blir saken åter aktuell. Det vore dock värdefullt om vi redan nu kunde få besked om hur man från regeringens sida ställer sig till en rimlig och skälig kompensation för ett intrång, vars berättigande jag på intet sätt vill bestrida, men där jag anser att kronan efter förmåga i mark — inte bara i pengar, som alltmer kommer mig att minnas Värnamo marknad — bör ge den ersättning som här kan vara skälig.

Jag är ledsen om jag till den, som har att förvalta denna gemensamhetsskog, inte skulle kunna framföra ett litet mera positivt svar från statsrådets sida.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vill erinra herr Ferdinand Nilsson om att när staten tar mark i anspråk för försvarsändamål eller andra gemensamma uppgifter, alldeles oavsett om detta sker genom expropriation eller förhandlingar som leder fram till en uppgörelse och ett köp, så skall naturligtvis den säljande parten beakta sina intressen och eftersträva att få full kompensation för den mark han avstår. Man kan dock inte kräva att staten samtidigt skall ha någon förpliktelse att i annan ordning tillgodose den part som sålt marken till kronan. Vederbörande har ju fått en viss överenskommen köpeskillning och har sedan möjlighet att gå ut på marknaden och försöka förvärva lämplig er-

Ang. arronderingen av kronans innehav av skogsfastigheter, m. m.

sättning för marken, om han nu så önskar.

Om det i det nu aktuella fallet skulle vara så som herr Nilsson menar, att den kvarvarande marken inte bjuder möjlighet för allmanningen att bedriva ett rationellt skogsbruk, borde man kanske fundera över om man inte skulle avyttra den mark som är kvar. Man kunde ju då undersöka om det finns möjlighet att överföra marken till någon enskild jordbrukare eller på annat sätt söka medverka till en kanske i och för sig önskvärd åtgärd med hänsyn till skogsbrukets intressen i bygden.

Jag avvisar således tanken att man skulle kunna ge kompensation i två omgångar, således att i detta fall häradsallmanningen först skulle få ersättning för den mark man avträder till kronan och sedan också kunna påräkna en speciell förtur framför andra när det gäller att köpa ny mark.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Som kammaren förstår är det mig fullkomligt främmande att vilja anlägga den synpunkten, att kronan här skulle vara ovillkorligen skyldig att lämna kompensation i mark. Det är inte så jag ser saken. Vad jag vill hålla öppet är möjligheten att erhalla det.

Här har från allmänningens sida gjorts en framställning om förvärv av mark från en fastighet, som är mer välbelägen för allmanningen än för domänverket. Domänintendenten, som känner förhållandena på platsen, har understrukit att detta förvärv kan ske utan förfång för domänverket. Under sådana förhållanden anser jag att det är fråga om en skälig bedömning.

Jag har också svårt att förstå att det skulle vara en dubbel ersättning från kronan. Det skulle i så fall vara om man tillämpade ett högre pris för den allmanningsskog som lämnades och ett lägre pris på domänverkets mark. Det var inte meningen. Inom häradsallmän-

ningen har man aldrig ansett att man skulle förfara på det sättet, utan ersättningen skulle lämnas i form av mark som värderades efter samma gradering som den av häradsallmanningen överlättna. Det skulle alltså med andra ord ske ett kristligt byte.

Statsrådet säger vidare, att om allmanningen inte kan klara sig med sitt återstående skogsinnehav, så kan den upplösas. Ja, det kan till och med ske på det sättet att delägarna i allmanningen får var och en ta sin bit. Men det är väl tvivelaktigt om man på den vägen kan åstadkomma en rationalisering av skogsbruket. Det vore här en uppenbar försämring. Det blir även en försämring om allmanningen fortsätter i det stympade skick som blir resultatet, sedan Svea garde så att säga trampat in.

Under sådana förhållanden förefaller det mig rimligt att man försöker åstadkomma en lösning, som inte är skadlig för domänverket, men den åstadkommer ett läge som är bättre än det nuvarande. Ägarna av allmanningen inom häradet vill förvärva denna mark därför att den ligger närmare allmanningen än för domänverket, som har ett par mil till närmaste annan fastighet. Nu anser man ju i Norrland att ett par mil inte är så mycket, men i Uppland är två mil en rätt avsevärd sträcka.

Hos oss ligger det därför litet annorlunda till, och under sådana förhållanden tycker jag att man inte bör ställa sig så kall till denna fråga som det dock föreföll mig att statsrådet gjorde. Jag hoppas att anledningen till hans ringa intresse var att han inte känner någon lust att binda sig förrän frågan kommer upp till närmare behandling. Men han tycker väl ändå inte att det gör detsamma hur det går med allmanningen i Upplands-Bro. Jag vågar i alla fall tro att det skulle vara lyckligt och bra för vad som i jordfövärvslagen kallas »näringslivet i orten», om man kunde åstadkomma den komplettering för allmanningen som det är fråga om.

Ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik

Jag vill också tillägga, att det inte är så lätt att i dessa trakter skaffa annan mark, som ligger så pass väl till för allmänningen som Åbrunna. Man har nämligen att räkna med en alldeles påtaglig konkurrens från andra intressen — tre egendomar nära allmänningen har förvärvats av Stockholms stad, och även i övrigt förekommer förvärv som i och för sig är berättigade och riktiga, men som likväl gör det svårare för allmänningen att få kompensation på annat håll. När då kronan vållar skadan genom att ta hand om så pass mycket av allmänningens skog, tycker vi inom Upplands-Bro att ett ensamt liggande kronoboställe, en ströfastighet som knappast har något organiskt sammanhang med domänverkets övriga förvaltning, borde kunna komma i fråga.

Skall denna allmänning kunna bestå måste man tänka sig att när kronan tar mark i anspråk med den motivering som här förebragts, så borde den skärligen — utan all skyldighet, herr statsråd — vara tillmötesgående i den mån det är möjligt, och här är det möjligt för kronan att erbjuda den kompensation som är nödvändig för allmänningens bestånd.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Per Peterssons interpellation angående konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Per Petersson har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta

för att undanröja de konsekvenser, som uppstått för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland till följd av domänverkets nuvarande försäljningspolitik.

Enligt domänstyrelsens bedömning ger aktuella tillväxt- och avverkningsberäkningar ej utrymme för ökad avverkning på kronans skogar i övre Norrland. Å andra sidan har efterfrågan på både sågtimmer och massaved stigit inom detta område. De kvantiteter barrvirke, som denna vinter avverkas på kronoskogarna i Norrbottens och Västerbottens län, är ej tillräckliga för att helt täcka efterfrågan från vare sig statens skogsindustrier eller övriga industrier. I sammanhanget bör framhållas, att domänverket enligt avtal som grundas på beslut av 1957 års riksdag har viss skyldighet att trygga statens skogsindustriers råvaruförsörjning.

Det är riktigt att en viss minskning av utbudet till den mindre skogsindustrin har skett. Dessa industrier har dock beretts tillfälle att avge anbud på inköp av i huvudsak samma kvantitet råvara som de sammanlagt förvärvade under förra avverknings säsongen. Det är i rådande läge inte möjligt att — såsom begärts i det av herr Petersson åsyftade fallet — ge någon garanti för råvaruförsörjning vid utbyggnad av industri.

Till slut vill jag erinra om att den i somras tillkallade utredningen om virkesbalanser har att med förtur upprätta en sådan balans för de norra delarna av landet. Någon ytterligare åtgärd från min sida är inte aktuell för närvarande.

Herr **PETERSSON, PER** (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Av svaret framgår att jordbruksministern inte är beredd att nu vidta några åtgärder för att undanröja de kon-

Ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik

sekvenser som uppstått för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland till följd av domänverkets nuvarande försäljningspolitik. När alltså statsrådet trots kommunernas våldokumenterade framställning, trots arbetsmarknadsstyrelsens aktivitet för att bygga ut inlandets träindustri och trots den nya lokaliseringpolitiken inte är beredd att göra någonting i avvaktan på virkesbalansutredningens förslag, betyder då det, om utredningen bekräftar domänverkets farhågor beträffande virkesresurserna i övre Norrland, att statsrådet är beredd att medverka till en rättvis fördelning av virket, varigenom kostnadskrävande transporter undviks och inlandsindustrin blir behandlad på samma sätt i fråga om förvärv från statens skogar som ASSI och andra bolag?

De här berörda enskilda sågverken producerade 73 000 standard virke år 1963 och sysselsatte cirka 1 600 man. I många fall utgör de den enda eller huvudsakliga industrien inom respektive kommuner. De har varit och är till en tredjedel av sin råvaruförsörjning beroende av leveranser från domänverket.

Domänverkets nuvarande försäljningspolitik innebär en kraftig sänkning av utbudet av rotposter och leveransvirke i övre Norrland. Verkets utbud när det gäller auktionsposter — skog på rot minskade t. ex. från 479 000 skogskubikmeter år 1960 till 265 500 skogskubikmeter år 1964, d. v. s. med över 200 000 skogskubikmeter eller 45 procent.

Därtill kommer att domänverket när det gäller leveransvirke tillämpar högre priser till de här av mig berörda företagen än till ASSI, trots att det till ASSI levererade virket anses ha högre kvalitet.

Helt naturligt måste en sådan försäljningspolitik från domänverkets sida anses oroande för de berörda företagen och deras anställda liksom också för de kommuner som i så hög grad är bero-

ende av dessa företags verksamhet. Alla dessa anser naturligt nog att de på likvärdiga villkor som ges andra företag bör få inköpa råvaror från statens egna skogar, vilka ofta växer i närheten av företagen.

Jag delar den uppfattningen. Enligt min mening bör även den enskilda mindre företagsamheten på lika villkor få konkurrera med andra köpare eller statens egna företag när det gäller råvaran från statens skogar. Om vi skall ha en lokalisering till Norrland av nya enskilda företag — en sak som vi alla väl eftersträvar — måste företagarna kunna räkna med att även vid rådande knapphet på produktionsfaktorer kunna få konkurrera på lika villkor med statens egen företagsamhet. Jag tycker det rimmar illa med lokaliseringens utredningens förslag och med de rekommendationer som givits av statliga myndigheter och enskilda organisationer när det gäller företagsamheten i Norrland, att ett statligt verk tillåtes driva en försäljningspolitik som missgynnar enskild företagsamhet.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Herr Petersson har i sin interpellation tagit upp ett visst företag och väl närmast ansett att domänverket borde ikläda sig vissa skyldigheter när det gäller leverans av timmer till just det företaget.

Jag tror det kan vara anledning för herr Petersson att begrunda det förhållandet, att detta företag och många andra tidigare har fyllt sitt virkesbehov från annat håll; man har köpt virke från Finland, men nu har den möjligheten avstängts. Det är uppenbart att svårigheter uppstår i ett sådant läge — det torde vi alla vara överens om — och svårigheterna måste på något sätt bemästras.

Tanken att ge speciella förmåner åt ett visst företag framför andra — det förefaller mig som om herr Petersson

Ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik

åsyftat det i sin interpellation — måste vi väl ändå avvisa. Alla företag bör beredas möjligheter att avge anbud när det gäller tillgängliga kvantiteter och att fritt tävla med varandra. Det är i varje fall orimligt att vi skulle kunna tänka oss den ordningen att något speciellt företag skulle gynnas. Jag har tidigare nämnt siffror, som visar att småindustrin inte borde befinna sig i väsentligt sämre läge i år än tidigare när det gäller försörjning från kronans skogar, utan denna industri har i stort sett fått lika mycket.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Jag skulle i stort sett kunna instämma i vad herr Petersson anförde i sitt inlägg i fråga om angelägenheten av att de mindre företagen i Norrland av domänverket behandlas på samma sätt som de större företagen och ASSI.

Anledningen till att jag begärt ordet är närmast den, att här har ifrågasatts en kvotering av det tillgängliga virket hos domänverket. Enligt mitt förmenande måste i detta sammanhang också prisfrågorna föras in. I den förhandling som enligt vad man har på känn föres mellan ASSI och de stora bolagen å ena sidan och domänverket å andra sidan har, enligt underrättelser som jag har fått, de mindre och medelstora företagen inte fått vara med. Man har också på känn — det tror jag även herr Petersson var inne på — att domänverket har diskriminerat de mindre företagen i prishänseende.

Jag skulle vilja ställa den frågan till jordbruksministern: Är jordbruksministern beredd att göra en fullständig undersökning huruvida de här berörda företagen vid förhandling eller avgivande av anbud har fått betala ett högre pris för sina varor eller om de, fastän de lämnat ett högre anbud, ändå inte har blivit tilldelade skog utan i stället ASSI eller något av de andra stora företagen tilldelats leveransvirke.

Jag anser att denna fråga är av mycket stor principiell betydelse när det gäller konkurrensförhållandena mellan enskilda företag och statliga företag. Jag kan nog säga, att vi inom den enskilda mindre skogsindustrin inte vill ha några speciella privilegier från domänverket. Vi vill endast ha samma rättigheter som andra företag och samma möjligheter att förhandla och att inkomma med anbud.

Jag skulle därför vara tacksam om jordbruksministern ville utreda dessa frågor. Om det därvid skulle visa sig, att enskilda företag lämnat högre pris-anbud, men ändå inte fått virke, är då jordbruksministern beredd att vidtaga åtgärder så att en upprepning av detta förhållande i fortsättningen inte ifrågakommer?

Herr **PETERSSON, PER**, (h):

Herr talman! Jag hoppas att herr statsrådet och jag kan vara överens om att det är angeläget för övre Norrland och dess inland att det finns en konkurrens- och livskraftig sågverks- och träindustri och att förutsättningen härför är att den företagsamheten får konkurrera på likvärdiga villkor då domänverket utbjuder sina råvaror.

Vad det gäller det här speciella företaget — Lundberg i Akkavaare — som statsrådet var inne på, är det så att arbetsmarknadsstyrelsen har stimulerat företagaren att bygga om sitt företag. Även statliga bidrag har beviljats för att detta skulle kunna ske. Domänverket missgynnar samma grupp av företagare, och nu kan inte detta företag, som arbetsmarknadsstyrelsen har beviljat pengar till, utbyggas.

Det måste väl vara fel någonstans när två statliga verk har så olika uppfattningar om företagets möjligheter. Det sägs ju, att endast företag som på sikt kan anses lönsamma skall stödjas av arbetsmarknadsstyrelsen.

Ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Till herr Mattsson vill jag säga, att riksdagen ju har beslutat att godkänna en överenskommelse mellan domänverket och ASSI som går ut på att ASSI skall kunna påräkna råvaruförsörjning ifrån domänverkets skogar i viss utsträckning. Dessa utfästelser har man faktiskt inte helt kunnat hålla; domänverket har inte helt kunnat tillgodose ASSI:s intressen, vilket väl alla känner till. Det har föranlett bl. a. att man i Båtskärsnäs har fått lov att inskränka driften. I detta läge, då vi har fått räkna med ett bortfall av importen och det därigenom har blivit särskilt uppmärksammat att vi har begränsade tillgångar i de nordliga länen, har detta blivit en mycket aktuell fråga.

Jag vill ju säga att ett sådant förhållande — jag har inte just nu klart för mig hur priset är satt på leveranserna från domänverket till ASSI — att man skulle ta högre priser när det gäller stora leveranser, som är ordnade genom långsiktiga avtal, och att man alltså skulle få ut mera för detta virke än för det man säljer i små poster, kan vi väl inte räkna med. Men det var tydligen så herr Mattsson ville ha det. Det vanliga är, att när det ordnas ekonomiskt vettiga transaktioner föranleder det också att köparen får vissa förmåner, som är välmotiverade med hänsyn till de kostnader som det försäljande företaget har. Jag tycker därför att sådana jämförelser är tämligen meningslösa.

Vad jag har velat peka på är svårigheterna att kunna tillgodose ett speciellt företag. I den mån man ordnar med auktioner måste naturligtvis företagen själva bevaka sina möjligheter och vara beredda att i konkurrens med andra betala priser, som gör att de kan försäkra sig om de poster de önskar. Vi har inte möjligheter, herr Petersson, att göra några speciella utfästelser för något visst företag.

Ja, herr talman! Jag har med detta velat något bemöta de senaste inläggen.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Jordbruksministern sade, att när det gäller priser enligt långsiktiga leveransavtal skulle man för att trygga avsättningen kunna tänka sig att sätta dessa priser lägre. Såsom företagare måste jag säga tvärtemot, nämligen att man måste ha större möjligheter att betala ett högre pris när man har råvarugaranti under ett visst antal år framåt.

Jag tror därför att man kan vända på steken och säga: Att om jordbruksministern är beredd att vidhålla dessa långsiktiga avtal för ASSI, så bör ASSI följdriktigt betala ett högre pris, än vad enskilda sågverksägare betalar för de mindre kvantiteter som dessa tilldelas av domänverket.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag kan bara säga, att man får vara glad att inte herr Mattsson sitter som verkställande direktör i ett stort och rationellt företag. Det skulle vara djupt olyckligt för detta företag att ha en chef, som skulle vara beredd att betala mera än andra för de varor som företaget skulle köpa. Jag föreställer mig att det skulle medföra ett för företaget mycket olyckligt resultat.

I övrigt har jag ingenting att tillägga.

Herr **WANHAINEN** (s):

Herr talman! Det finns vissa saker som jag vill erinra herr Petersson om i den här frågan. Jag vill först och främst erinra om bakgrunden till det förhållande, som herr Petersson har tagit upp. När dåvarande Ytterstfors-Munksund på 1920-talet slog vantarna i bordet och gjorde konkurs, trädde staten till med en hjälpande hand åt den norrbottniska trävaruindustrin. Genom

Ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik

olika manipulationer lyckades man behålla skogarna inom det som nu är Cellulosabolaget, förutvarande Munksundsbolaget. Dessa skogar, som utgjorde basen för norrbottnens industrierna, behölls alltså av bolaget trots att man gjorde konkurs.

Staten startade avverkningar på domänverkets skogsmarksarealer i Norrbotten, och det är inte obetydliga arealer som på det sättet kom att stå till buds för sågverksindustrin i stället för den råvarubas som delvis kom att användas för försäljning av råvara från Norrbotten till sydligare delar av landet.

När man nu diskuterar besväret med sågtimmer åt inlandssågverken, får man komma ihåg det kända förhållandet, att även om auktionerna har upphört så har domänverket sedan flera år sålt sågtimmer på upplag. Domänverket har avverkat skogen och erbjuder sågtimret färdigavverkat vid bilväg. Det har skett även i år, och de spekulanter som velat ha detta timmer har givetvis fått köpa det. Denna ordning har ju att göra med den fast anställda skogsarbetskraften. Domänverket har en ganska stor fast anställd skogsarbetarkår och måste så långt som möjligt avverka sin skog i egen regi för att kunna trygga arbetstillgången åt denna arbetarkår.

När herr Petersson talar om diskriminering, kan man givetvis också fråga sig, om inte diskriminering sker från det privatägda skogsbrukets sida. Jag vill då främst påpeka att planeringen är mycket dålig när det gäller avverkningen inom det enskilda skogsbruket i Norrbotten. Det finns ett stort antal stärbhus som inte avverkar sina skogar därför att det finns delägare som bromsar. Vi talar om »trottoarbönder», som inte anser sig ha anledning att avverka virket.

Jag tror för min del att det inte skulle behöva råda brist på råvaror för den sågverksindustri, massaindustri och träindustri, som finns i länet, om skogen

utnyttjades. Mängder av skog står oavverkad, och följden blir råvarubrist, eftersom man inte utnyttjar markens produktionsförmåga. Det skulle behövas en bättre planering. Hur den skulle åstadkommas kan man diskutera, men ett sätt vore med hjälp av skogsvårdslagstiftningen. Man skulle kunna ålägga skogsägare skyldighet att avverka skogen och inte enbart ha en skyddslagstiftning som vi har nu.

Därvidlag har kanske herr Petersson och jag olika uppfattningar, och vi kan nog inte komma helt överens, ty herr Petersson kommer troligen att säga att det är fråga om övergrepp från statsmaktens sida, ifall man försöker komma till rätta med råvaruförsörjningen på den vägen.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Jag vill bara gentemot jordbruksministerns senaste inlägg säga att genom förhandlingar mellan skogsproducenter och sågverksägare i Småland har vi fått en till viss del tryggad råvaruförsörjning, och vi har även på basis av dessa förhandlingar Sveriges högsta leveranstimmerpris.

Herr **PETERSSON, PER**, (h):

Herr talman! Jag tror att herr Wanhainen inte genom några historiska betraktelser kan hindra mig från att syssla med domänverkets nuvarande försäljningspolitik. Jag anser att den i nuvarande läge skadar inlandsindustrin därför att den speciellt gynnar ett statligt företag. Jag kan till herr Wanhainens uppbyggelse läsa upp vad inlandskommunerna skriver, nämligen att domänverkets minskade utbud »innebär icke mindre än en katastrof och att det måste anses upprörande, att domänverket icke i tid varslat om utbudsminskningen».

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Petersson får väl då i första hand se till att riksdagen befriar sig från det ansvar, som den ändå har påtagit sig när det gäller att genom domänverket försörja ASSI med råvaror.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 197, angående godkännande av kontinentalsockeln m. m.; samt

nr 203, angående godkännande av ett tilläggsavtal till överenskommelsen den 16 november 1949 mellan svenska regeringen och polska regeringen angående ersättning för de svenska intressena i Polen.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 870—889 till bankoutskottet och motionen nr 890 till behandling av lagutskott.

Ang. rättssäkerheten i skatteärenden

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motioner om kontroll genom riksdagens justitieombudsman över taxeringsmyndigheterna.

I de till konstitutionsutskottet hänvisade, likalydande motionerna nr 454 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 544 i andra kammaren av herr *Hedlund* och herr *Eliasson* i Sundborn hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till de lagändringar, som erfordrades för att taxeringsmyndigheterna skulle vara underkastade samma kontroll av riksdagens justitieombudsman som statens tjänstemän.

Ang. rättssäkerheten i skatteärenden

Efter att ha lämnat en redogörelse för vad i detta ärende förekommit hade utskottet bland annat anfört:

»De i förevarande motioner till behandling upptagna spörsmålen är sålunda i skilda sammanhang under utredning eller övervägande. De resultat, vartill dessa utredningar och överväganden kan leda, bör så snart sig göra låter underställas riksdagen för bedömande. Med hänsyn till ämnets principiella vikt finner utskottet denna uppfattning böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom. Utskottet hemställer alltså, att riksdagen med anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t ville giva till känna vad utskottet ovan anfört.»

Reservation hade avgivits av herrar *Damström*, *Georg Pettersson*, *Dahlberg*, *Spångberg*, *Bengtsson* i Halmstad och *Nilsson* i Östersund, fru *Thunvall* samt herr *Johansson* i Trollhättan, vilka ansett, att utskottet på anförda skäl bort hemställa, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talmannen yttrade, att i samband med överläggningen angående det nu förevarande utlåtandet finge beröras jämväl bevillningsutskottets betänkande nr 61 och bankoutskottets utlåtande nr 42. Yrkanden i anledning av sistnämnda två betänkanden skulle dock, fortsatte herr talmannen, framställas först sedan vartdera betänkandet föredragits.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag tänkte närmast säga några ord om bevillningsutskottets betänkande nr 61. Där behandlas en fråga som ingalunda är ny för kammaren; i åtskilliga år har samma fråga varit uppe. Man måste konstatera som ett glädjande faktum, att under årens lopp har åtskilligt gjorts för att förbättra rättssäkerheten i skatteärenden och att en hel del saker också tycks vara i gång.

Ang. rättssäkerheten i skatteärenden

Ännu återstår dock rätt mycket att göra, och jag noterar att även bevillningsutskottets majoritet i sitt uttalande konstaterar att reformarbetet långt ifrån kan betraktas som avslutat. Med hänsyn till vad som ligger under utredning anser emellertid bevillningsutskottets majoritet att allt kommer att ordna sig så småningom och att det därför inte är nödvändigt att nu göra någonting ytterligare.

Det är en uppfattning som reservanterna inte delar. Reservanterna har två skäl att anföra för sin inställning. Det första är att det allttjämt finns en del frågor som enligt deras uppfattning inte ingår i de här utredningskraven, eller i varje fall inte är tillfredsställande ordnade. Det andra skälet är att här pågår så många utredningar samtidigt, att det kommer att dröja länge innan det blir en samlad förbättring på detta område.

Jag tror att man i bevillningsutskottets eget uttalande kan räkna till inte mindre än fem olika sakkunnigutredningar som sysslar med var sitt avsnitt av detta problem — eller rättare sagt sysslar med frågor som i utkanten av utredningsarbetet kommer att beröra olika avsnitt av rättssäkerheten och rättsskyddet i skatteärenden. Ingen av utredningarna tycks vara av den arten att den speciellt tar upp de problemställningar som berör just detta avsnitt, och det är därför som reservanterna tror att det allttjämt är önskvärt att få en särskild undersökning på detta speciella fält.

Jag vill erinra om att jag för några dagar sedan i remissdebatten talade om de många utredningar, som sysslar med olika avsnitt av samma sak, vilket jag då kritiserade. Sedan dess har jag fått anledning att påminna mig ett stort antal fall där viktiga frågor på detta sätt splittras på en mängd olika utredningar, med påföljd att resultatet låter vänta på sig. Utredningsuppdragen gäller ofta stora områden, där den fråga man är särskilt intresserad av kommer med

mera på sladden, och resultatet inte blir det önskade.

Till sist tror jag att det råder en ganska allmän uppfattning — åtminstone har jag träffat många som har den meningen — att det i och för sig lovärda nit som taxeringsintendenterna visar inte sällan sträcker sig så långt för att tillgodose det allmännas intresse, att skattedragarna, som blir berörda, känner sig på nåd och onåd överlämnade till överheten. Förtröstan på och tilltron till överheten är numera inte vad den var förr, utan man anser att det borde finnas större möjligheter att tillgodose skattebetalarnas berättigade intressen. Vi skall inte glömma att många människor, kanske de flesta, är för oföretagsamma eller rent av för blyga för att på det sätt som krävs i vår bistra värld bråka för att hävda sin rätt.

Därför tror jag att reservanternas förslag är ganska djupt förankrat i vida kretsar hos vårt folk. Jag kommer, herr talman, att senare framställa mitt yrkande på denna punkt.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Jag skall syssla med den del av detta ärende, som har fallit under konstitutionsutskottets behandling.

I motioner har hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om framläggande av förslag till de lagändringar, som erfordras för att taxeringsmyndigheterna skall vara underkastade samma kontroll av riksdagens justitieombudsman som statens tjänstemän. Att motionerna hamnat hos konstitutionsutskottet beror på stadgandet i 113 § regeringsformen.

Utskottet har vid sin behandling av ärendet kommit fram till att dessa spörsmål är i skilda sammanhang under utredning eller övervägande. Även när det gäller det som behandlats av bankoutskottet, har man åberopat detta, när detta utskott enhälligt har avslagit motionen — d. v. s. föreslagit att mo-

tionen inte skall leda till någon åtgärd.

Det som skiljer i konstitutionsutskottet gäller vad som nu skall göras. Utskottsmajoriteten har ansett att man skall i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna, att Kungl. Maj:t så snart sig göra låter bör underställa riksdagen sina överväganden för bedömande. Reservanterna har funnit att det inte behövs att man skriver till Kungl. Maj:t och begär att Kungl. Maj:t skall skynda på, ty det är väl något som faller av sig självt. Reservanterna har därför stannat vid att på de skäl som jag här framhållit yrka att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag ber, herr talman, att i det nu föredragna ärendet få yrka bifall till den vid konstitutionsutskottets utlåtan- de avgivna reservationen.

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp):

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera, att det inte råder någon skiljaktighet i sakfrågan mellan reservanterna och utskottsmajoriteten. Vad det gäller är själva procedurfrågan.

Det är angeläget att konstatera denna enighet, därför att det betyder att hela konstitutionsutskottet således i verkligheten har anslutit sig till vad som anföres i utskottsutlåtandet om ansvarsfriheten för taxeringsmän. Man säger där, att denna ansvarsfrihet »utgör en inskränkning i regeln om att myndigheterna arbetar under ansvar och kontroll». Utskottet fortsätter: »En skattskyldig kan visserligen genom att anföra besvär vinna rättelse i ett felaktigt taxeringsbeslut. På andra förvaltningsområden anses dock besvärsrätten icke utgöra tillräcklig anledning att avstå från personlig ansvarighet för dem som fattar beslut».

Vad som skiljer parterna åt är sålunda ett konstaterande, i vilken grad frågan är dagsaktuell eller inte. Utskottsmajoriteten har stannat för att hemställa om att frågan nu skall bringas till Kungl. Maj:ts kännedom, och jag

Ang. rättssäkerheten i skatteärenden finner nog att det i detta sammanhang inte kan vara utan betydelse vilken uppfattning konstitutionsutskottet har.

Det är klart att man kan ha delade meningar om den formulering som utskottsutlåtandets kläm har fått. Det finns de som anser att man inte skall »ge till känna» — man skall skriva till Kungl. Maj:t, eller man skall avslå frågan. Huvudsaken är i alla fall att konstitutionsutskottet har gett uttryck åt att konstitutionsutskottets uppfattning skall bringas till Kungl. Maj:ts kännedom. Det är på denna punkt som man har delat sig.

Jag finner att utskottsmajoritetens ställningstagande är väl grundat, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Jag tar till orda såsom reservant i fråga om bevillningsutskottets betänkande nr 61.

Enligt min erfarenhet har rättssäkerheten på skatteområdet otvivelaktigt förbättrats på senare tid. Vad som framför allt har medverkat härtill har varit omläggningen av skatteprocessen inför prövningsnämnderna. Möjligen kan här sägas, att på grund av den stora anhopningen av besvärärenden vid just prövningsnämnderna blir processen emellanåt något summarisk. Mycket torde återstå att göra på detta område.

Men svagheten ur rättssäkerhetssynpunkt ligger nog framför allt i första instans, hos taxeringsnämnderna, i det att ordförandena som i stor utsträckning rekryteras från länsstyrelsens taxeringsavdelningar — ingenting ont om det i och för sig — ofta ådagalägger ett alltför stort fiskaliskt nit. Detta är naturligt med tanke på den stora uppfinningsrikedom som skattebetalarna ofta visar för att komma ifrån sina skatteförpliktelser. Men befattningshavarna inom taxeringsorganisationerna går ibland alltför hårt fram. Taxeringsfolket är av födsel och ohejdad vana

Ang. rättssäkerheten i skatteärenden

misstänksamt. I praktiken blir det ej sällan de skattskyldiga, som skall bevisa sina påståenden genom förebragt material.

De formella svårigheterna är uppenbara. Icke minst småföretagarna kommer härvid ej sällan i kläm. De har mera komplicerade deklarationer än löntagarna i regel har. Det är inte heller så lätt för de skattskyldiga att finna sig till rätta i skatteförfattningarnas labyrinth. De skattskyldiga befinner sig över huvud taget i underläge, i varje fall i första instans. Av denna orsak är det angeläget att ytterligare åtgärder för förbättrande av de skattskyldigas rättsskydd övervägs. Pågående utredningar löser inte detta problem.

I övrigt får jag instämma med herr Lundström.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Dessa ärenden gäller väl minoriteternas rättigheter. Jag vill börja med att erinra om att över 50 procent av alla deklarerade inkomster understiger 15 000 kronor. Därmed är sagt att det stora flertalet deklaranter inte känner den oro, som man talar om här i debatten. Herr Jacobsson säger att småföretagarna ofta kommer i kläm. Ja, det är möjligt att det är flera ändringar på deras deklarationer än på de andras, det vill jag inte bestrida. Det kanske är rätt naturligt, om man tänker på att en löntagare har enklare material att behandla än vad en företagare har. Men därav kan man väl inte dra den slutsatsen, att dessa grupper ligger särskilt illa till i fråga om taxeringen, ty det är att märka att taxeringskontrollen inte alls står i motsättning till den rättssäkerhet som man talar om.

Det är två ting som är nödvändiga, ty det är lika angeläget att få riktiga taxeringar som det är att man känner att man kan få ändringar i beslut som myndigheterna har fattat. Det är alltså fråga om en fördelning av bördorna, och därvidlag skall vi sikta på största

möjliga rättvisa. Om det nu gäller en minoritet av medborgare skall ju denna minoritet ha sin rätt. Vi är överens om att rättsskyddet skall stärkas, och de ledamöter av kammaren som läst bevillningsutskottets betänkande har funnit att det är sex olika utredningar på gång. En del är avslutade, en del är föremål för remissbehandling och andra pågår.

Reservanterna begär nu att vi skall få ytterligare en utredning. Reservanterna vägrar att ta ståndpunkt till de olika konkreta åtgärder i rättsskyddets tjänst som det kan bli fråga om. Nej, det hade kanske varit besvärligt att göra det — ett ställningstagande som innebär att man säger: »Nu skall vi ha en ny utredning som utreder vad de andra utredningarna gjort» skulle inte göra sig så särdeles bra, men det är väl en sådan motivering man måste tillgripa om man — som reservanterna gör — begär ytterligare en utredning.

Statsrevisorerna har i sin berättelse ett avsnitt när det gäller taxeringarna i riket som jag tycker är intressant. Visserligen kan det underlag som statsrevisorerna har för sina beräkningar diskuteras — det är så med nästan all statistik — men sannolikheten talar för att statistiken är någorlunda väl grundad. Vad säger då statsrevisorerna om taxeringsmyndigheternas arbete? Jo, de talar om att det allmänna, d. v. s. stat och kommun, har fått in 175 miljoner kronor mera på sin sida genom kontrollen, alltså genom taxeringsnämndernas arbete, men, ärade ledamöter, de taxerade, d. v. s. deklaranterna, har genom ändringar i deklarationerna fått räkna sig till godo 75 miljoner kronor. Myndigheterna, d. v. s. den överhet som herr Lundström här talar om och som man har mindre förtroende för än tidigare, har alltså gett deklaranterna 75 miljoner kronor i nedsatta taxeringar. Jag tycker att detta är ett starkt argument som bevis på en strävan till objektivt arbete. Dessa myndigheter har inte bara rent fiskala intressen, utan de skall ock-

så bevaka medborgarnas rättigheter enligt lag och författning. Det har de också gjort, så långt jag förstår, om de kan ge dessa deklaranter den hjälpen, att de rättar till deklARATIONERNA, då vederbörande inte förstått att tillvarata sina rättigheter.

Jag vill gärna erkänna att ingenting är fullständigt och att det kan finnas brister som vi naturligtvis bör försöka få bort. Jag ser denna fråga så, att regeringen och myndigheterna har dessa ting under observans. Det har onekligen skett många förändringar i rätt riktning under senare år. Det är min förhoppning att detta arbete kommer att fortsätta, och därpå tyder inte minst det stora utredningsarbete som är i gång när det gäller rättssäkerheten i fråga om skatteärenden.

Jag kommer senare, herr talman, att yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Detta ärende har varit föremål för överläggningar i vår kammar under alla de år jag haft nöjet att tillhöra den. Det har varit naturligt för mig att yttra mig i debatten, eftersom jag i min dagliga gärning har att göra med taxeringsfolk och själv innan jag blev riksdagsledamot var taxeringsnämndsordförande under ett tjugotal år.

Jag vill då även jag vitsorda att det skett förbättringar när det gäller rättssäkerheten i skatteärenden, men det är inte riktigt att tillståndet nu skulle vara fullt tillfredsställande — det återstår mycket att göra. Jag tycker också att man gärna bör uttala ett erkännande till taxeringsnämndsordförandena — de gör ett gott arbete. Det är ett otacksamt arbete de har. De sysslar med det under den vackra våren och får offra mycken tid på det. Hårtill kommer att taxeringarna blir alltmer komplicerade och ställer allt större krav på dessa funktionärer. Men även om man vill uttala ett erkännande till dem, måste man

Ang. rättssäkerheten i skatteärenden
tyvärr konstatera att den tidsnöd som gäller medför att det blir många fel i taxeringarna. Det gäller att se till att dessa blir rättade, oavsett i vilken riktning en rättelse går.

Det har också blivit bättre på det sättet att det nu, det vågar jag säga, ägnas större intresse än tidigare åt att få rättelse till stånd till de skattskyldigas förmån. Vi hade emellertid detta uppe till diskussion i går: svårigheten att få fram kvalificerat folk till taxeringsuppdragen bl. a. därför att betalningen är dålig. Jag skall nu inte mer uppehålla mig vid den detaljen, men jag vill understryka att anledningen till att dessa tekniska fel vid taxeringarna blir fler är det ökade taxeringsmaterialet, den alltmer komplicerade lagstiftningen och det förhållandet att det blir allt fler nya taxeringsnämndsordförande — den årliga omsättningen på ordförande i länen är skrämmande stor, ofta 25 procent.

Det vore säkerligen lyckligt om man kunde överföra allt fler sådana arbetsuppgifter som är av teknisk natur från taxeringsnämnderna till de lokala skattemyndigheterna. Jag vill understryka att detta är angeläget redan nu men blir än mer angeläget när deklaramaterialet skall behandlas av datakontor.

Inom finansdepartementets rättsavdelning har man nu företagit en utredning, som bl. a. avser ett förenklat förfarande vid rättelse av vissa felaktigheter vid taxering. Jag anser att man i utredningspromemorian är inne på rätt väg. Där vill man nämligen tillse att de lokala skattemyndigheterna, som har en omedelbar kontakt med allmänheten, skall få göra rättelser som hittills krävt beslut av prövningsnämnd för att rättelse skall komma till stånd.

Enligt min mening måste man alltså eftersträva ett förenklat rättelseförfarande. Härigenom undviker man mycken irritation hos allmänheten.

I detta sammanhang vill jag nämna att vissa ur rättssäkerhetssynpunkt stö-

Ang. rättssäkerheten i skatteärenden

tande konsekvenser vid fastställandet av den pensionsgrundande inkomsten, som det nuvarande taxeringsförfarandet medför, skulle elimineras om även taxering, som blivit för låg till följd av felräkning eller misskrivning, kunde rättas av lokal skattemyndighet. Jag vill bara nämna ett exempel som är mycket vanligt.

I samband med uträknandet av den pensionsgrundande inkomsten för en försäkrad upptäcker lokal skattemyndighet att taxeringen för inkomst av tjänst på grund av felräkning blivit 400 kronor för låg. Den pensionsgrundande inkomsten fastställs i enlighet med den felaktiga taxeringen. Efter besvär av taxeringsintendenten rättas inkomsttaxeringen. Verkställd beräkning av den pensionsgrundande inkomsten kan dock icke ändras, när taxeringsändringen föranleder avvikelse från nämnda beräkning med belopp understigande 500 kronor.

Om lokal skattemyndighet skulle få befogenhet att rätta uppenbara fel i större omfattning, skulle utan tvivel taxeringsarbetet i hög grad rationaliseras. Vidare skulle flera anledningar till irritation hos allmänheten undvikas. Bland annat skulle antalet skattskyldiga, som behöver uppföras på s. k. spärrlista i samband med återbetalning av överskjutande skatt, nedgå betydligt.

Herr talman! Mycket återstår att göra för att på ett praktiskt sätt snabbt rätta till felaktiga taxeringar. Om man överflyttar mer i detta avseende på de lokala skattemyndigheterna, skulle man underlätta dels arbetet på länsstyrelsernas taxeringsavdelningar, dels prövningsnämndernas arbete. Det sistnämnda är högst väsentligt, för härigenom skulle prövningsnämnderna kunna mer ägna sig åt materiell prövning av taxeringsmål.

Det har här talats om att åtskilliga utredningar redan sysslar med bl. a. möjligheterna att öka rättssäkerheten. Det är väl dock, som reservanterna i bevillningsutskottet framhållit, olyckligt att

utredningsarbetet är splittrat. Det vore säkert ett gott grepp att tillsätta en särskild utredning som tog sikte just på detta problem. Ur psykologisk synpunkt skulle en sådan utredning vara värdefull och komma att uppskattas av de skattskyldiga. Tyvärr måste vi dras med höga skatter, men allmänheten har då också rätt att fordra att allt göres för att den skall kunna känna sig säker på att skatterna, även om de är höga, är rätt beräknade.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Givetvis syftar reservanterna liksom majoriteten inom bevillningsutskottet till att man skall åstadkomma största möjliga rättvisa i beskattningen, men det är inte just detta det nu är fråga om. Vi reservanter har visst tagit ställning till vad som har förevarit och vad som är under utredning. Jag påpekade också redan i mitt förra anförande att det har företagits glädjande förbättringar. Dessa är såvitt jag förstår i stor utsträckning resultatet av de påstötningar som år efter år under en lång tid har gjorts för att det skulle bli bättre förhållanden på detta område än tidigare.

Jag tycker inte att det är något speciellt att triumfera över att räknepel och andra klara felaktigheter rättas till. Det skulle bara fattas att taxeringsmyndigheterna inte skulle tillse att ett fel som tillkommit av slarv eller okunnighet rättas till, om man helt plötsligt upptäcker sådant. Det är så naturligt att det inte hade behövt påpekas. Däremot finner jag det ytterligt viktigt att man tillgodoser rättssäkerheten i sådana fall där det verkligen råder delade meningar mellan taxeringsnämndsordföranden eller taxeringsintendenten å ena sidan och den skattskyldige å andra sidan — det kan t. ex. gälla tolkningsfrågor. Ett av de krav som finns omnämnda i motionen syftar ju till att få till stånd en bättre ordning i detta avseende, nämligen genom en särskild representant

som kunde tillvarata de skattskyldigas intressen gentemot taxeringsintendenten.

Jag har också sett här i staden att bland den stora massan skattskyldiga som bevillningsutskottets ordförande talade om är det många som anlitar deklarationsbyråer, därför att de själva inte förstår hur enkelt det kan vara att deklarerat. Skattskyldiga med en ganska medelmåttig inkomst går till deklarationsbyråerna för att få hjälp, och jag tror därför att de allmänna upplysningar som ges i press, tidningar och banker, och som åberopats av bevillningsutskottet, icke är tillräckliga utan rör sig på ett alltför allmänt plan. De möjligheter som ges för de skattskyldiga att få personliga upplysningar känner dessa förmodligen inte till. Jag tror därför det är riktigt att försöka förbättra upplysningsmöjligheterna.

För övrigt kan nämnas, att enligt uppgifter som jag fick i går i annat sammanhang är antalet på spärllistor uppförda skattskyldiga i Stockholm för närvarande uppe i en på 30. I ytterst få av dessa fall görs taxeringen om, men bara det förhållandet att så många uppföres på spärllistor tycker jag talar sitt tydliga språk för att här råder ett behov av ökad upplysning.

När det gäller den omdiskuterade nya utredningen vill jag instämna i vad föregående talare sade. Jag tror det är riktigt att försöka få ett samlat grepp på alla de problem som hör ihop med denna sak. I den mån utredningar pågår på andra håll behöver man naturligtvis inte göra nya utredningar — det har säkert inte varit tanken — men man skall penetrera området och se i vilken omfattning det kan krävas ytterligare åtgärder samt hålla ihop det hela så att man får ett samlat resultat för att öka rättssäkerheten vid beskattningen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag förstår väl att herr Lundström har behov av att tala om

Ang. rättssäkerheten i skatteärenden att oppositionen drivit fram de förbättringar som åstadkommits. Det är nästan hans skyldighet att framföra sådana ting. Om jag skulle gå litet utanför ämnet skulle jag kunna säga att dessa motioner är en kvarleva från våren och de var avsedda för valrörelsen. Nu är den förbi, och så blir inläggen kanske litet kortare.

När herr Lundström säger att många människor inte begriper någonting av detta utan anlitar deklarationsbyråer, så får han själv stå för betygsättningen av de många som går till deklarationsbyråerna. Jag vill inte instämna i det utlåtandet. Det finns väl olika slag av byråer, och det finns människor som är så pass kunniga att de förstår sitt eget intresse och går till dessa experter för att få lägre skatt — och det kan ju ibland vara lönande.

Det har anförts som en brist i det nuvarande systemet att man vid en rättelse kan få för låg pensionspoäng. Man kan ta upp 400 kronor för litet, taxeringsintendenten överklagar, och så blir det höjning. Så långt är det väl rätt, och ingen säger emot. Men sedan anmärker man att det blir en orättvisa, därför att pensionspoängen inte höjs i motsvarande grad. Men sådant rättar man inte till genom en JO-tjänsteman, utan det får väl riksdagen rätta till. Det är ju riksdagen som har bestämt vilket belopp som inte skall påverka pensionspoängen, och för en ändring måste beloppet vara minst 500 kronor. Någonstans måste man ju sätta gränsen, och det är för övrigt de femton bästa åren man skall räkna pensionspoängen för. Herr Schött säger att han varit taxeringsnämndsordförande i många år, men jag vill påstå att han har kommit ut i periferien, när han talar om denna detalj. Det finns väl andra ting som är viktigare än just detta exempel, som jag inte tyckte var särdeles slående.

Tvärtom tyckte jag det var ett bevis på att myndigheterna tar sig an allmänhetens sak när statsrevisorerna påpekar, att 75 miljoner kommit dekla-

Ang. rättssäkerheten i skatteärenden

ranterna till godo. Detta går inte herr Lundström med på utan han säger att det är alldeles naturligt att man rättar till skrivfel och räknefel. Ja, det är väl bra att man tycker det är naturligt, och det är tydligen så myndigheterna arbetar. Upptäcker man att vederbörande deklaranter inte har utnyttjat sina rättigheter, räknar man dem till godo, och det är ändå ett bevis på att överheten inte är så dålig som herr Lundström vill göra gällande.

För övrigt får herr Lundström den överhet han förtjänar. Det är, så långt jag förstår, ett mycket bra bevis på att myndigheterna strävar efter att på ett objektivt och rättvist sätt fördela de bördor vi beslutar här i riksdagen och ute i kommunerna.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! När vi talar om rättssäkerheten i fråga om taxering skall vi inte tro att det bara är frågan om rättssäkerhet i komplicerade fall. Vad jag i mitt förra inlägg ville ha sagt är att det gäller att se till att vi har rättssäkerhet även i de enkla fallen och att man från myndigheternas sida bör göra allt för att tekniska fel blir rättade på ett praktiskt sätt. Jag framhöll att det är ganska orimligt att man hos en lokal skattemyndighet, som tar emot taxeringsmaterialet från taxeringsnämnderna, formellt inte har möjlighet att göra dessa rättelser. Om man upptäcker en felsummering på 400 kronor och vederbörande därigenom får för låg pensionspoäng, så går detta ärende till prövningsnämnden. Där blir saken rättad men eftersom rättelsen underskrider 500 kronor så blir det inte den rätta pensionspoängen. Hade vi fått rätta till detta på häradskrivarkontoret, så hade det blivit rätt både i fråga om taxering och pensionspoäng, och vi hade sluppit besvara prövningsnämnden. Det var detta jag försökte förklara, och jag är ledsen att det inte »gick in».

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tror inte alls att myndigheter och överhet är så dåliga, men jag noterar att den tro och förtrostan på överheten, som fanns förr, något har uppluckrats. Överheten är inte fullkomlig, och det är ett av skälen till att man kan behöva se över även det problem vi nu diskuterar.

Låt mig till sist tillägga att om en person med en måttlig och inte särskilt komplicerad inkomst hade klart för sig hur han skulle göra och vilka hans rättigheter är, så gick han inte till en deklarationsbyrå utan gjorde jobbet själv. Så krångligt är det inte, och dessutom blir det mycket billigare. När sådana som inte har särskilt komplicerade inkomster går till en deklarationsbyrå, tycker jag det bevisar att det föreligger en betydande grad av oklarhet om deras rättigheter och det sätt varpå de skall tillvarata dem vid deklarationen.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets ordförande insinuerade att motionerna om rättssäkerheten var väckta för valrörelsen — motionerna väcktes ju i våras. Jag vill försäkra herr Ericsson att omtanken om rättssäkerheten hävdas av oss vid alla tillfällen i riksdagen och alltid kommer att utgöra en ledstjärna för vårt handlande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Georg*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god-

Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor

kändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering meddelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 75.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 61, i anledning av väckta motioner om ökat rättsskydd i skatteärenden, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 16, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 19, av fröken *Elmén m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden; samt

2) de likalydande motionerna I: 453, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 545, av

herr *Hedlund m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning beträffande möjligheterna till stärkande av den enskilde medborgarens rättsskydd i skattefrågor genom tillsättandet av en särskild befattningshavare vid JO-ämbetet, beredande av full insyn för JO-ämbetet i samtliga skattemyndigheters verksamhet samt beträffande ökade möjligheter för allmänheten att i skattefrågor erhålla råd och anvisningar t. ex. av tjänstemännen vid länsstyrelsernas skatteavdelningar, i enlighet med vad i motionerna anförts.

De under 2) upptagna motionerna hade hänvisats till bankoutskottet såvitt avsåge förstärkning av personalen hos JO-ämbetet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 16, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 19, av fröken *Elmén m. fl.*, om ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 453, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 545, av herr *Hedlund m. fl.*, om ökat rättsskydd i skattefrågor genom förstärkning av JO-ämbetet, m. m., i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Billman, Mattsson, Magnusson* i Borås, *Nilsson* i Svalöv och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Broberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av de likalydande motionerna I: 16, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 19, av fröken *Elmén m. fl.*, samt de likalydande motionerna I: 453, av herr *Bengtson m. fl.*,

Ang. suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

och II: 545, av herr Hedlund m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande betänkande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resul-

tat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 63.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner om ökat rättsskydd i skattefrågor genom förstärkning av JO-ämbetet, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 och 20 §§ lagen den 13 juni 1919 om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion angående suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige.

I motionen nr 119 i andra kammaren av herr *Johansson* i Trollhättan hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag beträffande införande av suppleantinstitution för stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och kyrkofullmäktige.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 119 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Segerstedt Wiberg* samt herrar *Dahlén*, *Magnusson* i Tumhult, *Braconier*, *Keijer* och *Boo*, vilka ansett, att utskottets ytt-

Ang. suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

rande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 119, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande införande av suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Vi har här att ta ställning till en motion, skriven av en erfaren socialdemokratisk kommunalman, tillika ledamot av riksdagens andra kammare. Hans förslag går i korthet ut på att ledamöterna i de primärkommunala fullmäktigeinstitutionerna skall ges samma möjligheter att få ersättare som ledamöterna har i övriga kommunala styrelser och nämnder.

Som bekant finns ersättersystemet redan i landstingen och bör enligt författningsutredningens mening införas också i riksdagen. I samtliga dessa fall tycker man att det är klokt och välmotiverat att ha ersättare för den ordinarie ledamoten. Jag måste beklaga att de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet och med dem ett par andra av utskottets ledamöter varit så försiktiga, att de tyckt det vara bättre att bibehålla nuvarande förhållande. Jag måste beklaga det också därför att de kan hindra en utveckling som jag tror är på väg. Deras ståndpunkt har också stött på ett massivt motstånd i andra kammaren, som med 125 röster och en majoritet på närmare 40 röster har följt reservationens linje.

Jag tror som sagt att motionären bejakar en pågående utveckling, en utveckling mot stora primärkommuner med långa avstånd i vilka fullmäktige av detta eller andra fullgoda skäl kan tvingas att vara frånvarande vid sammanträdena. De kan exempelvis ha kommunala och andra offentliga uppdrag som gör att de måste resa bort, och vi i denna församling — vi som är kvar i kammaren — måste väl erkänna att det inte är bra att många är

frånvarande när viktiga beslut fattas.

Mot förslaget har anförts att den föreslagna anordningen kan fresta till ökad frånvaro bland de ordinarie ledamöterna och till frånvaro vid beslut som av någon anledning ter sig obehagliga för den ordinarie. Ett sämre argument kan knappast uppletas, förefaller det mig. Det vittnar om bristande tilltro till dem som har åtagit sig förtroendeuppdrag, och det bygger sannerligen inte på någon övertygelse om demokratiens förmåga att finna lämpliga representanter. Mig förefaller systemet med suppleanter bredda underlaget för representationen genom att ge ett större antal medborgare tillfälle att följa och sätta sig in i de ärenden som angår kommunens invånare. Jag kan alltså inte dela rädslan för missbruk, och jag kan alls inte förstå varför kommunalfullmäktige skall betraktas med större misstro än andra representanter.

Hade de som utgör utskottsmajoriteten givit sig tid att gå tillbaka till tidigare utlåtanden av konstitutionsutskottet, så hade de kunnat läsa ett utlåtande som konstitutionsutskottet avgav 1913 och bakom vilket man finner bland andra Edén, Branting och Trygger. Det förefaller mig som om orden i det utlåtandet är mer framsynta än i det nuvarande utskottsutlåtandet. Där påpekas särskilt att det är av värde, att i de fall då av en eller annan anledning stadsfullmäktige avgår, personer finns att tillgå som redan har förvärvat erfarenhet i kommunala angelägenheter. Nu riskerar man att på grund av vissa ledamöters frånvaro ärenden blir avgjorda på ett sätt som inte överensstämmer med de riktlinjer medborgarna följt då de utsett sina förtroendemän.

Diskussionen i frågan har som sagt förts länge, och utskottsmajoriteten bygger sitt utlåtande till en del på en enkät som gjordes i början av 1950-talet, varvid de flesta kommunerna var emot en reform. Det är klart att en sådan enkät kan tas som skäl, men den gjordes

Ang. suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

innan den nya kommunindelningen var aktuell, och den synes mig väga lätt mot de skäl som talar för förslaget och som alltså faktiskt framfördes redan 1913.

Vi reseranter har ansett tiden vara mogen för en utredning och ett förslag beträffande införande av suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som fogats till konstitutionsutskottets utlåtande nr 32.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Sällan om ens någonsin har en reservation framförts under så uppseendeväckande förhållanden som är fallet med denna reservation till konstitutionsutskottets utlåtande nr 32.

Den motion vars behandling redovisas i utlåtandet har som fru Segerstedt Wiberg nämnde avlämnats av en ensam socialdemokratisk ledamot i andra kammaren. Helt naturligt har jag stor respekt även för en ensam motionär som väcker en motion i en fråga som han är intresserad av. Jag kan också ge motionären samma erkännande som fru Segerstedt Wiberg, att han är en erfaren kommunalman.

Det intressanta i detta sammanhang är att motionären trots att han hade möjlighet därtill inte var närvarande i konstitutionsutskottet när motionen behandlades. Det var i utskottet ingen enda socialdemokratisk ledamot som vare sig yrkade bifall till motionen eller röstade för bifall till densamma. Jag har i detta ärende den största respekt för socialdemokraternas ställningstagande. Alla vi som har varit med här i riksdagen några år har säkert upplevt att en motion inte blivit tillstyrkt av de egna partikamraterna. Jag har dock aldrig varit med om att sedan en motion rönt en sådan behandling det till utskottsutlåtandet funnits fogad en reservation, vari sex ledamöter från den borgerliga sidan, tillhörande samtliga

tre borgerliga partier, yrkat bifall till en socialdemokratisk motion.

Fru Segerstedt Wiberg noterade som ett glädjeämne att andra kammaren med rätt stor majoritet bifallit reservationen. Första kammaren har ingen som helst skyldighet att följa andra kammaren. Det kan bli en mer saklig och bättre bedömning i denna kammare av frågan. Kamrarna har redan år 1913 i denna fråga stannat i olika beslut och bör göra det även i dag.

För min del är det ett glädjeämne att ingen högerledamot i denna kammare biträder reservationen. Ledamöterna i andra kammaren får själva svara — och har väl redan gjort det — för sin uppfattning. Inom parentes sagt kan jag inte känna samma angenäma glädje inför behandlingen av nästa ärende på föredragningslistan från konstitutionsutskottet.

Vad sakfrågan beträffar tycker jag den är rätt klar. I utskottsutlåtandet har redovisats frågan om suppleanter i respektive fullmäktigeförsamlingar. Den frågan har här i riksdagen behandlats med olika mellanrum, kortare eller längre. Vi behöver inte, som fru Segerstedt Wiberg gjorde, gå tillbaka till år 1913. Vi kan i stället säga att denna fråga har varit föremål för en mycket grundlig behandling i den utredning som föregick riksdagens beslut år 1953 om den nu gällande kommunallagen. Såväl utredningen som riksdagen ansåg vid det tillfället att det inte skulle vara riktigt att införa ett system med suppleanter i fullmäktigeförsamlingarna.

Vid remissbehandlingen av kommunallagsutredningens förslag den gången gav kommunerna ett mycket kraftigt stöd åt tanken att det inte skulle vara lyckligt utan rent av olyckligt att ha ett system med suppleanter för de ordinarie ledamöterna i dessa församlingar. Den gången gav man uttryck åt den uppfattningen att det är mycket viktigt att stora kommunala frågor inte avgörs av en från det ena tillfället till det andra olika sammansatt fullmäktigeför-

Ang. suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

samling. En sådan ordning, alltså med suppleanter i primärkommunernas beslutande församlingar, ansåg man skulle leda till en minskad ansvarskänsla och ett minskat förtroende hos allmänheten, och den uppfattningen gäller säkert alltjämt.

Den för inte så länge sedan avlämnade landstingsutredningen, som jag tror alltjämt är föremål för remissbehandling, har haft samma uppfattning, att vi inte skall krängla till den primärkommunala förvaltningen med suppleanter i kommunalfullmäktige.

Vid utskottsbehandlingen av detta ärende var det någon av reservanterna — jag kan nog göra det erkännandet att det inte var fru Segerstedt Wiberg utan någon annan — som hävdade den uppfattningen att införandet av suppleanter i fullmäktigeförsamlingarna underligt nog skulle innebära en högre grad av kommunal självstyrelse än den ordning vi nu har.

Ur min synpunkt finns det ingen möjlighet att löslighet, oordning och bristande ansvarskänsla skall få utgöra huvudinnehållet eller ens i någon mån kan vara grundvalen för vår kommunala självstyrelse.

Ett bifall till reservationen ger inte på något sätt en garanti för en bättre kommunal ordning, utan de tankar som finns i reservationen kan komma att rasera en del av de tillgångar och värden som har byggts upp under årtionden i våra kommuner. Ett ändrat ställningstagande är inte påkallat, såsom reservanterna försöker göra gällande. Ett utredningsförslag innebär många gånger ett visst ställningstagande till den sak det gäller.

Av denna anledning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, och jag vädjar till kammarens ledamöter att rösta för detsamma.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag trodde att det skulle glädja en konservativ herre som herr

Sveningsson när jag gick tillbaka till år 1913, men så långt tillbaka sträckte sig inte herr Sveningssons konservatism, utan han stannade för 1918; och det kan man ju för all del göra om man vill. Anledningen till att jag valde 1913 var att jag fann det intressant att i utskottet satt då tre så framstående män som de tidigare nämnda. Dessutom tycker jag att utlåtandet är skrivet med sällsynt stor skicklighet och framsynthet. Man hade då bl. a. svårigheter i fråga om fullmäktigerepresentationen på grund av långa reseavstånd, och dessa svårigheter har vi nu till en del fått tillbaka på grund av ändrade förhållanden. Vi är alltså delvis tillbaka till de förhållanden som skildrades år 1913. Den iakttagelsen tycker jag skulle ha glatt herr Sveningsson.

Herr Sveningsson ville ha en saklig debatt. Han vädjade till kammaren att bättre än medkammaren bedöma denna fråga, utgående från den saklighet, som i detta fall låg däri att herr Sveningsson påpekade att en ensam motionär hade lagt fram förslaget och att denne motionär inte var närvarande när utskottet behandlade ärendet samt att vi, som icke är socialdemokrater, hade stött förslaget. Som sakliga argument finner jag påpekandena högst originella.

Herr Sveningsson vill inte heller ha löslighet och bristande ordning i kommunerna, och därför önskar han inte ha suppleanter. Jag vet inte från vilket område herr Sveningsson har hämtat sin erfarenhet om att suppleantsystemet leder till bristande ordning och löslighet.

Jag ber alltså, herr talman, alltjämt att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till fru Segerstedt säga att jag inte här från talarstolen har talat om något lösligt leverne; löslighet i det kommunala arbe-

Ang. suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

tet är vad jag har talat om och ingen- ting annat.

Fru Segerstedt Wiberg finner det underligt att en konservativ ledamot av riksdagen kan komma med sådana påståenden som jag här har gjort. Jag vill gärna fråga fru Segerstedt Wiberg, om hon även när det gäller nästa utskottsärende vill beteckna mig såsom varande konservativ. Där går jag som ensam borgerlig ledamot på samma linje som socialdemokraterna. Jag tycker det påståendet är mycket oberättigat, att jag i detta ärende skulle slå vakt om icke värdefulla konservativa idéer.

Fru Segerstedt Wiberg frågar vidare varifrån jag fått mina erfarenheter. Jag bygger på de uttalanden kommunal-lagskommittén gjorde innan riksdagen år 1953 fattade beslut om vår nu gäl-lande kommunallag, liksom på de ut-talanden riksdagen vid det tillfället gjorde. Vid remissbehandlingen hade det ju visat sig att i kommunerna fanns ett mycket starkt stöd för uppfattning-en att vi inte skulle ha suppleanter i fullmäktigeförsamlingarna. Vidare byg-ger jag, såsom jag redan sagt, på vad landstingsutredningen anfört i denna fråga.

Vad författningsutredningen säger be-träffande suppleanter för riksdagsmän-nen kan vi vänta med att tala om tills riksdagen beslutat om detta författ-ningsutredningens förslag. Jag kan i någon liten mån förstå den majoritet som vunnits i andra kammaren. Jag hoppas att det verkligen inte är så att riksdagsmännen beslutar i eget intres-se — med tanke på att de nöjaktigt skall kunna vara både kommunal män och riksdagsmän — men man kan inte helt undgå den misstanken.

Ligger det en så värdefull och fin idé i den motion fru Segerstedt Wiberg och fem andra reservanter slutit upp omkring så tycker man att reservanter-na kunde ha kläckt denna idé under den allmänna motionstiden och inte be-hövt bygga upp sin reservation på en socialdemokrats motion, till vilken so-

cialdemokraterna dess bättre inte har anslutit sig.

Nej, fru Segerstedt Wiberg, i verk-ligheten ligger nog bakom denna reser-vation ett misslyckat försök till mitten-samverkan, ett misslyckat försök som jag hoppas att vi inte skall få uppleva någon motsvarighet till framdeles.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall avstå från att diskutera med herr Sveningsson om när lösliga förhållanden övergår till löslig-het.

Jag är emellertid en aning förvånad över att herr Sveningsson tycker illa om att vi kallar honom konservativ — den protesten hade jag väntat från an-nat håll men inte från herr Svenings-son.

Han förebrår oss för att vi inte har kläckt idén och för att vi ändå slår vakt kring motionen. Men vi kan väl ändå inte, herr Sveningsson, bara slå vakt om motioner som vi själva har hittat på. Om vi under utskottsbehandlingen finner att en motion är klok, skall vi då säga att eftersom vi själva inte kom på idén, vill vi inte ha med motionen att göra? Det tycker jag inte. Jag anser att denna motion pekar på en väg till ett bättre och bredare underlag för den demokratiska representationen, och det är skälet till att jag vill stödja motio-nen.

När herr Sveningsson talar om en misslyckad mittensamverkan kan jag delvis ge honom rätt — förklaringen kan han finna om han litet närmare granskar de namn, som står under ut-låtandet.

Herr SVENINGSSON (h) kort gen-mäle:

Herr talman! Jag vill än en gång säga till fru Segerstedt Wiberg att jag inte alls tycker illa om att bli kallad konservativ när jag slår vakt om stora

Ang. suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

värden som enligt min mening skall vara bestående. Men om jag skylldes för att vara konservativ därför att jag här var i sällskap med en enig socialdemokratisk utskottsmajoritet, så värdesatte jag inte den beteckningen rikligt på samma sätt.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka för herr Sveningsson, att det inte var jag som hade valt ut hans sällskap.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket glad för att fru Segerstedt Wiberg inte är med och väljer mitt sällskap.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag tycker det var så pass remarkabelt att herr Sveningsson och jag för en gångs skull befann oss på samma sida, att jag var tvungen att säga några ord! Må det sedan vara nog sagt om löslighet eller löskraftighet eller vad man nu har blandat ihop här — låt oss tala litet allvar i frågan.

Det vi nu har att ta ställning till är ingen liten fråga. Det rör sig om att bryta en princip som varit gällande under lång tid, nämligen principen att ett uppdrag som ledamot av t. ex. kommunalfullmäktige skall vara ett personligt uppdrag med ett personligt ansvar. Om man inför en ordning med suppleanter blir ju situationen en helt annan — därmed kommer ingen att ensam bära ansvaret för att det uppdrag, som anförtrotts åt honom, blir handhaft på sådant sätt att han själv skulle vara belåten därmed.

Jag må säga att det ligger någonting i vad herr Sveningsson säger, nämligen att det kanske kunde vara angeläget för riksdagsledamöterna att veta att de i kommunen har en suppleant

som alltid fungerar. Visst kunde det vara det, men, herr talman, det kan också föra med sig sådana följder som att den nya suppleantinstitutionen skulle kunna bli ägnad att »förpuppa» gamla gubbar och förtjusande äldre damer, vilka skulle finna det angenämt att ha kvar sina uppdrag och få någon annan att göra jobbet. Jag tror, herr talman, att det är angeläget att man funderar över detta, innan man utan vidare genomför en ändring, som skulle innebära att man bröt en gammal och, som jag finner det, stark princip om det personliga uppdraget och ansvaret.

Vi befinner oss ju på det kommunala området i en period då nästan allting flyter. Kommunerna har gjorts om. Nya stora problem väntar på sin lösning. Det gäller samarbete, utbyggnad och problemet att bestämma var man inom kommunen skall satsa på nyanläggningar. Det kommunala fullmäktigeuppdraget tenderar att bli allt mera betydande och allt mera ansvarsfullt. Jag kan därför, herr talman, inte finna att man då skall beträda en väg som innebär, att det personliga ansvar som jag i dag anser vara mera värdefullt än någonsin skulle delas och att ingen skulle bära det i fortsättningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Schött* (h).

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag håller med herr Torsten Andersson om att detta är ett stort — delvis mycket stort — och mycket viktigt ärende. Man bryter en gammal princip, men man inför samma princip, som man har för landstingen och som man har diskuterat för riksdagen. Jag tror inte att de farhågor som herr Torsten Andersson framförde är relevanta. Den offentliga debatten förhindrar att man slarvar bort uppdragen endast för att man har en suppleant, eller att någon kan ha ett uppdrag och utföra det endast när det be-

Ang. suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

hagar honom, medan en annan utför det tunga arbetet. Dels kan man införa regler som förhindrar sådant, och dels tror jag som sagt att vi i ett demokratiskt land har en offentlig debatt som förhindrar dylikt.

Jag vill också påpeka att den diskussion som har pågått i landet ju är av gammalt datum och att man i de nordiska länderna — såväl i Norge och Finland som på Island — har infört det system som vi förordar. Systemet har där fungerat till belåtenhet och man har goda erfarenheter av det. Jag förordar det också därför att jag tror att det är lyckligt att man får så många som möjligt intresserade av den kommunala verksamheten och att man får större tillgång till män och kvinnor som är kunniga på skilda områden.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Både fru Segerstedt Wiberg och jag tror naturligtvis i det här sammanhanget. Det är bara den lilla skillnaden att min tro är grundad på ett system som är grundat på en mer än hundraårig erfarenhet, under det att fru Segerstedt Wiberg tror på någonting som är oprövat. Det är naturligtvis för henne en obetydlighet, men för mig är det ingen obetydlighet.

Det har sagts att systemet har prövats på andra håll i världen. Det må vara hänt, och jag hoppas att det har utfallit väl, men skall det vara nödvändigt att vi här i vårt land alltid skall efterapa vad man har gjort utomlands? Kan inte också vi ha en tradition? Vi har på den kommunala självstyrelsens område en tradition som är äldre än de flesta andra länders. Jag kan inte finna annat än att om man antar ett sådant system som reservanterna förordar, så är man på väg att nagga den traditionen litet i kanten, ty man kan inte begära att en suppleant skall så intensivt följa det kommunala skeendet att hon eller han alltid skall kunna vara beredd att fatta ett beslut som ur

alla synpunkter är fullödigt. Den nuvarande institutionen är en garanti för att de sittande fullmäktigeledamöterna följer ärendena och vet vad de talar om och beslutar om när stunden är inne.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Segerstedt Wiberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Segerstedt Wiberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 36.

Om ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder.

I de likalydande motionerna nr 389 i första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Harald Pettersson* samt nr 468 i andra kammaren av herr *Larsson* i Borrby och herr *Boo* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag, syftande till att ändra de bestämmelser, som reglerade medborgares valbarhet till kommunens styrelse och nämnder så, att personer genom flyttning i praktiken icke fråntoges rätten att mottaga uppdrag inom den kommuns förvaltning, vari han vore bosatt och avlämnat uppgifter för mantalskrivning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 389 och II: 468 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fru *Segerstedt Wiberg*, herr *Dahlén*, fröken *Stenberg* samt herrar *von Friesen*, *Mag-nusson* i Tumhult, *Braconier*, *Wedén* och *Larsson* i Borrby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 389 och II: 468, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag, syftande till att bereda personer, som flyttat mellan kommuner, valbarhet till inflyttningkommunens styrelse och nämnder tidigare än kommunallagarnas gällande bestämmelser medgäve.

Fröken **STENBERG** (h):

Herr talman! I konstitutionsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder, är jag en av reservanterna. Jag är också väl medveten om frågans komplicerade problematik.

När utskottsmajoriteten skriver att kommunallagarnas regler om valbarhet och behörighet tillvaratar flera synpunkter, är det självfallet alldeles riktigt, men när det visar sig att en i en kommun nyinflyttad person i vissa fall ej kan bli valbar till kommunens styrelse och nämnder förrän efter en hel fyraårsperiod, är väl ändå detta något av en skönhetsfläck i vår demokrati. Reservanterna anser därför en utredning om den medborgerliga rättighet som valbarhet är torde vara befogad. Huruvida förslaget är praktiskt genomförbart får väl i så fall utredningen visa.

Herr talman: Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till konstitutionsutskottets utlåtande nr 33.

Herr **SVENINGSSON** (h):

Herr talman! Då jag, när det gäller detta utskottsutlåtande, är ensam på den borgerliga sidan — som jag redan omtalat i den föregående debatten — om att ha anslutit mig till utskottsmajoritetens uppfattning, vill jag säga några ord också i detta ärende, även om det inte hör till det mest angenäma att uppträda här i kammaren när en partikamrat givit uttryck för en rakt motsatt uppfattning. Men vi skall väl också ha litet otrevliga uppgifter ibland. Helt naturligt måste det väcka uppmärksamhet när det förekommer en reservation som vad beträffar namnens antal är så stark som den är i detta fall och en ensam högerman ansluter sig till socialdemokraternas uppfattning. Jag kan försäkra kammaren att också i

Om ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder

detta ärende trivs jag verkligen ändå mycket bra med sällskapet.

När man 1953 antog den nu gällande kommunallagen, införde man den ordningen att kommunernas styrelser och nämnder skall väljas först året efter kommunalvalet. Man sade den gången att de politiska striderna omkring kommunalvalet bör lägga sig till ro innan man utser styrelser och nämnder. Jag anser att detta var en lyckad anordning, men möjligheten att kunna väljas till en kommunal styrelse eller nämnd följer såväl mantalsskrivningen som röstlängden. Det kan då inträffa att val till kommunala styrelser och nämnder sker under tiden mellan mantalsskrivningen det ena året och röstlängdens upprättande det andra året, och det kan i något enstaka fall förflyta en tid av upp till fyra år, innan en person som flyttat till en ny kommun kan komma med i den nya kommunens kommunala arbete. Men säkert är, som utskottsmajoriteten framhåller, att sådana fall är sällsynta.

Vid behandlingen av motionen i utskottet var det bara huvudmotionären, herr Larsson i Borrby i andra kammaren, som från sin hemkommun kände till ett sådant fall. Om tiden då rörde sig om fyra år eller mycket mindre fick vi inte veta.

Jag skall försöka vara så trevlig som möjligt mot reservanterna i denna debatt. Men jag vill ändå inbjuda reservanterna till ett samtal utanför kammaren. Vi har ingen rätt och brukar inte heller här i kammaren diskutera rent personliga angelägenheter. Vad jag vid ett sådant samtal kan få klarhet i är om reservanterna känner personligen till något fall där en kommunalman verkligen känt sig olycklig av den orsaken att han flyttat till en ny kommun och inte hastigt nog kommit med i den nya kommunens arbete. Eller finns det möjligen någon erfarenhet om att en kommun kommit i olycka därför att man inte hastigt nog har kunnat utnyttja en kommunalman som

kommit inflyttande från en annan kommun? Ty det är väl ändå så att kommunerna är inte till för kommunalmännen, utan kommunalmännen är till för kommunerna.

Såsom redovisats i detta utskottsutlåtande vilar den nuvarande ordningen vid val av styrelser och nämnder på en mångfald lagparagrafer, och det skulle vara ett mycket omfattande arbete att här göra en ändring. Valet av styrelser och nämnder i kommunerna vilar också på en gammal stabil grund, som jag inte vill vara med om att rasera och spoliera. Att rasera den grunden skulle säkert leda till olyckliga resultat.

Motionärerna och reservanterna uttalar, att möjligheterna att bli invald i en kommunal styrelse eller nämnd skulle vila på att om bara uppgifter lämnats till mantalsskrivningen, skulle ett interimistiskt mantalsskrivningsbevis kunna utfärdas. En sådan person skulle, om det blir tvist om mantalsskrivningen och inflyttningskommunen förlorar ett sådant mål, vara skyldig att omedelbart avgå från sina kommunala uppdrag. En dylik ordning skulle bli i hög grad misslyckad, och jag måste erkänna att jag inte har någon aning om hur ett sådant system skulle fungera i verkligheten. Har man här tänkt så långt som hur man skulle förfara med de ärenden som en sådan förtroendeman varit med att besluta om, utan att ha formell rätt att delta i besluten? Ett mål om mantalsskrivningsort kan säkert ta lång tid, och det skulle nog vara intressant att se den minsta lilla skymt av det kommunala besvärsinstitut som måste anpassas efter en sådan ordning som reservanterna givit prov på i sin reservation.

En annan stor fråga är: Skall den kommunalman som inte har formell rätt att vara kommunalman ha ämbetsansvar eller inte?

I reservationen finns också den tanken, att den kommunala röstlängden skall upprättas efter kyrkobokföringen och inte efter mantalsskrivningen. Den

Om ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder

tanken tycker jag inte att det finns anledning att ta upp till närmare granskning.

Jag kommer fram till att reservationen i stor omfattning vilar på teoretiska spekulationer. Helt delar jag utskottsmajoritetens uppfattning, att de fördelar som här kan vinnas är alltför ringa och att det inte finns tillräckliga skäl för en utredning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag, och jag vädjar även i detta fall till kammarens ledamöter att rösta för utskottets förslag, som innebär en god ordning i kommunerna i detta avseende.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Det är klart att vi här inte uteslutande kan gå efter personliga erfarenheter, utan det är den principiella frågan vi diskuterar. Det förefaller mig därför inte så välfunnat, då herr Sveningsson vill privat diskutera vilka erfarenheter vi måhända kan ha. En motion bygger ju ofta på erfarenheter som en motionär har haft. Vi har inte närmare undersökt hur det ser ut ute i landet — det kan jag hålla med om — men vi har dock kommit fram till att här har motionären pekat på något som bör rättas till.

Sedan, herr talman, vill jag bara påpeka för herr Sveningsson att vi har gått på kyrkobokföringen. Vi har inte tagit de vittgående förslag som motionärerna förde fram och som byggde på interimistisk mantalsskrivning. Vi har gjort en försiktigare bedömning, men vi har funnit att det kan vara fel att en person kan få vänta ett år och nio månader innan han blir valbar. Under denna tid kan det också tänkas att ett val infaller, och då kan det dröja fyra år. Givetvis kan det inträffa, att en för kommunen värdefull person av omständigheterna tvingas att flytta flera gånger — han kan flytta tillbaka till sin hemkommun utan att bli valbar där på en längre tid.

Vi har alltså funnit att här föreligger ett missförhållande som utan större arrangemang skulle kunna, om inte helt rättas till dock ändras i förbättrande riktning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Fru Segerstedt Wiberg framhöll här att vi inte alltid kan gå efter personliga erfarenheter, och det är väl riktigt. Men till min tillfredsställelse konstaterar jag att hon dock inte sträckte sig så långt att hon underkände värdet av personliga erfarenheter i en fråga som denna.

Vidare framhöll fru Segerstedt Wiberg att reservanterna inte gått så långt som att stödja det alternativ om ett interimistiskt mantalsskrivningsbevis som fanns i motionen. Men detta förslag finns i alla fall medtaget i motivering- en, där man säger: »En möjlighet har anvisats av motionärerna, innebärande att valbarhet skulle kunna vinnas genom ett interimistiskt fastställande av mantalsskrivningen.» Nog fattar jag det uttalande som reservanterna här gjort på det sättet att man tagit med även detta alternativ.

Jag vill vidare konstatera att fru Segerstedt Wiberg inte hade ett ord att säga om hur man framdeles skulle förfara med den kommunalman, som såsom jag framhöll i mitt första anförande, enligt detta system skulle få vara med och, kanske under åratals, fatta kommunala beslut utan att ha formell rätt att fatta sådana beslut. Jag fick inte heller svar på frågan om det skulle vara ämbetsansvar eller inte för en sådan kommunalman.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! De bestämmelser som gäller för valbarhet innebär att man skall vara mantalsskriven och vara bo-

Ang. personalorganisationen i rådhusrätterna

ende i en kommun, men man skall dessutom vara röstberättigad. Jag tror att när man infört dessa bestämmelser har man gjort det för att det är ett ansvar som kommunalmannen har att ta på sig i och med att han blir vald. I detta syfte krävs att det finns vissa bestämda regler. Att ta bort bestämmelsen om att man skall vara röstberättigad och i stället säga att man skall vara valbar omedelbart efter mantalsskrivningen tycker jag — för att använda ett uttryck som förekom i debatten i föregående ärende — verkar litet lösligt.

Jag tycker att utskottet här motiverat sitt ståndpunktstagande på ett sådant sätt att det finns all anledning att följa utskottet. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåntandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion om förfarandet i kommunal besvärnämnd, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. personalorganisationen i rådhusrätterna

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 156 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till 1) lag med vissa bestämmel-

ser angående statens övertagande av huvudmannaskapet för rådhusrätterna, 2) lag om ändring i rättegångsbalken, 3) lag med vissa bestämmelser angående stads förenande med domsaga, 4) lag angående upphävande av lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman, 5) lag om ändrad lydelse av 14 § konkurslagen, samt 6) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1937 (nr 306) om behörighet för häradsrätt att upptaga sjörättsmål,

dels ock godkänna de grunder, som angivits i propositionen för personalorganisationen i rådhusrätterna efter förstatligandet.

Propositionen hade, såvitt avsåge vid propositionen fogade lagförslag, hänvisats till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

I propositionen hade, på grundval av domstolskommitténs betänkande angående rådhusrätternas förstatlignande (SOU 1963: 56), föreslagits, att de kommunala domstolarna, rådhusrätterna, skulle förstatlignas från och med den 1 januari 1965. I anslutning härtill hade behandlats vissa administrativa spørsmål i samband med rådhusrätternas infogande i det statliga domstolssystemet. Vidare hade förslag framlagts till personalplaner, såvitt avsåge i huvudsak den ordinarie domarpersonalen i de olika rådhusrätterna.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Carlqvist* (I: 831) och den andra inom andra kammaren av herr *Henningsson m. fl.* (II: 1022), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att personalplanerna beträffande ordinarie domare vid rådhusrätterna skulle fastställas i enlighet med domstolskommitténs förslag,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av her-

Ang. personalorganisationen i rådhusrätterna

rar *Elmgren* och *Lars Larsson* (I: 832) samt den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Norrköping *m. fl.* (II: 1023), i vilka anhållits, att riksdagen måtte fastställa antalet ordinarie domartjänster vid rådhusrätten i Norrköping i enlighet med domstolskommitténs förslag till sju, borgmästare och sex rådmän,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Alexanderson* och *Hernelius* (I: 837) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* (II: 1030), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle jämka de i propositionen angivna grunderna för personalorganisationen vid Stockholms rådhusrätt efter förstatligandet på sätt angivits i motionerna,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* väckt motion (II: 1031), i vilken yrkats, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 156 skulle beträffande personalorganisationen i rådhusrätterna fastställa antalet borgmästare och rådmän i enlighet med de av domstolskommittén uppgjorda personalplanerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte beträffande rådhusrätten i Norrköping i anledning av motionerna I: 832 och II: 1023, I: 831 och II: 1022 samt II: 1031, sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga, fastställa antalet rådmantjänster till fem, därav fyra ordinarie tjänster och en extra tjänst;

II. att riksdagen måtte beträffande Stockholms rådhusrätt i anledning av motionerna I: 837 och II: 1030, I: 831 och II: 1022 samt II: 1031, sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga, fastställa antalet rådmantjänster till 73, därav 60 ordinarie och 13 extra tjänster;

III. att motionerna I: 831 och II: 1022 samt II: 1031, samtliga motioner i vad

de icke behandlats under I. och II., icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att riksdagen måtte med de jämkningar, som föranleddes av bifall till vad utskottet föreslagit, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 23 april 1964 förordade grunder för personalorganisationen i rådhusrätterna efter förstatligandet.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Beslut om förstatligande av rådhusrätterna har redan fattats av riksdagen, och i förevarande utlåtande behandlas nu personalplaner och lönefrågor för de från årsskiftet förstatligade domstolarna.

Det har inom domarkretsar och även på andra håll väckt uppseende att särskilt domarpersonalen enligt propositionen minskats i så hög grad i förhållande till vad som hittills gällt. Minskningen har motiverats framför allt med att vissa rationaliseringsmöjligheter skulle föreligga genom överflyttning av mindre kvalificerade uppgifter på icke rättsbildad personal. Man har alla skäl att betvivla att sådana åtgärder kan leda till så stor arbetsbesparing som i propositionen förutsatts. I motioner har därför yrkats på ändring av personalplanerna i enlighet med den statliga utredningskommitténs förslag, och utskottet har i någon mån bifallit dessa yrkanden genom att öka antalet rådmantjänster med tre i Stockholm och en i Norrköping.

Jag finner det meningslöst att här ställa något yrkande om ytterligare förstärkning men vill ta fasta på utskottets uttalande att ytterligare tjänster bör inrättas, om arbetsbelastningen så påkallar.

Jag vill i detta sammanhang understryka att det ur olika synpunkter är olämpligt att hålla en så snäv personalkader att balanser uppstår. Det kan inte heller göra något gott intryck, om statens övertagande av rättsskipningen skulle

Om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

föranleda en försämrad service för allmänheten. Förutom de svåra olägenheter som genom balanserna uppstår för allmänheten men även ur allmän synpunkt — t. ex. vid bekämpningen av kriminaliteten — utgör förefintligheten av balanser ett extra arbetsmoment för domare och åklagare, vilket verkar hindrande på arbetet och inleder en *circulus vitiosus* som försvårar uppnåendet av normala handläggningstider. Att snåla med personalen är således i själva verket en dålig ekonomi.

Det finns emellertid ytterligare en sida av saken, som är av ännu större betydelse. Det finns anledning att starkt understryka, att den stora procenten extra tjänster enligt förslaget inger bekymmer. Det är en princip som allmänt omfattas, att domaruppgifterna endast bör handhavas av ordinarie domare och att avsteg härifrån bör göras mycket restriktivt. Då jag är övertygad om att de extra tjänsterna kommer att vara behövliga för framtiden, utgår jag från att frågan om att göra dem till ordinarie upptas till prövning efter en mycket kort tid, helst i en första omgång redan nästa år. Det är för övrigt ingen större olycka, om arbetssituationen senare skulle möjliggöra en viss minskning av domarkadern. En dylik minskning torde inom en så stor personalgrupp som det här är fråga om kunna genomföras utan större svårigheter i samband med naturlig avgång.

Jag räknar emellertid med, herr talman, att dessa förhållanden skall rättas till, och jag har därför intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållan-

de till staten, m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 167) och den andra inom andra kammaren av herr *Svenungsson m. fl.* (II: 229), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag måtte föreläggas riksdagen om statsbidrag till uppförande av nytt ålderdomshem för svenskar i London.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 167 och II: 229 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Johannes Andersson, Virgin, Per Jacobsson, Edström, Kaijser, Nils-Eric Gustafsson, Staxäng, Ståhl* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Andersson* i Knäred och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 167 och II: 229, i skrivelse till Kungl. Maj:t

Om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

anhålla, att förslag måtte föreläggas riksdagen om statsbidrag till uppförande av nytt ålderdomshem för svenskar i London.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det svenska ålderdomshemmet i London är den enda institution av detta slag utanför Skandinavien som helt finansieras genom frivilliga bidrag. Vi har ett par andra sådana institutioner, en i Paris och en i Berlin — men dessa får även bidrag på annat sätt från den plats där de finns.

Den Svenska välgörenhetsföreningen i London, som driver ålderdomshemmet där, finansierar detta sedan mer än 50 år tillbaka. Byggnaden är mycket gammal — cirka 200 år — och den är för närvarande synnerligen olämplig som ålderdomshem, även om man har de mest blygsamma anspråk. Det finns inte centralvärme. Byggnaden består av tre våningar och omfattar inte mer än tio patientrum jämte två personalrum, kök, matsal och ekonomitrymmen. Byggnaden inrymmer endast ett badrum, som är beläget två trappor upp och som är omodernt och dessutom användes som tvättstuga. Bredvid badrummet finns en liten toalett. En annan toalett är belägen på gården, torrklätt med torvströ. Liksom fallet vanligen är med gamla byggnader i London går vattenledningarna och avloppsledningarna utanpå huset, och under vintern brukar vattenledningarna vara frusna. Under de senaste vintrarna har man under sex veckor inte haft tillgång till någon annan toalett än den som är belägen på gården, därför att ledningarna varit frusna, och man har av samma anledning då varit tvungen att hämta vatten i bottenvåningen, eftersom det inte funnits möjligheter att under denna tid tvätta sig i de högre våningarna.

Detta är absolut otillfredsställande förhållanden, och om det hade gällt ett ålderdomshem i Sverige, skulle socialstyrelsen genast ha ingripit. Men de som bor där trivs i alla fall, ty de är inte

vana vid något annat. Det är ju så att många gamlingar är tålmodiga och tar det som det är, även om förhållandena är bedrövliga.

Nu har man kommit underfund med att någonting måste göras åt saken och ansett att en nybyggnad är brådskande. Man har kommit så långt att man fått byggnadstillstånd, och ritningar föreligger färdiga. Nybyggnaden skulle inrymma 12 rum för pensionärer samt motsvarande moderna personalutrymmen, matsal, kök, tvättmaskin, torkrum, centralvärme och hiss. Kostnaden skulle uppgå till mellan 450 000 och 500 000 kronor i svenskt mynt, och med kostnaderna för inredning skulle totalbeloppet uppgå till drygt 500 000 kronor.

Beträffande driften av ålderdomshemmet har det inte förelegat så stora svårigheter, ty de fondmedel det här gäller har räckt till, bidrag har erhållits från olika håll, och vederbörande pensionärer har betalt av sina folkpensioner. Det är alltså här fråga om ett engångsbelopp. Man har inte dessa pengar, och det är då ganska naturligt att man vänder sig till hemlandet och anhåller om ett statsbidrag för ändamålet. Det är inte något märkvärdigt i och för sig.

Majoriteten inom statsutskottet har haft principiella betänkligheter mot att ge statsbidrag för att vårda åldringar på ett ålderdomshem i utlandet. Utskottet anser att svenska staten inte bör göra det, utan att den hjälp som skall ges i detta fall skall lämnas av myndigheten i det land där vederbörande vistas. Detta kan ju vara riktigt som ett principiellt ståndpunktstagande, och reservanterna har också anslutit sig till denna principiella synpunkt, men principen är *en* sak och praktiska åtgöranden i ett särskilt fall en *annan*. Här är det utomordentligt angeläget att vi verkligen får någonting gjort rent praktiskt.

Beträffande detta ålderdomshem vill jag erinra om att svenska staten redan tidigare ur lotterimedelsfonden anvisat

Om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

ett ganska stort belopp för reparation av fastigheten. Det var för åtskilliga år sedan. Om vi nu skulle ge statsbidrag till en ombyggnad, innebär detta alltså inte något nytt ställningstagande, eftersom vi redan tidigare med statliga medel hjälpt dessa gamla Londonsvenskar. Ett beviljande av anslag skulle alltså inte innebära något principiellt nytt. Det är en skam för Sverige att svenskarna i London skall ha det så bedrövtigt.

Varför reser de då inte hem, kan man fråga sig. Jo, de har ju sina barn och barnbarn och övriga anhöriga i landet, och de vill ju stanna kvar i det land där deras anhöriga bor. Det är motive- ringen till att de vill stanna kvar.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Detta kan ju förefalla vara ett ärende, som det inte skulle vara så svårt att ta ställning till, och när man nu har lyssnat till herr Edström, får man närmast den uppfattningen att majoriteten i statsutskottet i alltför stor utsträckning har ridit på principer. Nu förhåller det sig emellertid inte på det sättet, utan vad det här gäller är att i fråga om sådana medborgare, bosatta i ett främmande land, som behöver socialvård så finns det i många fall konventioner ingångna mellan respektive länder. Sverige har ingått sådana konventioner med en rad länder, bl. a. Storbritannien, av innebörd att medborgare i det ena landet såvitt möjligt skall vara likställda med det andra landets medborgare vid tillämpningen av detta lands lagstiftning om social trygghet. I den mån konventioner saknas eller standarden på de allmänna sociala inrättningarna i något konventionsland avsevärt skulle skilja sig från svensk standard, kan svenskar i utlandet erhålla understöd från svenska staten för erforderlig social och medicinsk hjälp.

Enligt en ingången konvention har alltså svenska staten gått med på att engelsmän bosatta i Sverige kan få vård på våra sociala inrättningar. Likaså skall svenska medborgare kunna få motsvarande förmåner i England.

Nu är det sant att det ålderdomshem, som den svenska hjälpföreningen har upprättat i London, är i miserabelt skick. Därom behöver vi inte tvista. Vi har dock från majoritetens sida ansett, att skulle här lämnas ett anslag för uppförande av ett nytt ålderdomshem, så bryter vi mot en tillämpad princip, något som kan föra med sig vissa allvarliga, prejudicerande ting. Jag kan berättiga, att när det omnämndes i svenska tidningar i våras att en motion hade väckts i ämnet, så kom det nästan omedelbart en framställning från en annan europeisk huvudstad, vari begärdes att man skulle få medel för att där uppföra ett svenskt ålderdomshem. Vi vet ju att i de flesta huvudstäder och andra stora städer runt om i världen finns svenskar som av en eller annan anledning stannat kvar där. Det kan gälla t. ex. gamla sjömän — så är fallet i London — eller kvinnor som arbetat som hembiträden. De har icke blivit medborgare i det land som de arbetat i utan har bibehållit sitt svenska medborgarskap. Skulle man nu börja anslå medel för uppförande av svenska ålderdomshem utomlands, fick man göra det på många håll, och man vet inte var det skulle sluta.

Socialstyrelsen har haft möjlighet att yttra sig över denna motion. Styrelsen har avstyrkt den av principiella skäl.

En annan sak är vidare, att om man uppför detta ålderdomshem så kan man nog inte komma ifrån att man förr eller senare även tvingas att åtaga sig driftkostnaderna. Visserligen förklarar reservanterna att det är en bestämd förutsättning att Svenska välgörenhetsföreningen i London förbinder sig att även framdeles svara för driften av hemmet. Ja, det är riktigt att man bestämt säger ifrån detta, men om det skulle

Om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

inträffa att föreningen inte klarar driften, är det helt enkelt en tvingande nödvändighet att det land som har uppfört hemmet också ser till att det drivs. Man kan därför påta sig mycket stora kostnader om man följer reservanternas.

Nu menar herr Edström att svenska staten redan tidigare har lämnat bidrag till London-hemmet, nämligen ur lotterimedelsfonden, men anslag ur lotterimedelsfonden utgör inte något statsanslag i vanlig bemärkelse. Lotterimedelsfonden används ju för vissa speciella ändamål, och det har varit ett speciellt ändamål att anslå medel för viss upprustning och ett vårdande av en byggnad som var gammal. Det avgörande var nog inte så mycket att det var ett ålderdomshem som att det var en gammal byggnad, som ansågs värd att på ett eller annat sätt rustas upp. De principiella synpunkterna, som herr Edström här vill förringa, anser jag vara så pass betydelsefulla, att det kan få oanade konsekvenser i fråga om kostnader att följa reservanternas.

Reservanternas har visserligen något gått ifrån vad motionärerna önskar. Motionärerna vill ha ett anslag på en halv miljon kronor för att uppföra ett ålderdomshem. Reservanternas nöjer sig med att hemställa till regeringen att framlägga förslag till riksdagen om ett statsbidrag, men när man nu vet att ålderdomshemmet kommer att kosta minst en halv miljon kronor och när man dessutom har fått klart att välgörenhetsföreningen anser att bidraget skall komma från Sverige, så är det dock fråga om i första hand en halv miljon kronor.

De principiella skäl utskottsmajoriteten anfört är så pass allvarliga att vi mer än en gång bör tänka oss för, innan vi funderar på att följa reservanternas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Vad först skillnaden mellan reservanternas och motionärernas beträffar, då det gäller denna framställning, så finner jag inte att det är någon skillnad. I båda fallen anhålles att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att förslag framlägges om statsbidrag i ärendet, och i ingendera fallet fixeras storleken av detta bidrag. Det är nog en missuppfattning från herr Birger Anderssons sida att det skulle vara en dissosians mellan motionärerna och reservanternas.

När jag hör herr Birger Andersson, tänker jag på den gamla tiden för tretio år sedan, när man i kommunalstämmor och landsting diskuterade bidrag till något privat vårdhem för kroniskt sjuka, varvid ofta framhölls vilka äventyrligheter man därigenom gick in på; men en mycket stor del av långtidssjukvården ordnades på det sättet; man utnyttjade de privata vårdhemmen, som med hjälp av landstingsbidrag och kommunalbidrag kunde fungera på ett tillfredsställande sätt.

Jag tycker det låter litet antikverat att blåsa upp svårigheterna så kolossalt samt att det skulle vara så principiellt farligt att här göra ett avsteg. Vi har ju redan gjort ett avsteg i detta särskilda fall genom att tidigare bevilja lotterimedelsanslag.

Det är en helt annan sak med framställningen från Wien. Där vill man att vi skall bygga ett helt nytt ålderdomshem, där intet finnes. Det menar jag att vi inte skall gå in på. Men i detta fall i London har vi ju ett hem, till vilket vi redan tidigare lämnat understöd. Det är angeläget att något praktiskt görs. Vi kan i London utnyttja den organisation, som redan finns. Under sådana förhållanden tycker jag att svårigheterna inte bör överdrivas, som herr Birger Andersson gör. Vi kan låta hjärtat tala. Även reservanternas framhåller att det principiella talar emot saken, trots detta är dock saken ur hu-

Om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

manitär synpunkt så angelägen, att riksdagen bör ta hänsyn därtill.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det finns kanske inte mycket att tillägga, men jag anser att det är en betydande överdrift, när herr Edström gör gällande att statsutskottsmajoriteten företräder en antikverad uppfattning. Det ger nästan ett intryck av att vi är en skara mossbelupna människor med 1700-talstänkande som har formulerat utskottsmajoritetens yttrande.

Herr Edström menar att vi skall låta hjärtat tala. Det låter nog så vackert och det är riktigt. Vi vill inte heller vara hjärtlösa, men vi måste under alla förhållanden se på de ekonomiska konsekvenserna. Det går inte att bara vinka bort detta med att göra vissa jämförelser med hur det gick till på kommunalstämmor förr i världen, ty då gällde det angelägenheter inom en viss bygd inom det egna landet. Här gäller det att så att säga öppna dörrarna för en helt ny statsbidragsgivning, som skall sträcka sig över vida fält ute i världen, ty som jag sade, omedelbart efter att denna motion var väckt kom det en framställning från ett annat lands huvudstad, jag kan nämna att det var Wien, där man med åberopande av denna motion ansåg att man även där borde få möjlighet att uppföra ett svenskt ålderdomshem. Skulle motionen bifallas, så kommer det säkert liknande framställningar från en rad länder, och var det kommer att sluta är det ingen som vet.

När vi ingick konventionen med olika länder om att dessa länder skulle omhänderta i dessa länder bosatta medborgare från konventionsland, så var det givetvis meningen, att man inte skulle behöva överallt uppföra lokala eller andra statens ålderdomshem. På de engelska ålderdomshemmen skulle det med andra ord finnas möjligheter för i England bosatta svenskar att få

vård, om standarden var jämförbar eller godtagbar enligt svenska förhållanden. Tydligen är så förhållandet. Det är möjligt att om det svenska ålderdomshemmet i London försvinner, de tio personer som finns där får likvärdiga förhållanden på engelska ålderdomshem. Kan de inte få det skall Sverige enligt konventionen lämna bidrag, men inte förr.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Principiellt kan man tala hur mycket som helst om hur olämplig denna sak är, men humanitärt ligger det helt annorlunda till. Vi har under de senaste åren i riksdagen haft uppe många humanitära frågor, minst då det gällt u-landshjälpen, då folk verkligen behövt hjälp har vi inte väjt, trots att konsekvenserna kanske inte kunnat överblickas för tillfället. Vi har ingripit i en nödsituation, där hjälp behövts, och det har hedrat den svenska riksdagen.

Jag hör, herr talman, att andra kamraren bifallit reservationen, och jag hoppas innerligt att även första kamraren intar en humanitär ståndpunkt. Kungl. Maj:t bör först avväga hur stort statsbidrag som lämpligen kan tänkas. Riksdagsbeslutet gäller endast en hemställan till Kungl. Maj:t att komma med ett sådant förslag.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag tycker nog herr Edström går litet väl långt, när han närapå vill göra gällande, att den uppfattning som utskottsmajoriteten har skulle vara inhumanitär. Det vore den endast om det inte funnes möjligheter i London för dessa svenskar att få vård, men den möjligheten finns. London är ingen underutvecklad stad i socialt avseende.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit

Om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 165, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 62.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statuskottets utlåtanden:

nr 166, i anledning av väckta motio-
ner om erosionskydd på ön Ven;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående ersättning för ska-

da å fiske till följd av militär verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motio-
ner;

nr 168, i anledning av väckta motio-
ner om överförande av jordbrukare
m. fl. till lokala försvarsförband;

nr 169, i anledning av väckta motio-
ner om femdagarsvecka inom försvaret;

nr 170, i anledning av väckt motion
rörande förflyttning av Moderna Muse-
et till Sergels torg, m. m.;

nr 171, i anledning av väckta motio-
ner om utbildning och fortbildning av
företagare;

nr 172, i anledning av väckta motio-
ner om rätten till statsbidrag för anläg-
gande av semesterby; samt

nr 173, i anledning av väckta motio-
ner om utbildning av idrottsledare m. m.
och om instruktörsverksamheten inom
idrottsrörelsen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hem-
ställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av banko-
utskottets utlåtande nr 43, i anledning
av framställning från delegerade för
riksdagens verk angående beslutande-
rätten i pensionsärenden vid riksdagens
verk, bifölls vad utskottet i detta utlä-
tande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagtuskottets
utlåtanden:

nr 43, i anledning av väckta motio-
ner angående revisorer i aktiebolag;

nr 44, i anledning av väckta motio-
ner om jämkning av rättegångskostnad,
m. m.; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag angå-
ende ändrad lydelse av 12 § lagen den
22 april 1949 (nr 164) med vissa be-
stämmelser om rättegången i tryckfri-
hetsmål.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hem-
ställt bifölls.

**Ang. korttidsanställdas och lågavlönades
ATP-pensioner**

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 67, i anledning av väckta motioner angående korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 220 i första kammaren av herr *Jonasson m. fl.* och nr 267 i andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*, samt

2) motionen nr 300 i första kammaren av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Bengtson*.

I motionerna I: 220 och II: 267 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning och förslag rörande en sådan reformering av ATP, att kategorierna korttidsanställda och lågavlönade på ett rättvist sätt kunde få pensioner i förhållande till inbetalda avgifter, i enlighet med vad som i motionerna avsåges.

I motionen I: 300 hade föreslagits, dels att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i bestämmelserna i lagen om försäkring för allmän tilläggspension, att möjlighet bereddes egna företagare med deltidsanställning hos annan att för egenförsäkring tillgodogöra sig av arbetsgivare icke utnyttjad del av basbelopp, dels att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående möjligheten att anställda hos arbetsgivare med högst en anställd, eventuellt högst två anställda, utan kostnad för sig eller företagaren skulle erhålla ATP-försäkring på pensionsfondens bekostnad, ävensom att även i övrigt vid utredningen måtte beaktas det orimliga i att många låglöneanställda, deltids- och korttidsanställda icke erhöles ATP-pension utan att de av arbetsgivarna inbetalade avgifterna för dem nu endast komme fonden till godo.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att förevarande motioner, I: 220 och II: 267 samt I: 300, såvitt de avsåge deltids- och korttidsanställda, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 220 och II: 267, såvitt de avsåge lågavlönade, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen I: 300, såvitt den avsåge arbetsgivaravgifter från arbetsgivare med högst en eventuellt två anställda, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D. att motionen I: 300, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under A. och C. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. vid utskottets hemställan under A, av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Eric Carlsson, Hübinette, Erik Filip Petersson, Rimmerfors, Jönsson* i Ingmarsgården, *Gustavsson* i Alvesta och *Ringaby*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 220 och II: 267 samt i anledning av motionen I: 300, samtliga motioner såvitt de avsåge deltids- och korttidsanställda, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning och förslag rörande avlägsnande inom tilläggspensioneringen av den nu förekommande disproportionen mellan avgift och förmån beträffande deltids- och korttidsanställda, som innebure, att avgift erlades utan att motsvarande pensionsrätt erhöles;

II. vid utskottets hemställan under B, av herr *Eric Carlsson* och herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 220 och II: 267 samt i anledning av motionen I: 300, samtliga

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

motioner såvitt de avsåge lågavlönade, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag rörande en sådan reformering av allmänna tilläggs pensioneringen, att den nu för låginkomstgrupperna förekommande disproportionen mellan avgift och förmån avlägsnades;

III. vid utskottets hemställan under C, av herr *Eric Carlsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Till detta andra lagutskottets utlåtande nr 67 har det fogats reservationer, och jag skall be att i all korthet få säga ett par ord om dessa.

Den första reservationen gäller de deltids- och korttidsanställdas pensionsproblem. I reciten längst ner på sid. 2 i utskottsutlåtandet ges en bild av hur det nuvarande systemet verkar, som belyser att man kan betala in avgifter utan att erhålla några som helst pensionspoäng.

Utskottet säger att en lösning på detta problem har anvisats av skatteberedningen. Emellertid vet vi inte när skatteberedningens förslag kommer att föreläggas riksdagen. Finansministern har — med all rätt, skulle jag vilja säga inom parentes — velat fundera åtskilligt på detta, och vi lär knappast få något förslag till nästa års riksdag. Från den utgångspunkten har vi sagt i reservationen, att det borde vara anledning att söka lösa pensionsproblemen just för dessa kort- och deltidsanställda, så att de får en pension i proportion till de avgifter som erläggs. Jag ber med denna korta motivering att få yrka bifall till reservation I.

Reservation II gäller pensionen för inkomsttagare som dels har en jämn inkomstutveckling — en flack inkomstkurva, om jag får använda det uttrycket — och dels kan tillgodoräkna sig lång tid utöver de 30 år som är ett villkor för att man skall erhålla full tjänstepension.

Det sägs i utskottsutlåtandet, att principen är att arbetsgivare för varje år skall erlägga avgift för vad han under året utgivit såsom lön till hos honom anställda arbetstagare. Det är en riktig princip som därmed slås fast, nämligen att ATP-avgiften är en del av den anställdes lön. Vid förhandlingarna mellan arbetsgivare och arbetstagare om utrymmet för lönehöjningar brukar man också ta med ATP-avgifterna i bilden och räkna dem som en del av lönen.

Vilka är det då som drabbas av den orättvisa som vi här har påtalat? Jo, det är just dessa löntagare och företagare som har en flack inkomstkurva och som har många tjänstgöringsår. Vi menar att de inte får betala in för mycket pengar i förhållande till den pension som de sedermera erhåller, och från den utgångspunkten har vi sagt att det finns anledning att söka rätta till de nuvarande för dessa låginkomstgrupper ogynnsamma förhållandena. Med den motiveringen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation II.

Slutligen har jag antecknat en blank reservation, reservation III. Jag har inte kunnat ge min anslutning till de tankegångar som ligger bakom motion nr 300. Jag har nyss här relaterat sambandet mellan avgifter och förmåner. Man kan inte komma förbi att det nuvarande systemet för arbetsgivare med en eller två anställda medför administrativa svårigheter och problem av sådan art, att det fordras en översyn om man skall kunna komma till en bättre tingens ordning, men jag har på den punkten inget annat yrkande än utskottets, som jag har anslutit mig till.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Det förekommer ibland rätt mycket tungomålstalande när det gäller ATP. Man hävdar från olika sidor uppfattningar på ett sätt som gör det svårt att alltid få till stånd ett fullt sakligt bedömande. Jag har en känsla av att detta har varit till skada

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

för de frågor som det har gällt och för de människor som berörts av dem. Detta vill jag inledningsvis understryka.

Jag tycker nog också att utskottet har intagit en väl negativ ståndpunkt under de många år då vi väckt motioner, i vilka dessa brister hos ATP-systemet påtalats. Jag var en av de ganska få i mitt parti som inte var principiell motståndare till ATP när det nya pensions-systemet infördes. Jag ansåg emellertid att man tog till litet i överkant. Man ville sörja för en obligatorisk pensionering åt människor med så pass stora inkomster, att vi kunde begära att de själva borde tänka en smula på sin framtid.

Jag hade också på ytterligare en punkt en annan uppfattning. Det framfördes år 1957 från högsta ort en tanke, som jag är övertygad om att exempelvis bevillningsutskottets ordförande väl känner till. Man tänkte sig att kunna rationalisera systemet genom att fritaga arbetsgivare med endast en anställd från avgiftsbetalningen och ge dessa anställda pension på fondens bekostnad. Den tanken framfördes, och även en annan eventualitet diskuterades. De politiska förutsättningarna förelåg då inte, men jag utgår ifrån att denna tanke icke var främmande för ATP-systemet sådant det ursprungligen var tänkt. Annars hade den icke blivit framförd från det håll den kom.

Jag vill betona detta därför att man i mitt tycke lägger upp frågan väl doktrinärt, då man talar om samband mellan avgift och pension. Jag är ledsen att konstatera att även min gode vän Eric Carlsson i sommar tycks ha blivit smittad av den uppläggnings. Jag vågar ifrågasätta om han verkligen i våras skulle haft samma doktrinära inställning för den händelse frågan hade kommit upp då, före detta olycksaliga högerutspel, som genom sin utformning och genom att det blåstes upp, dels av förslagsställarna men dels också från den andra sidan, kom att spela en alldeles för stor roll i årets val.

Sedan vill jag fastslå att det är en mycket stark förnöjsamhet beträffande andras bekymmer som har präglat andra lagutskottets ställningstagande till dessa frågor under de år jag motionerat. Det har sagts att saken inte var så brådslande, att man kunde ta det litet lugnare o. s. v. När andra lagutskottet år 1961 tröstar oss med att frågan är uppmärksam i socialdepartementet och år 1963 avancerar ända fram till att frågan är under övervägande, måste jag säga att det hela har utvecklats sig ytterst försiktigt.

Jag konstaterar att ATP-systemet dock har principiella fel så till vida att det inhöstar avgifter från människor som aldrig kommer att få motsvarande valuta för pengarna. Arbetsgivarna erlägger avgifter, men det blir ingenting åt de anställda som det gäller. Man har yttrat en del om detta. I en detalj har man sagt, att den omständigheten att vissa löntagargrupper kunde ha större nytta än andra av de regler som finns bör man inte fästa så stort avseende vid. Detta skulle också jag kunna på visst sätt instämma i. Om sådana som har det smått och trångt får någon del av de överbetalningar som fonden får, gör det inte mig så betänksam. Men ett system som innebär att folk med små inkomster, företagare med deltidsanställda, som aldrig får någon ATP-pension, måste leverera in medel, som sedan kommer fonden för de bättre ställda löntagarna, de större företagens folk, till godo — i regel är det ju sammanfallande begrepp — gör att jag erinrar mig en gestalt, om vilken jag hört åtskilligt och som ännu i dag lever på mångas läppar, fastän det var länge sedan han dog. Jag tänker på den man som för många blev stortjuven Lasse-Maja. Man minns att han till och med var populär på en del håll därför att det sades att han tog från de rika och gav åt de fattiga. Det är en påtaglig brist hos ATP-systemet, att det tar från folk som är mindre väl ställda och ger åt sådana som har det något bättre.

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

Jag tycker att detta är någonting som man borde ila för att försöka bota, men så har beklagligtvis ingalunda skett!

När jag efter denna inledning skall en smula ta ståndpunkt till reservationerna, vill jag konstatera att man där över lag inte beaktar de företagare det här gäller. Eric Carlsson nämnde dem i sitt anförande, men i reservationerna ser jag just ingenting om dessa företagare, som blir missgynnade därför att de delvis också är anställda. Deras basavdrag tas ofta inte helt i anspråk, och de får sedan inte tillgodogöra sig detta avdrag vid betalningen av de egna avgifterna, vilket har fört till ganska egenartade och föga rimliga konsekvenser. I vår motion har vi angivit exempel på vad detta innebär: har man två halvtidstjänster med viss inkomst, får arbetsgivarna betala 504 kronor i avgifter, men har man till hälften inkomst av eget företag och till den andra hälften inkomst av deltidсанställning, blir avgifterna 672 kronor. Vad skall sådant vara bra till? Varför skall man handla så? Varför skall systemet över huvud taget läggas upp så att löneinkomsten blir det centrala, medan den inkomst vederbörande har av eget företag skall räknas som »annan inkomst»? Jag har i motioner ett par år redovisat ett fall som gäller en universitetsarrendator i norra Uppland vilken år efter år behandlas precis på detta sätt, och han har många gelikar både i Uppland och i andra landskap. Halva årets inkomst tar han ut på sitt jordbruk och den andra halvan på skogskörslor för sin arbetsgivare. Arbetsgivaren kommer betydligt lindrigare ifrån ATP-avgiften än han själv för avgifterna för den egenförsäkring som han skaffat sig. Den saken tycker jag man borde försöka rätta till.

Från utskottets sida har tidigare sagts att man inom socialdepartementet sysslar med dessa frågor; man har i departementet »sin uppmärksamhet fäst» på spörsmålen. Jag tror inte det har kommit så mycket längre. Man har

så mycket att tänka på. Nu föreligger en utredning, om vilken vi nu vet att den också funderat på dessa frågor, och den hänvisar man nu till. Det ärende som förut var föremål för uppmärksamhet i socialdepartementet, har numera gått över till en utredning, vilken utsprungligen inte avsetts skola syssla med frågan. Utskottet har aldrig någonsin tidigare hänvisat till »pågående utredning», vilket ju annars ritualmässigt brukar ske här i riksdagen, när man vill slå ihjäl en motion. Här har man i stället hänvisat till tankeanstängningarna i socialdepartementet, och resultatet har blivit ungefär detsamma. Jag kan inte hjälpa att jag tycker att det förefaller att vara en mycket dålig takt när det gäller att klara uppenbara orättvisor.

Jag berörde inledningsvis det förslag som framlagts i vår motion om möjligheterna att befria vissa företagare från avgift. Enligt uppgifter som vi har fått från riksförsäkringsanstalten fanns det år 1961 146 000 företagare med 59 000 årsanställda — antalet timmar var för dem beräknat till högst 1 999 — och riksförsäkringsanstalten räknar med att det fortfarande 1964 rör sig om ungefärligen samma antal arbetsgivare och årsanställda. Sedan dess har premierna ändrats. Från dessa 146 000 företagare inlevererades då inte fullt 6 miljoner kronor. Nu räknar man med att beloppet har vuxit; enligt en approximativ beräkning skulle i år från hela denna stora apparat, omfattande 146 000 företagare, inlevereras avgifter för deltidсанställd personal — man räknar med en tredjedels anställd för varje företag, och i själva verket betalas avgifter för flera korttidsanställda — till ett belopp av 12 miljoner kronor. Jag tycker att det skulle vara en rationaliseringsåtgärd att få slut på ett så obekvämt och orimligt förhållande, som innebär att man skall tynga administrationen med sådana småtterier. Hellre än att man under årtal har kunnat finna sig i att de sämre ställda har fått betala till fon-

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

der som stått till disposition för bättre ställda, förefaller det rimligt att man accepterar att fonden får ta den ringa kostnad som det här blir fråga om. Så mycket av social känsla för vad som är rätt och rimligt borde inte göra någon av dem som berörs därav ledsn, utan det borde vara möjligt att få en ändring till stånd.

För närvarande har jag, herr talman, när det gäller punkterna A och B inga andra yrkanden än de som framförts av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta. Beträffande punkten C ställer jag i år icke något yrkande, men jag ber att få anmäla min avsikt att återkomma, när denna infektion av ATP-debatten har gått över.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att i korthet motivera varför jag i denna fråga kommer att rösta för utskottets förslag.

Jag kan i långa stycken hålla med herr Ferdinand Nilsson både när det gäller hans otålighet över att vissa svagheter i ATP-systemet ännu inte har avlägsnats och när det gäller den princip som dikterade Lasse-Majas äventyrligheter på 1800-talet, utan att därför vilja utnämna Lasse-Maja till någon sorts idealfigur.

Det första skälet till att jag vill ställa mig på utskottets sida är att så långt jag förstår motionärernas och reservanternas förslag innebär det att man vill ändra på själva grundprincipen för avgiftsbetalningen till ATP. Det sägs väl inte direkt ut, men jag tycker att hela förslaget pekar i den riktningen, och jag tror att en sådan utveckling skulle vara mycket olycklig.

För det andra är det ju på det sättet, att ATP-reformen har varit i praktisk funktion endast under relativt kort tid. Det står väl inte i mänsklig makt att hindra, att en så pass omfattande reform också medför vissa orättvisor för enskilda människor eller för vissa grup-

per av människor. Att uppnå millimeterrättvisa redan från början lär väl vara ganska omöjligt. Det finns flera orättfärdigheter och flera brister i detta ATP-system än de som nu är påtalande.

Låt mig få säga ett par ord, även om de kanske formellt borde höra hemma under nästa ärende på föredragningslistan, om en utjämning för sådana pensionärer som var så gamla att de inte har kommit med i ATP-systemet och nu enbart får nöja sig med folkpensionen. Vi föreslog till årets riksdag, att man skulle genomföra en sådan reform att statliga bidrag skulle utgå till dem som inte får ATP-pension, så att deras pension kom i nivå med deras som redan nu åtnjuter ATP. Det skulle bli en utgift som just nu skulle kunna vara ganska kännbar, men som successivt kommer att avta under de närmaste femton till sexton åren.

Jag är säker på att det också finns flera svagheter i ATP-systemet och att det finns möjligheter att med stöd av de erfarenheter man har vunnit bättre på hela detta system så att det blir rättvisare och bättre för de många små i samhället. Jag tror emellertid inte på en utredning av det slag som här begärs. Nu säger utskottet, att allmänna skatteberedningen har behandlat detta, och såvitt jag förstår är det väl, i varje fall i huvudsak, meningen att skatteberedningens förslag skall bearbetas och läggas till grund för ett regeringsförslag i skattefrågan, om inte under 1965 så i varje fall senast under 1966. Jag tvivlar på att en nu tillsatt utredning skulle verka påskyndande i fråga om dessa bristers avhjälpande. Med den lilla kännedom jag har om svenskt utredningsväsende förmodar jag, att en specialutredning av detta slag skulle komma med sitt betänkande först långt senare än 1965 eller 1966, d. v. s. den skulle skjuta upp en prövning av hela ATP-systemet ytterligare något eller några år.

Med dessa ord, herr talman, ber jag

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson har av någon förklarlig anledning fått för sig att andra lagutskottet »med särskild tillfredsställelse» har serverat sina utlåtanden i fråga om motioner rörande ATP. Är detta riktigt, måste motionärerna ha ett stort behov av att bereda andra lagutskottet den glädje och tillfredsställelse som skulle ligga i utlåtanden avseende sådana ärenden. Jag tror emellertid att herr Ferdinand Nilsson är inne på fel spår.

I andra lagutskottets utlåtande nr 67 behandlas två likalydande motioner, I: 220 och II: 267, samt en motion väckt enbart i första kammaren, I: 300. I dessa motioner framförs dels av kammaren kända, tidigare behandlade men avisade önskemål om ändring i lagen om försäkring för allmän tilläggspension avseende deltids- och korttidsanställda samt i fråga om basbeloppsberäkningen för egna företagare med tidvis återkommande anställning hos annan på deltid eller korttid, dels i motion I: 300 ett nytt önskemål, avseende utredning angående möjligheten för anställda hos företagare med högst en anställd, eventuellt högst två anställda, att utan kostnad för sig själva eller företagaren erhålla ATP-försäkring på pensionsfondens bekostnad. Jag vill fästa herr Ferdinand Nilssons uppmärksamhet på — han är nämligen en av motionärerna — att dessa anställda får sina ATP-poäng utan kostnad för sig själva. Däremot är inte företagaren befriad från att betala avgifter på den inkomst de har haft. Skulle han underlåta att betala, får de anställda ändå försäkringen.

Yrkan det om utredning avseende de deltids- och korttidsanställdas pensionsförhållanden stöddes av två till utlåtandet fogade reservationer. Herr Eric Carlsson har nyss berört dem båda. Utredningsyrkan det avseende avgiftsfr

pensionsrätt för anställda hos mindre företagare avstyrkes av ett enhälligt utskott.

Herr talman! De återkommande yrkandena om utredning avseende de deltids- och korttidsanställdas ställning i pensionssystemet och om ändrade grunder för beräkning av pensionsrätten, så att de lågavlönades intressen blir tillgodosedda på ett bättre sätt m. m., måste enligt min mening till det väsentliga bero på en missuppfattning om det valda pensionssystemets innebörd, möjligheter och verkningar. Det har sålunda aldrig varit avsikten, och är heller inte möjligt, att inom systemets ram tillämpa försäkringsmatematik i fråga om individuell pensionsrätt i förhållande till summan av inbetalda avgifter, lika litet som dessa senare kan baseras på individuella önskemål beträffande pensionsförmånernas omfattning eller avvägning. Det har tidigare väckts motioner i detta senare avseende.

Arbetsgivaravgiften utgör en kollektiv avgift för samtliga hos företaget anställda. Den beräknas på lönesumman minskad med produkten av basbeloppet och antalet anställda, varvid den sammanlagda arbetstiden för deltids- och korttidsanställda omräknas till vad som svarar mot antalet helårsanställningar. På den summan görs sedan basbeloppsavdraget. Den del av lönen, som för anställd överstiger sju och en halv gånger basbeloppet, lön för året ej överstigande 300 kronor samt lön till den, som under inkomståret eller tidigare fyllt 66 år, får avräknas lönesumman, och på den delen betalas följaktligen inte några avgifter.

Dessa bestämmelser gäller samtliga arbetsgivare, stora såväl som små och oavsett försäkringsbeståndets sammansättning inom respektive företag. Åldersfördelningen inom företaget skulle väl i och för sig, om man skulle tillämpa försäkringsmetodiken i fråga om beräkningen av avgifterna, motivera en variation i avgiftsuttaget, men riskför-

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

delningen omfattar systemet i dess helhet; även de frivilligt försäkrade får förmånen av att få riskfördelningen för hela försäkringsbeståndet.

Såvitt man kan förstå, ligger det ingenting i avgiftssystemet som ur arbetsgivarsynpunkt skulle kunna betecknas såsom orättvist. Det drabbar alla lika i förhållande till den utnyttjade arbetskraften och frestar ingen arbetsgivare till att föredra den som ur försäkringsynpunkt skulle vara den billigaste arbetskraften, d. v. s. den yngsta. Avgiftsbelastningen är ju lika för samtliga. Om de är unga eller gamla, så betalas det samma procentuella avgift för dem med hänsyn till arbetsinkomster.

Det talas om orättvisor, men orättvisor förekommer icke vad beträffar arbetsgivarens avgiftsbetalning. Arbetsgivarna svarar kollektivt för kostnaderna för de anställda, och för arbetsgivarna spelar det följaktligen ingen som helst roll, om en anställd har pensionsrätt på ett större belopp eller på ett mindre belopp eller om en person får pensionsrätt på kortare anställningstid än de andra. Den äldre arbetskraften har förmånen av att få full pension på 20 års anställning, medan de som är yngre får arbeta 30 år för att intjäna full pensionsrätt, men de belastar arbetsgivaren lika, oavsett om de är gamla eller unga.

Ur dessa synpunkter tror jag att avgiftssystemet är utomordentligt väl utformat. Det är dessutom enkelt i administrativt avseende, därför att det inte för med sig någon skyldighet för arbetsgivaren att lämna individuella redovisningar beträffande företagets anställda. Han behöver bara uppge avlöningssumman, och så beräknas avgiften på den.

De anställda tillgodoföres pensionsgrundande inkomst med ledning av de inkomstuppgifter arbetsgivaren har att lämna till taxeringsmyndigheterna. Beräkningen av pensionsgrundande inkomst är dock icke beroende av att arbetsgivaravgiften har blivit erlagd i föreskriven ordning. Även om arbetsgi-

varen skulle underlåta att betala avgift, tillföres vederbörande pensionsgrundande inkomst för den lön han har uppburit under ett anställningsår. Vid den beräkningen minskas den sammanlagda inkomsten med basbeloppet. Den del av inkomsten som överstiger basbeloppet är alltid pensionsgrundande upp till sju och en halv gånger basbeloppet. Men det är helt naturligt, att om inkomsten inte uppgår till basbeloppet, så tillgodoföres ingen pensionsgrundande inkomst för det året, ty vederbörande har ju inte haft större inkomst än den som avses skola täckas av folkpensionen. Det kan mycket väl inträffa att arbetsgivaren kan ha erlagt avgift för en inkomst, som understiger eller högst uppgår till basbeloppet, men det ligger ingen orättvisa i det. Arbetsgivaren har inte belastats mer än andra som har erlagt sin avgift i förhållande till lönesumman för de anställda. De anställda får pension enligt de regler som gäller för intjänad pensionsrätt, och de erlagda avgifterna är ju beräknade att täcka pensionskostnaderna på lång sikt.

Det är alltså felaktigt som herr Ferdinand Nilsson har för sig, nämligen att pensionssystemet stjälar ifrån några och delar ut till andra. Det finns ingenting som talar för uppfattningen, att det tas från de lågavlönade och delas ut till bättre ställda. Det är en orimlig uppfattning herr Ferdinand Nilsson har, och den måste bero på en missuppfattning av systemets innebörd, möjligheter och verkningar.

För den som uteslutande har inkomst av anställning synes beräkningsgrunderna i stort sett ge det resultat som äsyftas, nämligen en tillfredsställande pensionsnivå i förhållande till erlagda avgifter. Detta gäller systemet fullt utbyggt; övergångsåldrarna har som bekant tillerkänts en betydande överkompensation. Motionärernas erinringar beträffande deltids- och korttidsanställda har ingen relevans. För den som har inkomst av anställning spelar det

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

ingen roll om han har inkomst från en eller flera arbetsplatser. Han får sin pension beräknad på samma grund som arbetstagare med heltidsanställning. Eftersom inkomsten läggs samman och basbeloppet avräknas vid beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten, har det ingen betydelse om en enda arbetsgivare har avräknat basbeloppet eller om ett antal arbetsgivare tillsammans har gjort avräkning för detta basbelopp.

Det är naturligtvis litet annorlunda för en försäkrad, som har sin huvudinkomst av annat förvärvsarbete än anställning och som erlägger s. k. egenavgift för den inkomst han har av annat arbete än anställning. Där kan naturligtvis deltidsanställning hos annan betyda att arbetsgivaren har betalat avgift med avräkning av ett delbelopp i fråga om basbeloppet, men eftersom basbeloppet i första hand skall avräknas i sin helhet från inkomst av anställning, har vederbörande när han debiteras avgift för det egna förvärvsarbetet, för vilket han själv betalar avgift, inte möjlighet att göra avräkning för något basbelopp. Men det kommer sig av systemet som sådant. Det lämnas inga uppgifter, som ger de lokala skattemyndigheterna som debiterar avgift för egenförsäkrade möjlighet att ta reda på hur stor del av basbeloppet som i verkligheten blivit tillgodofört i fråga om anställningsinkomst. Har vederbörande en arbetsinkomst som uppgår till eller överstiger basbeloppet utgår de lokala skattemyndigheterna från att basbeloppsavdraget är gjort på anställningsinkomsten.

Detta påverkar emellertid inte den pensionsgrundande inkomsten. Den som har sådan låt oss säga dubbelinkomst får pensionsgrundande inkomst efter det totala beloppet. Men däremot kan han komma att betala en högre avgift än den han skulle debiteras om det funnes möjlighet att kontrollera vad som blivit avdraget från basbeloppet och tillgodoföra honom resten.

Det finns alltså, herr Ferdinand Nilsson, ett visst fog för påståendet att ett sådant resultat som detta kan bli mindre tillfredsställande. Jag vet inte i hur stor utsträckning sådant förekommer i dag, men jag antar att det är ett visst antal fall. Det är relativt många som är frivilligt försäkrade för arbetsinkomst av detta slag, och av dem kanske en ganska stor del har deltidsanställning eller har annan sådan anställning regelbundet eller en och annan gång. Har han anställning bara vid ett eller annat tillfälle, spelar det mindre roll totalt. Har han det mera regelbundet kan det naturligtvis få större ekonomisk betydelse för avgiftsbelastningen, men däremot inte i fråga om pensionsrätten.

Jag tycker att när man tar till de stora orden för att fördöma resultatet av detta skall man också ha i åtanke, att de som har medgivits rätt till frivilligförsäkring på samma villkor som de kollektivförsäkrade har fått en fördel, som de över huvud taget inte skulle kunna få, om försäkringen skulle baseras på frivillig anslutning. Då bleve kostnaderna helt andra än vad det här är tal om.

I detta avseende hänvisar utskottet inte till något som just vid det här tillfället är föremål för särskild utredning i departementet. Vi säger, att skatteberedningen har kommit med ett förslag beträffande socialförsäkringarnas finansiering. Om det förslaget går igenom, kommer de olägenheter som nu påtalats att till det väsentliga undanröjas, ty då skall avgiftsbetalningarna sträcka sig från botten och upp, och det som en arbetsgivare har betalat avgift för behöver då inte den, som har annan inkomst vid sidan om, betala avgift för. Problemet kommer att lösas om detta förslag går igenom.

I den debatt som förts om skattesystemet har jag inte observerat några invändningar mot den detaljen i förslaget. Men invändningar vid andra punkter kan helt naturligt försena en slutlig lösning även av denna fråga. Om det

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

inte framläggs ett förslag om ett nytt skattesystem år 1965, så kan vi väl under alla förhållanden vänta ett sådant förslag 1966. Även om vi ställer oss aldrig så välvilliga till en utredning i detta avseende lär en utredning inte kunna presentera ett förslag till lösning — om nu en sådan finns — inom den tidrymd som står till förfogande. Utskottet förmenar därför att man bör avvakta behandlingen av skatteberedningens förslag i detta avseende, innan man vidtar några åtgärder.

Med dessa ord, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets utlåtande i dess helhet.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det var litet övermodigt av mig att begära ordet för kort genmäle efter ett så detaljerat anförande som andra lagutskottets ärade ordförande nu har hållit. Egentligen gör man det inte rättvisa genom att bara göra några få stick. Jag skall emellertid göra det ändå, ty jag tycker att det kan vara befogat.

Jag vill konstatera, att herr Strand erkänner att här förekommer en orättvisa mot sådana företagare som har arbete vid sidan och som får betala väsentligt högre premier för sin egen försäkring än vad arbetsgivaren erligger för de andra försäkrade. Han konstaterade emellertid, att enligt hans beräkningar var det väl »inte så förfärligt många det gällde».

Hur många, herr Strand, skall man behöva vara för att bli rättvist behandlad?

Sedan vill jag peka på några småsaker till. Det förslag som framförts i motion nr 300 angående möjligheterna att befria företagare med en anställd från avgift och likväl på fondens bekostnad bereda dem försäkring har inte fått något stöd, sade han. Ja, jag försökte antyda varför jag trodde det blivit så. Det är, herr Strand, dock på det

viset att detta förslag emanerar från höga förslagställare och diskuterades 1957 vid förhandlingarna om eventuellt fortsatt koalition. Förslaget torde inte då ha betraktats såsom fallande utanför systemets principer. Har jag uttryckt mig tydligt nu?

Sedan var det mycket intressant — men jag skall överlåta åt herr Eric Carlsson, som står antecknad som talare och får mera tid på sig, att närmare bemöta detta — att höra herr Strand tala om arbetsgivaravgifter och att det inte var någon anledning för en arbetstagare att känna sig förorättad om han ingenting får. Det var inte samband mellan arbetsgivaravgiften och arbetstagarens pension, sades det. Om arbetsgivaren inte betalade avgift, fick den anställde pension ändå. Arbetsgivarna behandlades ju rättvist, sades det, därför att de betalade skatt på de löner de utbetalade.

Det är en mycket intressant redogörelse, som jag förmodar kommer att observeras. Det har dock talats oerhört mycket om att avgifterna är de anställdas pengar och att man inte finge som man ville disponera dessa pengar si eller så. Jag bara nöjer mig med att säga, att när det erlagts pengar för en anställd, bör han också få valuta för dem. I vissa fall får han det inte.

Herr förste vice talmannen STRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det räcker med tre minuter för min del, i varje fall i det här sammanhanget.

Herr Ferdinand Nilsson frågade, om jag fattade honom rätt, hur många man skall vara för att det skall vara berättigat att företa en utredning om deras förhållanden. Ja, man skall vara ganska många, om man tillhör ett kollektivt system. Systemet kan inte kompliceras i sådan utsträckning, att det i administrativt hänseende skulle kosta mera än man skulle vinna för att skapa rättvisa.

Om jag sedan, herr Ferdinand Nils-

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

son, talat om »skatt» på arbetsgivarna, så är det en felsägning. Jag har hela tiden tänkt på de avgifter som de har skyldighet att erlagga för sina anställda. När jag sagt att de anställda får sin pensionsrätt, oavsett om avgift blivit erlagd i föreskriven ordning, har jag tänkt på de arbetsgivare som av en eller annan anledning är oförmögna att betala sina avgifter, det vill säga de företag som kommit på obestånd. Att avgifterna är obetalda får inga konsekvenser för de anställda — det är vad jag syftat på. De anställda får sina pensioner i alla fall, helt naturligt på systemets bekostnad. Det är inte bara så, att systemet i vissa fall får in avgifter som icke motsvaras av pensionsgrundande inkomst. Systemet har också vissa förpliktelser för vilka avgifter inte erlagts. Det kan bl. a. gälla avgiftsbetalning för sådan korttidsanställning, för vilken enligt gällande bestämmelser ingen avgiftsbetalning skall ske.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Den här gången behöver inte heller jag vara ledsen över tidsbegränsningen! Jag vill konstatera att huvudsaken är att vi är på det klara med att arbetsgivaren erlägger en avgift, beräknad på ett eller annat sätt. Om det kallas skatt eller avgift, blir en fråga om ord.

Till sist vill jag säga, att såvitt jag begriper är det väl dock så, att när man frigör pensionen från avgiften på det skickliga sätt, som andra lagutskottets ärade ordförande har gjort här, då har man på ett ganska uppseendeväckande sätt gjort en inbrytning varigenom man skingrat något av de krigiska moln som förekom i debatten i somras.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Efter det animerade meningsutbytet mellan utskottets ärade ordförande och herr Ferdinand Nils-

son är det kanske inte mycket att tillägga. Jag skulle, inte minst av hälsoskäl, ha helt avstått från att yttra mig i dag, om jag inte varit antecknad som reservant. Att jag nu kommer igen beror på att jag fick en vänlig klapp på ryggen av herr Ferdinand Nilsson, som påstod att jag blivit smittad av sommarens heta debatt. Låt mig säga till herr Ferdinand Nilsson i all vänskaplighet, att det behövs litet mera av utbrott och av känsla, innan jag smittas. Visst kan man råka ut för smitta ibland, men det ligger nog på ett annat plan.

Vad som diskuterats under lång tid i samband med behandlingen av dessa ärenden i andra lagutskottet har varit frågan om de kort- och deltidanställdas avgifter och pensionsförmåner. De lågavlönade får inte den pension som svarar mot deras avgifter. Dessa är alltför höga med hänsyn till att åtskilliga sådana anställda kan arbeta i närmare 50 år.

När utskottets ärade ordförande här säger att de kort- och deltidanställda måste vara ganska många, innan man kan ta hänsyn till dem i ett kollektivt system, vill jag framhålla att jag tror att de är ganska många i dag. Jag har också en känsla av att de kommer att bli flera allteftersom deltidarbetet ökar i vårt samhälle. Detta talar för att det finns anledning att utreda denna fråga och nu följa förslaget i reservation I.

Den avgift som arbetsgivaren betalar in är en del av arbetstagarens lön. Det är alltså fråga om uppskjuten lön med försäkringsmässig trygghet som kommer arbetstagaren till del. Och då har vi sagt oss, att det måste vara riktigt att det skall vara ett samband mellan avgifter och förmåner. Jag betraktar nämligen avgiften till ATP inte som en skatt utan som en försäkringsavgift, som skall användas för angivet ändamål — man må sedan lägga pengarna i en statlig fond eller, om man har frivilliga försäkringar, hos privata bolag eller fonder. Det är dock i princip alltid försäkringstagarnas pengar man

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

här rör sig med, något som det finns anledning att göra klart för sig inte minst med hänsyn till ärendet från andra lagutskottet under nästa punkt på föredragningslistan.

Utskottets ärade talesman och ordförande använde uttrycket »fel spår». Jag skall inte diskutera om det är rätt eller fel spår, som man kommit in på i denna debatt, men får jag bara säga, att jag tror att det är angeläget att vi ser till att vi kommer in på ett spår, som bättre än för närvarande ger en riktig proportion i förhållandet mellan avgifter och de förmåner som vi får.

Mot denna bakgrund vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag är medveten om att deltidssarbetet ökar inom vårt näringsliv, men jag vill understryka vad jag sade redan i mitt första anförande, nämligen att den som har deltid- eller korttidsarbete som uteslutande inkomst av anställning inte får sin pensionsrätt påverkad av detta förhållande.

Det är helt naturligt, att om detta deltid- eller korttidsarbete inte har större omfattning än att inkomsten håller sig inom ramen för basbeloppet, så blir det ingen pensionsgrundande inkomst. I sådana fall skall vederbörande i pensionshänseende vara tillgodosedd genom folkpensionen, som enligt de bestämmelser som gäller skall utgöra 90 procent av basbeloppet. Totalt räknar man med att summan av ATP och folkpension stannar vid 65 procent av genomsnittsinkomsten. För de lågavlönade, om vi dit räknar sådana som inte har en inkomst som är större än att den motsvarar dubbla basbeloppet, d. v. s. om han utöver basbeloppet i dagens läge tjänar 5 000 kronor, eller totalt 10 000 kronor, blir det sammanlagda pensionsbeloppet mer än 65 procent av inkomsten, antagligen 75 procent.

Följaktligen är jag inte riktigt på det klara med vad man åsyftar när man talar om de lågavlönades otillfredsställande ställning i pensionssystemet, ty deras ställning är icke otillfredsställande. Däremot ställer det sig kanske något annorlunda för den som har inkomster av olika slag och får betala avgifter för något mer än han skulle behöva, om det fanns möjlighet att ge honom rätt att tillgodogöra sig den del av basbeloppet som icke redan är tagen i anspråk. Det kan man inte göra i det system som för närvarande gäller. Huruvida problemet kan lösas på ett förnuftigt sätt utan alltför stora administrativa svårigheter känner jag inte till, men jag vet att om frågan om socialförsäkringarnas finansiering löses på det sätt, som föreslagits i skatteberedningens förslag till nytt skattesystem, så kommer de flesta av dessa svårigheter att försvinna.

Sedan vet jag inte om herr Eric Carlsson tänkte på 15-årsregeln eller 30-årsregeln, ty de är också med i bilden vid detta tillfälle. Jag ville inte uppta tiden med att tala om verkningarna av dessa, ty vi har talat om dem tidigare, och det har inte skett någon ändring sedan dess.

Bestämmelserna i detta avseende har kommit från tidigare prövade och erkända pensionssystem. Staten har liksom SPP tidigare som villkor för rätt till s. k. hel pension 30 år. Staten ger full pension på en lön, som vederbörande haft under de fem sista åren av anställningen, vilket är mycket fördelaktigare än fordran i ATP-systemet att pensionen skall beräknas efter de 15 bästa åren.

Näväl, säger opponenterna, men lönekurvan är ju varierande för anställda av olika slag. Det finns sådana som har en jämn inkomst under hela intjänandetiden, och det finns sådana där lönen visar en brant kurva. Men för dem som har en brant kurva ger ATP-systemet — även om han får räkna de 15 bästa åren — ett sämre resultat i pen-

Ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

sionshänseende i förhållande till slutlönen än systemet ger den som har en relativt jämn utveckling i fråga om sin lön. Även för dessa kategorier, herr Carlsson, betyder den kortare tiden — 15 av 30 år — om vi helt bortser från önskemålet att få alla år medräknade, en avsevärd fördel vid en löneutveckling som även för de låglöneanställda betyder att lönen mer än fördubblas under en period av 30 år. Skulle vederbörande ta medeltalet av inkomsten under 30 år, fick han alltså en pension beräknad på en lön som var 75 procent av den verkliga lönen vid pensionsavgången, om det nu är en jämn utveckling.

Enligt ATP-systemet, som innebär att vederbörande för full pension får räkna de 15 bästa åren, får han inte pensionen beräknad på slutlönen, utan på någonting som i bästa fall ligger på 85 å 90 procent av denna. Jag vill fästa herr Eric Carlssons uppmärksamhet på att man vid förhandlingarna mellan Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund och Sveriges arbetsledareförbund konstaterade att det måste bli på det sättet och att det har överenskommit om en fyllnadspension uppgående till 10 procent av slutlönen för att säkra att man uppnår det mål man tänkt sig, d. v. s. 65 procent av slutlönen.

Det finns många anställda som har en brant lönekurva — tjänstemännen har i regel en brantare kurva än de kollektivavtalsanställda och väl också en brantare kurva än jordbrukare, som försäkrat inkomst av annat slag än inkomst av anställning, men det blir ändå ungefär samma resultat för dem, som för dem vilka har en jämnare löneutveckling. Det totala resultatet för alla blir sämre om talet höjes till 30 år och ändå sämre om för full pension skulle erfordras tjänsteår från det man trädde ut i förvärvslivet exempelvis vid 20-årsaldern och till 65 år, d. v. s. arbetade 45 år för att tjäna in 60 procent av genomsnittslönen under dessa tjänsteår,

då blir det inte någon tillfredsställande pension.

Det finns vissa förutsättningar för att pensionen skall kunna bli någorlunda tillfredsställande i det system vi nu arbetar efter, men jag utesluter inte att det så småningom i ett eller annat avseende kommer att yrkas på förbättring av pensionssystemet. Jag håller emellertid med om att andra lagutskottet även i det avseendet skulle säga någonting sådant som att det är tids nog att diskutera en sådan fråga då vi har byggt ut systemet i större utsträckning än vad vi för närvarande lyckats med.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående vardera punkten A och B av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 67 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Hamrin-Thorell

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;
Nej — 65.

I fråga om punkten B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Eric Carlsson och herr Gustavsson i Alvesta vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 67 punkten B, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Eric Carlsson och herr Gustavsson i Alvesta vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 116;
Nej — 20.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta utlåtande.

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 68, i anledning av väckt motion om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 594, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Andersson, Axel Emanuel*, hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, syftande till en förbättrad ATP-pension för de åldersgrupper, som nu finge ingen eller ringa del av ATP-pensionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion, I: 594, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Hübinette* och *Ringaby*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motion, I: 594, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning, syftande till en förbättrad ATP-pension för de åldersgrupper, som nu finge ingen eller ringa del av ATP-pensionen.

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Denna motion, som är avgiven av herr Axel Emanuel Andersson här i första kammaren, tar sikte på att få vissa samhällssolidariska problem utredda och tillrättalagda. Motionären talar om de äldre årsklasserna, som varit med om att bygga upp vårt välstånd och som sannerligen under sin produktiva tid inte har haft det särskilt bra. De har, säger motionären, »arbetat under betydligt större svårigheter och haft en betydligt mindre reallön än vad som nu gäller och vad som mänskligt att döma kommer att råda».

Det här är väl ändå saker, som vi alla kan vara överens om, hoppas jag. Det råder i pensionshänseende en orättvisa. Herr Andersson föreslår att man inom ramen för ATP skall försöka lösa problemet.

Jag behöver väl knappast erinra om förslag i den riktningen, som tidigare i år har framlagts och där syftet varit «letsamma, men eftersom det råkade vara valår och det råkade vara högerpartiet, som tog upp saken till närmare skärskådan, så kunde naturligtvis problemet inte lugnt och sansat få diskuteras. Nej, det skulle till varje pris skjutas i sank av såväl det ena som de andra av våra politiska partier. Man använde en vokabulär, som det knappast anstår första kammaren att ha i sina protokoll, och därför avstår jag från att upprepa dem, men applicerade på herr Axel Emanuel Andersson ter de sig ganska groteska. Tänka sig att den mannen skulle vilja riva upp hela ATP-systemet med sitt förslag, att han ville sätta hela samhällsekonomin i gungning, att han ville rycka undan grundvalarna för kommande generationers välstånd!

Nej, mina damer och herrar, ni förstår nog vilka övertramp, som gjorts i diskussionen om pensionsrättvisan. — Jag vill upprepa det än en gång: Vi har en pensionsrättvisa inom ATP-systemet, och det går att med litet god vilja lösa problemet.

Nu har andra lagutskottet haft den

här motionen till behandling, men det är ju klart att majoriteten av utskottets ledamöter inte så här snart efter ett ställningstagande kunde ändra sin ståndpunkt. Det förstår jag till fullo. Det jag inte förstår däremot, det är då utskottet i sitt utlåtande börjar tala om att en grundläggande princip för tilläggs pensioneringen är att tillkommande förmåner skall beräknas efter storleken på erlagda avgifter. Då är man ute på ett gungfly. Sambandet mellan inbetalda avgifter och förmåner är inom ATP sannerligen ingen realitet. För full pension skall i vissa fall avgift betalas i 20 år, i vissa i 30 år. Det händer ju ibland, vilket vi nyss diskuterade, att fastän avgift betalas, ingen pension alls utgår. För att då någorlunda komma ifrån frågan säger man i utskottet vidare: »Det torde visserligen vara riktigt att pensioneringen för de i motionen upptagna åldersgrupperna icke är helt tillfredsställande men detta problem synes få lösas på annan väg.» Den väg man då föreslår är vägen över folkpensionen.

Då, herr talman, tycker jag att man är inne på ett annat spørsmål. Läser man motionen ordentligt, så är det från början till slut ett resonemang om orättvisorna inom ATP-systemet. I sista stycket i motionen står det bl. a.: »Det är därför en rättvisesak att en översyn av ATP-pensionens bestämmelser göres i syfte att rättvisare fördela ATP-pensionen.» Motionen utmynnar sedan i ett utredningsyrkande.

Utskottets majoritet talar emellertid om att man skall göra folkpensionerna bättre. Det har inte vi reservanter och förmodligen inte heller motionären någonting emot. Men det skall ske då samhällsekonomin ger möjligheter till det. Det är ju folkpensionen, som skall utgöra grundtryggheten för våra pensionärer, och där är det utsagt att den skall vara lika för alla. För att nå en effekt skulle dessa pensioner i så fall ordentligt differentieras, annars kvarstår ju problemet.

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

Vi reservanter har här anvisat en annan väg som jag tycker kan vara värd att prövas. Avgiftsuttaget till ATP är betydligt större än vad som erfordras för de direkta pensionerna. Överskottet lägges till AP-fonden, som växer avsevärt fortare än vad som från början hade beräknats. Då menar vi att tillväxtkurvan för fonden kunde vara något flackare. Vi är övertygade om att de samhällsekonomiska aspekterna på fonden ändå kan vara fullt tillfredsställande. Vi tror på ett enskilt sparande. Vi tror att samhället och dess funktioner bättre betjänas om den enskilda individen inte dirigeras via alltför stor statlig maktkoncentration.

Sedan, herr talman, hoppas jag, att vi i fortsättningen av diskussionen om pensionsrättvisa inom ATP slipper höra sådana uttryck som hans excellens herr statsministern fällde i remissdebatten i år, nämligen att »sammankopplingen av stödet åt de gamla och attacken mot ATP-fonderna rimligtvis inte kan uppfattas på annat sätt, än som ett av de mest demagogiska trick som förekommit inom svensk politik.»

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Den fråga som kammaren nu behandlar gäller ju bara ett utredningsyrkande, men det är klart att vi som står bakom det yrkandet syftar till ett bestämt resultat, nämligen till att göra allmänna tjänstepensioneringen allmän. Vi vill foga in i systemet dem, som nu står utanför, och vi vill därutöver åstadkomma en standardhöjning för den grupp, som visserligen är med i systemet men som enligt nuvarande regler får en ringa ATP-pension.

När tjänstepensionsreformen genomfördes fanns det, som alla vet, olika uppfattningar om hur man bäst skulle gå till väga. Det fanns däremot inga meningsskiljaktigheter om den principiella målsättningen — att förbättra

hela svenska folkets ålderstrygghet. Man var överens om att folkpensionen som sådan inte räckte till och ville ha ett pensionssystem, som skulle ge alla i samhället möjlighet till en sådan ökad trygghet. Rättvisekravet och den generella omfattningen framhävdes starkt vid reformens genomförande.

Nu är det ju självklart att man måste gå fram med försiktighet när man startar ett system av så väldig ekonomisk räckvidd som detta. Hur noggranna analyser och beräkningar som man än kan ha gjort, så kan man ändå aldrig vara helt säker på funktionen i den praktiska verkligheten. Det är alltid klokt — för att inte säga nödvändigt — att arbeta med övergångsbestämmelser som successivt sätter systemet i verksamhet och att inrikta sig på att noga följa skeendet och att undan för undan göra de förändringar och förbättringar, som resultaten kan visa vara lämpliga och möjliga.

Den väg som man valde för övergången kan dock med fog kritiserats och kritiserades också från högerhåll redan från början. Vad man gjorde var att man så att säga delade upp befolkningen i tre grupper, en grupp, de yngsta, som växer in i systemet på ett naturligt sätt, en grupp, de äldsta, liksom änkor och invalider, som inte får någonting alls, och en grupp slutligen, åldersgruppen, som dominerade vid den tidpunkt då beslutet fattades, som får betydligt mer än vad systemet egentligen innebär.

Det kommer därför inte att dröja länge innan skillnaden i ekonomiska villkor kommer att bli betydande mellan människor som har gjort likartad arbetsinsats i samhället men som råkar tillhöra olika av de två angränsande åldersgrupperna: å ena sidan den helt utanför stående, å andra sidan den starkt överbetalade.

Skillnaden mellan dessa två befolkningskikt skärps ytterligare genom den snabba välståndsutveckling som

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

vi nu har och har haft under de senaste decennierna och som har höjt den reella normalstandarden högst betydligt. Samtidigt har en stark penningvärdesförsämring ägt rum. Båda dessa faktorer har medfört att den äldre generationens planläggning för sin alderdom, dess besparingar och försäkringar, har förlorat mycket av sin avsedda effekt.

Det är mot denna bakgrund, som man skall se det förslag som högerpartiet lagt fram om en vidgning av ATP-systemets ram på så sätt att alla som nu står utanför eller som får en lägre pension än 1 800 för ensamstående och 2 700 för gifta, skall få ett tillägg upp till dessa belopp. Dessa tillägg skulle betyda mycket för berörda grupper och skulle avsevärt minska de motsättningsar som annars kommer att växa fram. Finansieringen skulle ske helt med nu fastställda ATP-avgifter. Den kan också ske på det viset utan att hittills gjorda pensionsutfästelser på minsta sätt äventyras och utan att skattebetalarna belastas med nya skatter eller avgifter.

Det har antytts i den offentliga debatten att de höjningar av folkpensionen, som har utlovats eller ställts i utsikt, skulle kunna lösa det problem som vi nu diskuterar. Det är klart att i den mån som det finns ekonomiska möjligheter till en allmän folkpensionshöjning, så hälsar vi det med tillfredsställelse och skall gärna medverka till en sådan. Emellertid är det ju så, att hur mycket man än skulle höja folkpensionen så upphäver det ändå inte den orättvisa kategoriklyvningen. Folkpension utgår ju till alla åldringar oavsett om de är med i ATP eller inte.

Det har då alternativt nämnts att man skulle kunna ge extra tillägg från folkpensionen till just de ålderskategorier som står utanför ATP. Ja, men då är man verkligen så nära vårt förslag att man väl rimligen inte kan undgå att förutsättningslöst överväga detta. Vi är för vår del övertygade om att man vid en sådan prövning kommer att finna,

att den bästa metoden är att — just som vi vill — vidga ramen för ATP.

Detta är naturligtast även ur den synvinkeln att man självfallet inte kan ge de utanförstående höjda tillägg utan att också förbättra ATP-pensionerna för de årsklasser som får lägst pension. Herr Strand var inne på detta redan i remissdebatten. Men gör man det så ökar man ytterligare överkompensationen för just dessa åldersklasser — i många fall sannolikt i sådan grad att sambandet med avgiften bara blir symboliskt. Man kan fråga: Vad finns det då längre för skäl att behårt hålla fast vid detta samband som något slags ofrånkomlig princip?

Principen är verkligen inte självklar. Det har sagts otaliga gånger, men behöver upprepas, att ATP-systemet är ett fördelningssystem, vilket alltså betyder att varje enskilt års pensioner i princip skall bestridas av varje enskilt års avgifter. Det finns ingenting i systemets natur som bestämmer vilka människors pensioner som skall bestridas under det enskilda året och vilka som inte skall bestridas. Man kan fastställa vilka lämpliga grunder som helst för detta utan att systemet förryckes. Det är därför alls inte något egendomligt i att göra som vi föreslår, nämligen att ta en mindre och med tiden dessutom avtagande del av det löpande årets inflytande ATP-avgifter och med den betala ett pensionstillägg för de äldre årsklasserna.

Det är inte bara väl genomförbart, utan det är faktiskt också vedertaget i vissa andra sammanhang. Jag skall ge ett exempel från ett område som herr förste vice talmannen Strand väl behärskar, nämligen yrkesskadeförsäkring. Inom denna är arbetsgivare skyldig att hålla sina anställda försäkrade och betalar årligen den avgift som detta försäkringsmässigt innebär. För en del år sedan lade man emellertid på dagens avgiftsbetalare en skyldighet att med sina avgifter därutöver bestrida vissa tillägg till tidigare för-

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

säkringstagare, alltså till sådana som för länge sedan lämnat försäkringen med en slutreglerad uppgörelse. Såvitt jag vet har ingen opponerat sig emot detta. Jag vill då fråga: Vad är det för principiell skillnad mellan den metoden — knäsat av regering och riksdag — och en utvidgning av ATP-systemet till de äldre på sätt som vi föreslår?

Under valrörelsen riktades häftiga angrepp mot högerpartiets ATP-förslag. Det gjordes påståenden som varierade från »stöld av löntagarnas pengar», vilket måste ha varit en medvetet falsk framställning, till mera nyanserade uttalanden, som att fonderna är hopsamlade för pensionering av de i systemet försäkrade. Även en sådan beskrivning är enligt min mening i viss mån missvisande. I ett fördelningssystem är fonder intet nödvändigt element. En viss fondering är lämplig från utjämnings- och andra synpunkter, men den är ingen absolut förutsättning för systemets funktion. Fonderna är inte reserverade för en viss grupps pensioner.

Varken de pensionstagare, för vilkas räkning man debiterar ut avgifterna, löntagarna eller företagarna kan göra några äganderättsanspråk på fondmedlen. Såvitt jag förstår har fonderna karaktären av »stiftelser utan ägare», med andra ord stiftelser vilkas resurser är avsedda att tillgodose ett bestämt allmänt ändamål. De fungerar fritt inom ramen för den lagstiftning som reglerar deras användning. Den lagstiftningen är liksom all annan lagstiftning möjlig att ändra. Man torde också vid pensionsbeslutets fattande ha förutsatt att sådana ändringar kunde bli motiverade när mera erfarenhet hade vunnits. Vi anser för vår del att tiden nu är mogen att göra de förändringar i ATP-systemet som vi har föreslagit.

Herr talman! Till följd av den debatt som förts tycks nu andra än vi ha kommit till insikt om att frågan om de gamla pensionärernas ställning kräver särskild uppmärksamhet, oavsett hur man

gör med den allmänna folkpensionshöjningen. Om ett sådant praktiskt resultat av våra insatser kan komma till stånd, är det utomordentligt glädjande. Vi får återkomma till den saken. Tills vidare yrkar vi på en snabb utredning av hur detta skall gå till. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen under andra lagutskottets utlåtande nr 68.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! När jag i dag lyssnat till herr Hübinette och herr Virgin har jag fått ett starkt intryck av att de känner sig som prinsessan på ärten. Men att de var så känsliga visste jag inte.

Jag vill erinra om att denna fråga har en förhistoria. Den som minns denna måste i dag fråga sig: Vad är det som har inträffat? Den 13 maj i år hade vi här i kammaren en ganska livlig pensionsdebatt som även kom att röra sig om folkpensionerna. Jag ber att få citera vad högerns talesman, herr Kaijser, den gången sade. Han yttrade: »När jag går upp för att yrka bifall till vår reservation och motiverar vårt ställningstagande kommer jag på sladden efter en lång debatt i denna fråga. Mitt inlägg kommer väl också att bli ännu tråkigare än det annars skulle blivit, eftersom jag kommer att rent sakligt diskutera denna fråga utan sikte på höstens val.» Det var alltså den 13 maj.

I andra kammaren sade högerns talesman, herr Ringaby, mot bakgrunden av högerns reservation, att det självfallet kanske var bra med en höjning av pensionerna. Han berättade en historia, som jag skall be att få citera då det kan vara värt att än en gång få det yttrandet till riksdagens protokoll. Herr Ringaby sade att han en gång under ett samtal frågat förre riksbankschefen Ivar Rooth: Vad är det egentligen för skillnad mellan de amerikanska republikanerna och demokraterna? »På detta svarade mig Ivar Rooth», yttrade herr Ringaby: »Om man framlägger ett so-

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

cialt reformprogram för demokraterna, sa säger de att det var ett bra förslag, som bör genomföras. Men om man lägger fram samma förslag för republikanerna, får man svaret att det var ett bra program och det skall vi genomföra, men vad kostar det?»

Det var Goldwaters anhängare, som herr Ringaby den gången jämförde sig med. Den inställningen framgår också klart av den reservation som högern den gången fogat till andra lagutskottets utlåtande nr 41. Högern säger i den reservationen, att man till nöds skulle kunna vara med om en höjning av folkpensionerna varje år. Men det fanns en viktig reservation mot årliga förbättringar av folkpensionerna. Det förutsattes nämligen att hänsyn tas till det förefintliga statsfinansiella och samhällsekonomiska läget.

Om högern den 13 maj i våras hade haft samma uppfattning som högerpartiet sedermera kom att inta, måste jag ställa en fråga till herr Virgin, som i dag med sådant patos säger att det är värdefullt att även vi andra upptäckt folkpensionärerna och pensionärernas ställning inom ATP. Jag måste fråga herr Virgin: Av vilken anledning upptäckte inte herr Virgin vid det tillfället i maj att det fanns ett motionspar I: 593 och II: 725, vari motionärerna önskade sådan höjning av »folkpensionerna för tidigare löntagare, som endast har folkpensionen att lita till för sin existens, så att denna kommer i nivå med de samlade pensioner som utgår för dem som erhåller folkpension jämte ATP-pension».

Varken herr Virgin, herr Kaijser eller herr Hübinette yrkade bifall till den motionen vid det tillfället, trots att den uppfyllde, synes det mig, alla de krav som högerns utspel i valdebatten den 15 juni 1964 sedan kom att innehålla. Berodde det möjligen på att man inte var på det klara med hur det förhöll sig i den här frågan i maj månad? Eller berodde det på att det var en kommunistisk motion?

Den 15 juni sade alltså högern, att man borde ta av ATP-fonderna för att höja pensionerna för alla dessa pensionärer, som inte får ATP, med 1 800 kronor för ensamstående och 2 700 kronor för äkta makar.

Vi har alldeles nyss haft en debatt där det framhölls att det är försäkringstagarnas pengar som har satts in i försäkringsfonderna. Jag skulle vilja ställa frågan, om det skulle vara förenligt med högerns principer att vi fattade beslut här i riksdagen om att gå till försäkringsföretagen — det må vara statliga eller privata försäkringsföretag med stora fonder — och ta av fondpengarna för att dela ut dem till pensionärer som inte får ATP. Kan man över huvud taget göra så? Jag måste säga, att min rättskänsla reagerar mot att man handlar på det sättet.

Jag skall inte spekulera över orsakerna till det här utspelet — det är väl en lång rad orsaker. I mitt stilla sinne har jag ibland funderat, om det var ett desperat försök av de mörkblå att ta upp kampen med Medborgerlig samling, men det lämnar jag därhän.

Får jag också säga, att jag tolkar det utskottsutlåtande som föreligger i dag, andra lagutskottets utlåtande nr 68, så att vi är överens i utskottet om att till kommande års riksdag gemensamt satsa på att höja folkpensionerna och eventuellt också finna vägar att höja pensionerna för dem som har det sämst ställt inom folkpensioneringens ram. Men är vi överens om den saken, får vi också finna vägar att betala räkningen och lösa de utställda växlar. Jag hoppas att högern då är lika villig att ge sin medverkan. Det finns då möjlighet för högern att verkligen visa, om dess sociala patos räcker så länge, och vi får då möjlighet att se vad man verkligen vill.

Jag säger det sista mot bakgrunden av att herr Virgin uttalade att de övriga partierna äntligen har upptäckt att vi måste beakta pensionärernas läge. Man bör inte dra ner debattens nivå i förs-

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

ta kammaren, men jag måste säga att det är att ställa alla begrepp på huvudet att göra en sådan beskyllning mot de övriga partierna, när man vet vilka debatter vi haft här i kammaren och i riksdagen över huvud taget. Jag ber om överseende, men jag reagerar mot att man kan uttala sig på det sättet när man ändå har erfarenhet av vad som har förekommit här.

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig mer i denna diskussion, utan jag skall inskränka mig till att yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 68. Jag betraktar detta utlåtande som en beställning och som ett åtagande att göra en insats för att verkligen åstadkomma en förbättring för de gamla.

Herr HÜBINETTE (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eric Carlsson talade om att man inte bör dra ner debattens nivå i första kammaren, men han drog faktiskt ner debatten till en ganska låg nivå när han började sitt anförande med att jämföra en högerledamot av andra kammaren med Goldwater i Amerika. Lägre kan inte debatten komma, herr Carlsson!

Sedan sade herr Carlsson att det vore orimligt om han vände sig till ett försäkringsbolag med ett sådant här förslag. Ja, det är riktigt. Men ATP bygger ju på ett fördelningssystem — man kan för resten tala om skatt eller tvångssparande eller dylikt. Att lägga fram det här förslaget är inte samma sak som att gå upp till ett försäkringsbolag, där herr Carlsson har en pensionsförsäkring för sig själv, och diskutera vad herr Carlsson betalar i avgifter och får i pension. Systemen fungerar inte på samma sätt.

När herr Carlsson sedan kommer in på vad som hände i maj, blandar han ihop begreppen. Jag har i mitt inlägg försökt klargöra, att en höjning av folkpensionerna är *en* sak och ATP-rättvisa en *annan* sak. Nu är det ATP-rättvisan vi diskuterar.

Herr LAGER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte för avsikt att blanda mig i diskussionen kring det här ärendet, eftersom jag under föregående punkt sade vad jag tycker om det, men när herr Eric Carlsson nu var vänlig att påminna om att vi kommunister hade ett förslag i våras om en utfyllnad av pensionerna för dem som inte kommer i åtnjutande av ATP, så att pensionärerna blir likställda, vill jag i alla fall tacka för det handtaget.

När jag ändå har ordet vill jag framhålla en skillnad, som är rätt väsentlig, mellan det förslag som vi ställde och det som nu kommer fram i reservationen av herr Hübinette och herr Ringaby. Vi menade att man skulle göra denna utfyllnad av pensionerna via statskassan, alltså utan att röra vid ATP-fonderna.

Högerns reservation däremot går ut på att man skall ta av ATP-fonderna. Såvitt jag förstår är det alltså inte ett förstahandsintresse för reservanterna att få en utfyllnad av pensionerna, utan förstahandsintresset är att försöka nagga i kanten de fonder som ATP-systemet bygger upp. Reservationen är med andra ord den Heckscherska Östersundssillen, klädd om inte i en ny så i varje fall en omsydd kapprock.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna understryka vad herr Hübinette nyss sade till herr Eric Carlsson, nämligen att det inte är folkpensionshöjningen vi i första hand diskuterar i detta sammanhang utan frågan om att göra ATP-systemet mera solidariskt och rättvist. Att vi inom högerpartiet inför framtida folkpensionshöjningar förbehåller oss rätten att ta hänsyn till det statsfinansiella läget är väl ganska självklart — det förbehållet gjorde jag även i mitt anförande nyss — och jag kan inte tänka mig att herr Eric Carlsson är beredd att alldeles fränkänna statsfinanserna

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

betydelse när man diskuterar och överväger förmåner och förmånens förbättring.

Då herr Erik Carlsson säger att det är löntagarnas pengar vi vill dela ut, är detta en uppenbar förenkling. AP-fonderna är icke löntagarnas pengar och de är inte den garanti löntagarna har för att förpliktelserna skall fullgöras — den garantien ligger på ett annat plan och består helt enkelt i statsmakternas löfte och beslut, alltså ungefär samma garanti som gäller för folkpensionerna. ATP-avgifterna är heller inte löntagarnas egendom — de är närmast att betrakta som avgifter på produktionen, och det är klart att de liksom alla andra avgifter och skatter på produktionen minskar utrymmet för lönebetaltning. Det är självfallet ett löntagarintresse att avgifterna inte blir för höga, men att därav sluta sig till att fonderna skulle utgöra löntagarnas pengar är ett felslut.

Herr HUBINETTE (h) kort gemmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga till herr Lager att denna reservation inte är — som han uttryckte det — Heckschers sill från i somras, utan ordagrant vad herr Axel Emanuel Andersson har sagt i sin motion. Nu bor ju herr Andersson rätt långt upp vid ostkusten — och där går det inga sillar, har jag för mig.

Herr ANDERSSON, AXEL EMANUEL, (cp):

Herr talman! Då jag väckte motionen i januari 1964 hade jag ingen aning om att det skulle bli en valstrid kring AP-fonden och som följd därav en upprörd stämning när vi nu diskuterar de gamlas förhållanden.

Jag vart riktigt glad när herr Eric Carlsson sade att man i andra lagutskottet hade diskuterat höjning av pensionen för de gamla och särskilt för dessa som får ingen eller ringa del av

ATP-pensionen. Då kan det ju finnas alla möjligheter att lösa frågan. Hade inte valstriden varit så tror jag att min motion blivit diskuterad på ett helt annat sätt än som sker i dag. Ni sade alla under valstriden att de gamla behöver mera — inget parti yttrade att de gamla har nog, utan ni var allesammans beredda att diskutera saken. Då tycker jag det är fel att i dag röra upp en strid i kammaren om hur förbättringarna skall betalas, en strid som fortsätter valrörelsens ATP-debatt. I motionen föreslog jag en utredning, och jag tror att det finns möjligheter att förbättra ATP-pensioneringen med någon extra avgift eller på annat sätt. Enligt min mening blir det mycket svårt att ge högre folkpension åt dessa gamla — jag tror att man lättare skulle kunna nå målet genom en utredning om extra avgifter eller dylikt inom ATP.

Jag förvånar mig över herr Strands ställningstagande. Jag har känt honom såsom en person som tänker innan han säger någonting. Mina erfarenheter av honom har alltså varit goda. Men nu säger han att vi vill ge alla rättvisa, och i förra anförandet sade han att man inte gjorde någon orättvisa. Faktum är att vi inte i dag skulle kunna diskutera hur ATP-pensionen bör ordnas om inte de som nu är gamla hade arbetat för dåliga avlöningar och under svåra förhållanden gjort Sverige till ett välfärdsland. Vi vet att de som blir gamla kommer att få ATP-pension i fortsättningen — skall vi då glömma bort dessa som är gamla nu? Vi vet ju att också dessa gamla får vara med och betala för ATP genom högre hyror och höjda priser på allt annat; och detta får de göra på sin lilla folkpension, i några fall också med hjälp av en liten ATP-pension. Jag står här i dag för sista gången — jag tänker avgå nästa år — men jag hade inte trott att politiken skulle bli sådan att man bara slåss för att ge på varandra. Jag hade trott att politiken skulle vara annor-

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

lunda. Inom den ekonomiska föreningsrörelsen, där jag har arbetat under många år, har vi kämpat för att alla skall få det bättre och för att vi skall nå ett visst mål. Vi skall inte i politiken bara ha i tankarna att det gäller att slå varandra och att den ena gången komma med ett förslag och den andra med ett annat. Jag hoppas verkligen att socialdemokraternas valspråk »jämlighet och broderskap» inte har försvunnit.

Jag yrkar i alla fall, herr talman, bifall till reservationen, eftersom den tillstyrker min motion, vilken innebär yrkande om en utredning syftande till en förbättrad ATP-pension för de åldersgrupper som nu får ingen eller ringa del av ATP-pensionen. Det går att klara detta utan att man tar andras pengar. Hur var det en gång när bilskatten genomfördes? Då tänkte man sig att pengarna skulle gå bara till vägnarna, men hur är det nu?

Jag yrkar således bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag förstår i viss mån att motionären känner sig upprörd över behandlingen av motionen och att han också känner sig träffad av vad som har sagts i den tidigare debatten beträffande bestämmelserna om ATP, när jag har sagt att de inte verkar orättvist vare sig för dem som är försäkrade eller för arbetsgivarna som har att erlägga avgift för sina anställda. Detta är emellertid en annan sak.

Motionen syftar till en förbättring av pensionerna inte bara för dem som är ATP-försäkrade utan också för dem som står utanför men tillhör de åldersgrupper som på grund av för hög ålder inte har kunnat anslutas till ATP-systemet, men även de som över huvud taget inte har haft sådan sysselsättning eller inkomst att de kunnat anslutas till systemet skulle på ATP-fondernas bekostnad

få en förbättrad pension. Det är motionens innebörd.

Motionen har avstyrkts av utskottet, men högerns representanter i utskottet har stött motionen, och så vädjar de om att vi skall ha en hyfsad debatt och inte en sådan debatt som förekommit under valrörelsen. Men varför har de inte väckt sitt förslag i kammaren och fått det behandlat under hyfsade former i stället för att komma med förslaget som en bomb i valrörelsen, såsom det här har sagts.

Motionären har väckt sin motion i begynnelsen av riksdagen. Om man hade observerat den, kunde man väl på ett eller annat sätt ha skyndat sig att stödja den eller att framlägga något liknande förslag eller i de debatter, som vi har haft i pensionsfrågan, låtit förstå att man hade avsikter i denna riktning. Önskemål i valrörelsen är ju inte detsamma som förslag vilka riksdagen behandlar efter att de har väckts i kammarna.

Högerns representanter i utskottet har nu tagit vara på den chans som förelåg och i sin reservation anslutit sig till motionärens yrkande. Utskottet har emellertid varit i tillfälle att konstatera att det endast är högerns representanter och motionären som har den uppfattningen, att man kan handla på detta sätt. Visserligen är ATP-systemet finansierat efter fördelningsprincipen, men det innebär inte att man utan vidare och utan invändning kan fördela de pengar som inbetalas för de försäkrade på sätt som här har ifrågasatts. Någoting sådant ligger absolut inte i fördelningssystemet. Det förhållandet att försäkringen i administrativt avseende handlägges av riks-försäkringsverket, medan fondförvaltningen skötes av särskilda styrelser, betyder inte att den kan betraktas såsom någoting annat än en vanlig försäkring. Även om försäkringen är obligatorisk, är man skyldig att följa de bestämmelser som gäller för intjänande av pensionsrätt. Jag tror för min del att det inte finns någ-

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

ra som helst principiella eller andra hinder för att en sådan försäkring skulle kunna handhas av vad man skulle kunna kalla ett bolag, under förutsättning att ett sådant vore berett att handlägga ärendena och förvalta medel efter fastställda grunder.

Denna fråga fick som bekant ett mycket stort utrymme i valrörelsen. Den togs också i viss utsträckning upp i höstens remissdebatt. Jag tycker därför inte att det förelegat någon speciell anledning att i detta sammanhang kosta på sig någonting alldeles särskilt i fråga om vare sig motiven för yrkandet eller möjligheten att tillgodose förslaget eller att söka andra vägar för att skapa förbättringar åt de folkpensionärer som icke får del av ATP. Det har inte funnits någon anledning att fundera över huruvida man skulle kunna dela upp högerns ivriga önskan om att skapa förbättringar åt dem som inte får ATP i form av ett önskemål om förbättringar och ett annat önskemål som kan diskuteras för sig, nämligen hur vi skall finansiera kostnaderna för sådana förbättringar. Utskottet har funnit det alldeles uteslutet att kostnaderna skall kunna finansieras genom anlitaandet av fondmedlen i större utsträckning än vad som skulle kunna hänföra sig till en diskussion om förbättringar för dem som för närvarande har låga ATP-pensioner. När det gäller frågan huruvida de som står utanför systemet skall ha några förbättringar får finansieringsfrågan diskuteras efter andra grunder; för detta skall man inte ta till ATP.

Jag vill inte vara elak mot motionären när jag konstaterar att han inte har lagt ned någon större möda på utarbetandet av motiveringen till sitt yrkande. Jag tycker inte heller att det han här har sagt i dag utgör någon komplettering av den motivering han har presenterat.

Motiveringen har ju i stort sett begränsats till lösliga påståenden vilkas riktighet jag förmodar att inte ens de

nationalekonomer, som föranlett en ledamot av medkammaren att rösta emot ATP-reformens genomförande, till alla delar skulle kunna gå i god för. Det som finns i motionens motivering är halvsanningar och påståenden som kan diskuteras. Jag vill gärna tillägga att jag inte finner den begränsningen vare sig till längd eller innehåll vara särskilt anmärkningsvärd så länge det rör sig om en enskild motion och en enskild motionär. I detta fall ligger det dock till på det sättet att motionen genom högerrepresentanternas ställningstagande liksom har lyfts upp på ett högre plan. Den har blivit en plattform, där man begagnar tillfället att plädера för sitt önskemål om att förbruka AP-fonden i stor utsträckning.

Låt mig få understryka att jag har funnit huvudorsaken till högerns yrkande vara att man vill reducera AP-fonden. Högern har under valrörelsen i hastigheten inte kunnat få fram någonting annat än att reduceringen måste ske genom att betala ut pensionstilllägg till alla, en utfyllnad till dem som får ATP-pension till ett visst belopp och det beloppet till andra som inte får någonting därför att de står utanför systemet. Det finns nämligen andra utvägar att minska på fondbildningen, i varje fall minska på fondens tillväxt. Det finns exempelvis möjlighet att begränsa nämnda tillägg till personer som får låga pensioner från ATP, eller att minska avgiftsbetalningarna om man är orolig för fondbildningen och dess inverkan på näringslivet men framför allt på annan förvaltning av kapital. Hittills har ju fonden emellertid inte fått någon särskilt oroande storlek. De enskilda försäkringsbolagen förvaltar fonder på 20 miljarder kronor, vilket jag har sett en uppgift om i tidningarna någon av de senaste dagarna. I fråga om AP-fonden rör det sig om högst en tredjedel av detta belopp vid kommande årsskifte.

När högerns representanter nu ändå har tagit motionen såsom underlag för

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

sin reservation, tycker jag att man kunde kostat på en mera vederhäftig motivering än den som är presenterad i motionen. Det finns stora grupper i vårt land som har haft sin pensionsfråga ordnad långt innan beslutet om införande av ATP fattades. Flertalet inom dessa grupper har vid pensionsavgången det antal tjänsteår som erfordrats för full pension, alltså även i dagens läge. De har intjänat pensionsrätt innan ATP-systemet började utbetala pensioner från och med föregående år. De får en del från SPP eller annat håll. Statens och kommunernas tjänstemän får sina pensioner fullt ut om de har det antal tjänsteår som erfordras. Inom ATP rör det sig om delpensioner, i begynnelse-skedet till relativt blygsamma belopp. Är det dessa belopp som har skapat känslan av en orättvisa, som under alla förhållanden måste undanröjas? För dem som pensioneras nästa år blir det högst 25 procent av hel pension, och den hela pensionen kan ju vara baserad på bråkdelar av pensionspoäng upp till högst 6,5 poäng. Detta gäller maximalt. För flertalet är det fråga om belopp på mellan 500 och 1 500 kronor om året. Vi på arbetarsidan har ju också haft kännedom om att det kunde ligga någonting orimligt i att stora grupper av löneanställda hade pensionsförmåner medan andra inte hade några.

För stats- och kommunalanställda har det sedan lång tid varit en naturlig del i anställningsvillkoren, att man skall ha pensionstrygghet. Tjänstemännen har fått den tryggheten undan för undan och hade vid tidpunkten för beslutet om ATP nått relativt långt. Vi har aldrig känt det som någon orättvisa. Däremot har det varit en stimulans och något att sträva efter, för samtliga löntagare i samhället. Vi var fullt på det klara med att om det även skulle gälla de kollektivavtalsanställda var det förknäat med kostnader, som på ett eller annat sätt måste bäras av de anställda själva, oavsett om avgiften av rent ad-

ministrativa förenklingskäl erlades av arbetsgivarna.

Det är alltså något sent som känslan för rättvisa kommer till uttryck och framför allt kommer till uttryck så, att det skulle vara ATP-systemet som har skapat denna orättvisa. Man får lätt den uppfattningen att de som nu trycker hårt på detta, tyckte att det var helt naturligt så länge pensionsförmånerna begränsades till vissa skikt, men att orättvisan inte blir tolererbar när nu även de som kallas arbetare har möjlighet att bygga upp en pensionsrätt, som visserligen är blygsam från begynnelsen men som så småningom väl kan bli bättre. Det är självklart, som motionären har framhållit, och ingen förnekar det, att de som av åldersskäl icke vunnit anslutning till ATP har varit med om att bygga upp vårt samhälle — men inte ensamma. De har gjort det i samverkan med den äldre generation som nu i stort sett är borta och inte har några pensionsbekymmer men också tillsammans med de yngre som fortfarande är verksamma inom näringslivet. Flertalet av dem som har lämnat det aktiva skedet har naturligtvis inte bara varit med om att arbeta för att göra samhället bättre. De har också varit med om att njuta fördelarna av utvecklingen till det bättre och fått del av den standardhöjning denna medfört. Det påstås att de som nu står utanför ATP är sådana som har fått arbeta under en orimligt lång tid eller, rättare sagt, haft en orimligt lång arbetsdag. Är det några bland dem som lever nu som har varit med om det? Åttatimarsdagen infördes omkring 1920 för de allra flesta, och den gällde ända till 1957 eller 1958. Därefter har arbetstiden som bekant minskat till 45 timmar per vecka. Visst har de som nu har nått en sådan ålder att de inte har kunnat komma in i ATP-systemet fått njuta fördelarna av den förkortade arbetstiden.

Det sägs också i motionens motivering att genom högre priser på sina

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

förnödenheter får de äldre vara med om att betala avgifterna till ATP. Ingen förnekar att kostnaden för ATP, i den mån de faller på arbetsgivarna, är en kostnad av samma slag som kostnader i form av löner, och den påverkar helt naturligt kostnaderna för företagen på precis samma sätt. Om vi emellertid håller oss till det resonemang som jag tycker är riktigast och frågar oss hur det hade blivit om ATP inte hade kommit till, så kan man väl förmoda att lönerna då hade varit högre än de är i dag. Det hade funnits ett utrymme för att ytterligen höja lönerna mera. Om det hade skett genom avtal eller genom löneglidning vill jag låta vara osagt, men jag är inte så ljusblå i mitt tänkesätt, höll jag på att säga, att jag utgår ifrån att det är arbetsgivarna som ur sina vinster betalar avgifter på 2,5 eller 3 miljarder kronor om året för sina anställda. De tar alldeles säkert ut detta i de priser som läggs på produkterna och som konsumenterna betalar. Jag är därför inte säker på att det är ett riktigt konstaterande att priserna skulle ha varit lägre om ATP inte hade kommit till. Lönerna hade förmodligen varit högre, och konsekvensen av det hade naturligtvis de äldre lika väl som de yngre fått vara med om att bära.

Det är sådant i motiveringen till motionen som jag anser vara lösa påståenden. Jag vill inte lasta motionären för detta, men jag tycker att de talare här i debatten som representerar samma meningsriktning som reservanternas kunde ha kostat på sig en litet mera utförlig motivering till ledning för kammarledamöterna, när de har att ta ställning till önskemålet. Men jag vill gärna understryka i det här sammanhanget att en utförligare motivering inte hade haft någon som helst betydelse för den ståndpunkt utskottet har intagit. Vi hade antagligen avstyrkt motionen med samma stora majoritet.

Herr talman! Jag vill ansluta mig till det avslagsyrkande som herr Carlsson redan ställt.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strand sade i sitt anförande nyss att man inte kan fördela ATP-pengarna på det sätt som vi från högerhåll har föreslagit. I den mån de utanförstående skall få bättre villkor måste det ske efter andra grunder, sade herr Strand. Jag skulle vilja fråga: Varför är detta nödvändigt? Det är ju så ofta omvittnat att det inte finns något direkt samband mellan avgifter och förmåner. Jag skulle vilja citera vad en av LO:s experter, nämligen herr Kellgren i medkammaren, sade på den punkten när reformen genomfördes. Han sade: »Observera att det inte finns något absolut samband mellan avgifter och förmåner enligt det pensionssystem vi nu går att besluta om! Det anser jag vara en fördel, ty därigenom har man fått den nödvändiga valfriheten att göra de modifikationer som framtiden kommer att göra önskvärda.» Jag delar hans uppfattning därvidlag, och jag anser att tidpunkten nu är inne för att göra de modifikationer som tiden har gjort önskvärda.

Vidare sade herr Strand att huvudskälet för högern är att förbruka AP-fonden. Jag vet inte hur många gånger man skall behöva upprepa att det inte gäller någon förbrukning av AP-fonden. Jag medger gärna att vi önskar en långsammare tillväxt av denna fond så att den skall stanna vid en måttlig totalvolym, nämligen den volym som kan behövas för att garantera systemets lyckliga funktion — ingenting därutöver. Antingen är det så att AP-fonden behövs för systemets goda funktion, men då bör detta bevisas, eller också är det så att fonden skapats för andra ändamål, exempelvis tvångssparande, och då tycker jag att detta klart bör anges. Jag hade redan i remissdebatten tillfälle att understryka vår principiella inställning till tvångssparande. Vi kan för vår del inte acceptera metoden att tillgripa ett sådant tvångssparande som undan för undan över-

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

för allt större del av landets tillgångar i samhällets hand. Vi vill skapa ett ökat utrymme för den enskilde att genom ett frivilligt sparande bygga upp ett personligt ägande; i den tolkningen vill jag gärna ge herr Strand rätt. Vi vill alltså inte under ATP-systemets täckmantel gynna ett tvångssparande som inte är nödvändigt för systemets funktion.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag trodde att den fråga som högerpartiet nu har blåst nytt liv i tog slut i och med det svar som svenska folket gav i samband med andra-kammarvalet. Jag undrar om högern har tänkt igenom verkningarna av det förslag som man allttjämt håller fast vid. Förslaget innebar ju att ensamstående skulle få 1 800 kronor och äkta makar 2 700 kronor med avdrag av det som utbetalas från ATP.

Vad är det som har hänt sedan ATP infördes, herr Virgin? Jo, det finns en hel mängd anställda som åtnjuter bolagspension genom stiftelser som bolagen lagt upp, och när ATP-beloppen började utbetalas, minskade bolagen sin pension i motsvarande grad. För dem som inte följt med tidningspressen vill jag tala om att jag läst många insändare där de som drabbats av denna nedskärning av bolagspensionen undrat om syftemålet med införandet av ATP, eftersom deras ekonomiska ställning icke blivit förändrad till det bättre. De har således inte fått det som vi egentligen avsåg med ATP, en ekonomisk förstärkning.

Vi har i dag 820 000 folkpensionärer, herr Virgin. 500 000 har bara folkpension och bostadstillägg. De övriga har i mycket stor utsträckning tjänstepension genom sin anställning, och jag tror att flertalet har mer än 1 800 kronor. De kan således enligt högerns förslag inte få någon förstärkning, men syftemålet var att man skulle höja ATP-pensionen för dem som inte har minst 1 800 kronor. Då återstår alltså bara de som

har folkpension. Om vi skulle följa högerns förslag i stället för att höja folkpensionerna, skulle de som hade tjänstepension inte få någon förbättring, och de som hade en liten ATP-pension skulle inte heller få mera, därför att bolagspensionen hade minskat ytterligare. De enda som skulle få någonting skulle vara de folkpensionärer som har bostadstillägg.

Det är denna problemställning, herr Virgin, som var avgörande för pensionärernas eget ställningstagande. Om vi ökar folkpensionerna på det sätt som vi hittills har gjort, får också de som har en liten ATP i dag en förstärkning, de som har en liten bolagspension får också förstärkning liksom de som bara har folkpension. Genom en höjning av folkpensionerna blir det alltså en förstärkning för alla folkpensionärer — man skiljer inte ut två stora grupper som inte skulle få någonting. Det är konsekvensen, herr Virgin. Det förslag som högern så plötsligt kastade fram i somras var nog inte genomtänkt.

Det är det som jag vill ha sagt i debatten utöver vad som tidigare har anförts, och det är en viktig detalj, herr Virgin: Antingen får vi hjälpa alla, eller också får vi finna en annan metod. Vill man bara höja pensionen för de 500 000 som har enbart folkpension och bostadstillägg, kan man diskutera det, men man kan inte diskutera det efter de linjer som högerns förslag innebär.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad som kan diskuteras och inte diskuteras av herr Axel Svensson får stå för hans räkning. Men jag förstår inte hans resonemang, att det skulle vara felaktigt att följa vår metod, därför att det finns vissa grupper som har bolagspension och får den reducerad, om ATP-pensionen ökar. Jag tror dessutom att de grupperna är rätt små och att framför allt de grupper som har en bolagspension på 1 800 kronor för ogift eller 2 700 kronor för gift är utom-

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

ordentligt små. Jag tror alltså att även dessa pensionärer skulle få en betydande förbättring, om vårt förslag skulle gå igenom.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Låt mig först säga till herr Hübinette att jag inte har försökt dra ner debatten i denna kammaren. Jag vill säga till herr Hübinette att argumenteringen inte blir starkare för att man höjer rösten.

Jag tror att det skulle vara intressant om man också gjorde klart för sig vilka målsättningar man har i den socialpolitiska verksamheten. Det är dock pensionerna, och pensionernas storlek, som är grundpelarna i hela den sociala uppbyggnad som vi har. Det finns anledning — inte minst för högern — att fundera på det mot bakgrunden av ett uttalande som herr Heckscher gjorde i remissdebatten den 24 januari 1962. Det var en programförklaring från högerns sida om hur man ser på socialpolitiken. Herr Heckscher yttrade: »Och vi lever kvar i den gammaldags uppfattningen — jag skall erkänna att vi i det fallet är ganska reaktionära — att socialpolitikens uppgift är att undanröja och lindra nöd, icke att åstadkomma någon omfördelning mellan människor som är i stånd att klara sina levnadsförhållanden någorlunda rimligt genom egna ansträngningar.»

Mot den bakgrunden och det utspel som man här gjort måste jag fråga mig: Vilken är målsättningen för högern egentligen?

Man kan givetvis säga att ett pensionsystem sådant som det som är utbyggt inom ATP inte har samma uppbyggnad som de frivilliga försäkringsbolagens, men jag tror ändå att vi skulle kunna vara överens om att den fonduppbyggnad som vi har i dag innebär att man vill skapa ökad trygghet för de försäkrades pensioner. Fonderna är en garanti för att man ger denna ökade trygghet åt de försäkrade. Det är klart

att med denna ökade trygghet följer ett sparandebortfall i samhället. Detta sparandebortfall har man sökt kompensera inom försäkringssystemets ram. Givetvis kan man diskutera förbättringar inom ATP-systemet. Det har vi gjort tidigare här i dag. Vi har i viss utsträckning delade meningar. Jag hoppas emellertid att det finns möjlighet att åstadkomma förbättringar inom systemets ram.

Låt mig sedan säga till herr Virgin: Vad vi i dag diskuterar är enligt vad han sagt till mig inte frågan om folkpensionshöjning. Nej, det vet vi, ty en folkpensionshöjning får vi betala via skatter eller på annat sätt. Vad vi i dag diskuterar enligt herr Virgin, är frågan om huruvida vi skall använda ATP till de folkpensionärer som endast är hänvisade till folkpensioner.

Motivet för att man skulle handla på det sättet är att man har fått så mycket pengar i denna fond. Man kallar det för ett tvångssparande. Avgifternas storlek, som här kommer in i bilden, är väl ändå en helt annan fråga.

På den folkpensionshöjning som vi beslöt den 13 maj kan man anlägga statsfinansiella synpunkter. Men för herr Virgin och högern är det inte en statsfinansiell fråga om man skall pumpa ut, som det sagts här, ungefär 2 000 miljoner kronor på en överhettad penningmarknad. Om vi inte skall få ett ökat inflationstryck, måste vi på något sätt få ett ökat sparande som motsvarar det ökade tryck som vi erhåller på penningmarknaden. Hur skall man klara det?

Jag ställer den frågan mot bakgrunden av att bankföreningen uttalat att en sådan lösning som högern förordat skulle ur samhällsekonomisk och statsfinansiell synpunkt vara farlig, om vi vill hejda en inflationistisk utveckling.

Till slut: Det är en väsentlig skillnad mellan herr Axel Emanuel Anderssons motiv för sin motion och det ställningsstagande som högern gjort i år. Det är väl ganska klart att högerns framställ-

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

ning grundar sig på valtaktiska spekulationer. Utspelet kom ju den 15 juni i samband med högerstämman. Herr Axel Emanuel Anderssons framställning kom däremot under ordinarie motions-tid. Den var besjälad av ett socialt patos och byggde på frågeställningen hur man skall kunna åstadkomma en förbättring för de människor som inte får en folkpensionsförbättring. Jag känner herr Axel Emanuel Andersson så pass bra att jag vet att motivet för honom har varit att hjälpa de männskor som för närvarande är bortglömda och har det svårt i tillvaron och vilkas pension är liten. Jag vill ha sagt detta ty jag vet att herr Axel Emanuel Andersson ganska snart kommer att sluta här i riksdagen. Han är driven av ett socialt patos, och det är skillnaden mellan hans framställning och den linje som högern följer.

Herr **HÜBINETTE** (h) kort genmäle:

Herr talman! Denna gång skall jag gå fram till talarstolen så att jag slipper höja rösten så mycket!

I likhet med herr Eric Carlsson kan jag också citera vad olika människor och t. o. m. herr Carlssons partiledare sagt i vissa situationer. Det skall jag göra nu, och därefter skall jag fråga herr Eric Carlsson om han kan ge ett instämmande i dessa uttalanden.

Herr Hedlund har i pensionsfrågan uttalat: »Centerpartiet är motståndare till sådana finansiella maktkoncentrationer. Vi vill ha ett mera utbrett personligt ägande. Därför vill vi också främja det personliga sparandet.»

Jag kan fortsätta att citera. Jag har gott om sådana citat. Herr Eliasson i Sundborn säger så här: »Och regeringsförslaget ger mycket litet åt dem som kommer att pensioneras under de första åren av pensionssystemet. Dessa människor kommer att leva under många år framöver utan att få någon nämnvärd förbättring. Är det inte en underlig form av samhällssolidaritet,

när man ger den största överkompensationen inte bara åt dem som har de största inkomsterna utan också till dem, som i likhet med mig råkar vara födda 1914?»

Jag vill nu fråga herr Eric Carlsson om han kan instämma i dessa citat och ge högern rätt, när vi framför krav i samma riktning.

Herr **VIRGIN** (h), kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att betvivla herr Axel Emanuel Anderssons sociala patos. Jag vill gärna ge honom en honnör för detta, men jag tycker att det inte är den saken vi här i riksdagen har att diskutera, utan framlagda förslags sakliga innebörd och vad de kan leda till för resultat.

Herr Eric Carlsson frågar, om inte vårt ATP-förslag har en statsfinansiell innebörd. Självfallet har förslaget det, men vi anser oss ha rätt att kräva att den ekonomiska innebörden skall vägas tillsammans med det samlade alternativ i fråga om ekonomisk politik och skattepolitik som vi undan för undan har presenterat, och i det alternativet tror jag nog att vårt förslag passar in bra.

Sedan framställer herr Eric Carlsson vårt förslag som om det nästan skulle vara något fel i att det inte föranleder skattehöjning. Vi kan inte dela den uppfattningen att en skattehöjning bör vara lösningen på alla problem. Vi tycker verkligen inte att ett förslag nästan nödvändigt skall motivera en skattehöjning för att vara riktigt godtagbart. Vi tror nämligen att en ekonomisk politik som kräver höga eller, som fallet är i Sverige, rekordhöga skatter inte är lycklig utan snarare är direkt skadlig för framåtskridandet i samhället.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall svara herr Hübinette rakt på sak, att jag ställer

Om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

mig bakom de uttalanden av herr Hedlund och andra som här citerats. Jag har den uppfattningen att vi bör arbeta för ett ökat ägande och ett ökat sparande. Men, herr Hübinette, det finns ett par saker man bör komma ihåg! ATP-reformen genomfördes 1960, och man har avsatt pengar till fonden alltsedan dess. Att i dag då lägga fram förslag som skulle innebära att man skulle söka riva ut delar av ATP eller använda dessa pengar för annat ändamål än det för vilket de är avsedda — de är avsedda för försäkringstagarnas pensionering och för visst sparande — kan vi inte göra — det finns inga möjligheter därtill.

Jag vill till slut säga att dessa uttalanden av herr Hedlund och andra ligger i linje med vår strävan att höja folkpensionerna och att ge folkpensionärerna en bättre ställning i samhället. Detta främjar också ägandet och sparandet, men tyvärr har vi hittills inte haft högern med oss på den linjen.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Herr Strand förklarade i sitt anförande att han saknade anledning att i kammardebatten här i dag införa argumenten för och emot högerns bombanfall i valrörelsen. Detta uttalande täcker helt även min ståndpunkt. Vi har inom folkpartiet vid mångfaldiga tillfällen klaggjort var vi står i denna fråga. Jag kan inte tänka mig att någon av kammarens ledamöter behöver sväva i ovisshet om vår ståndpunkt. De har ju haft så många möjligheter att förvissa sig härom att en förlängning av diskussionen om användandet av AP-fondens pengar endast förefaller mig vara ägnad att fresta kammarens tålmod. Det ämnar jag inte heller göra. Samtliga folkparti-ledamöter i utskottet har gått på samma linje som socialdemokraterna och centern. De har alltså instämt i utskottets avstyrkande av motionen.

När högern upptäckte denna motion

i höst — jag är alldeles säker på att det icke skedde förrän då — var det väl intet annat att göra än att gå på i de ullstrumpor som högern tagit på sig i valrörelsen. Härom är väl inte mycket att säga, men argumenten mot högerns förslag att använda AP-fondens pengar har knappast blivit fler sedan dess och de behöver inte heller utökas. Det kan anses vara tillräckligt mycket sagt redan under valrörelsen.

Diskussioner om förbättring av folkpensionärernas villkor, i vilken form denna bör ske och hur långt vi har råd och vill gå lär vi få många tillfällen att ta upp under nästa års riksdag. Jag skall alltså, herr talman, be att få instämna i yrkandena om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hübinette* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 68 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning.

Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hübinette* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 21.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner angående återväxtåtgärder inom skogsbruket; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för lån avseende anskaffning av vissa maskiner m. m. åt domänverkets skogsarbetare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckt motion om inrättande av en statlig riksbyrå för konstutställningsverksamheten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 335, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 179, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 och 20 §§ lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.59.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 27 november

Kammaren sammanträdde kl. 13.00.

Justerades protokollet för den 20 in-
nevarande månad.

Upplästes och lades till handlingarna
följande från justitiedepartementet an-
komna

*Protokoll, hållet inför statsrå-
det och t.f. chefen för justitiede-
partementet Hermansson den 26
november 1964.*

Till justitiedepartementet hade den-
na dag från länsstyrelsen i Gävleborgs
län inkommit fullmakt för statsrådet
Erik Herman Kling, vilken vid ny röst-
sammanräkning den 25 oktober 1964
blivit utsedd såsom ledamot av riksdag-
ens första kammare för Gävleborgs
läns valkrets i stället för avgången le-
damot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som
företogs inför t.f. chefen för justitiede-
partementet samt vidare av vederbörande
fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes icke någon
anmärkning mot fullmakten.

Protokoll över vad sålunda förekom-
mit skulle jämte den granskade full-
makten överlämnas till första kamma-
ren.

I ämbetet:

K. C. Grönhagen

Det antecknades, att herr Kling ut-
setts att inträda såsom ledamot av kam-
maren för Gävleborgs läns valkrets i
stället för herr Sandler, vilken avlidit.

Upplästes följande skrivelse från full-
mäktige i riksbanken:

Till riksdagen

Med anmälan att ledamoten av riksdag-
ens andra kammare G. Tore E. Bengtsson, vilken den 15 maj 1963 ut-
setts till suppleant för fullmäktig i riksbanken för valperioden 1963—1966, av-
lidit den 20 november 1964, får banko-
fullmäktige härigenom hemställa, att
val av en suppleant för fullmäktig ef-
ter den avlidne måtte jämlikt § 71, jäm-
förd med § 70 mom. 1 riksdagsordning-
en verkställas för återstående delen av
sagda valperiod.

Stockholm den 26 november 1964

A Fullmäktiges vägnar:

Krister Wickman

Karin Winberg

Med anledning härav beslöt kamma-
ren uppdraga åt de av riksdagen utsed-
da valmännen för utseende av riksdag-
ens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte deras suppleanter
att i föreskriven ordning förrätta veder-
börligt val.

Anmälades och godkändes första lag-
utskottets förslag till riksdagens skri-
velser till Konungen:

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående avveckling av
vissa av städernas särskilda rättigheter
och skyldigheter i förhållande till sta-
ten, m. m., såvitt propositionen hänvi-
sats till lagutskott;

nr 337, i anledning av väckta motio-
ner angående revisorer i aktiebolag;

nr 338, i anledning av väckta motio-
ner om jämkning av rättegångskostnad,
m. m.; och

Meddelande ang. enkel fråga

nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 204, angående lån till Upplands-Bro kommun.

Anmälades och bordlades en av herr *Magnusson* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 891, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 190, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1964/65.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner angående ersättning för kommunala uppdrag;

nr 36, i anledning av väckta motioner angående heltidsanställda kommunala förtroendemän; samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbetomma allmänna handlingar;

statsutskottets utlåtanden:

nr 174, i anledning av väckta motioner om besparingar inom försvaret;

nr 175, i anledning av väckta motioner om utredning rörande försvarsattachéorganisationen;

nr 176, i anledning av väckta motioner om utredning om införande av en allmän förskoleundervisning;

nr 177, i anledning av väckta motioner angående den framtida användningen av Bogesunds slott;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet;

nr 179, i anledning av väckt motion om förenkling av det tekniska avräkningsförfarandet mellan stat och kommun; samt

nr 180, i anledning av väckta motioner om fördelning mellan stat och kommun av kostnaderna för grundskolan och ålderdomshemmen samt om maximering av kommunernas utgifter för det obligatoriska skolväsendet;

bevillningsutskottets betänkande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om beskattning av ersättning vid övergången till högertrafik, *m. m.*;

bankoutskottets utlåtande nr 44, i anledning av dels framställning från kommittén för utredning rörande riksbankens jubileumsfond angående närmare bestämmelser rörande fondens handhavande och utnyttjande, dels i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående handläggningen av frågor om lokala trafikföreskrifter *m. m.*, dels ock i ämnet väckta motioner; även som

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av väckta motioner angående konsultarvodenas inverkan på byggnadskostnaderna;

nr 51, i anledning av väckta motioner om utarbetande av ett miljöpolitiskt handlingsprogram; samt

nr 52, i anledning av väckta motioner dels om åtgärder mot kriminaliteten och dels angående miljöförändringars inverkan på kriminaliteten bland de lägsta åldersgrupperna.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga framställdes den 25 november av herr *Sveningsson* (h) till herr statsrådet och

Meddelande ang. enkel fråga

chefen för kommunikationsdepartementet: »Avser inte Herr Statsrådet, med hänsyn till trafiksäkerheten, att inom den närmaste tiden anordna försöksperiod med stark trafikövervakning utan samband med hastighetsbegränsning?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 13.09.

In fidem
K.-G. Lindelöw